

magazin istoric

Apare din aprilie 1967

DECEMBRIE 2016

magazin istoric

Apare din aprilie 1967

DECEMBRIE 2016

SUMAR

decembrie

2016

4 „Vom fi iarăși
ce am fost!“

N. IORGA

5 Răsplata
pentru salvarea aurului
B.N.R.

Ion I. Lapedatu

M. ISĂRESCU

11 Un chip uitat
în an aniversar

Ion I.C. Brătianu

N. NOICA

EXCLUSIVITATE

16 De-a
v-ați ascunselea
cu Securitatea
Reportajul care
a declanșat „Operațiunea
Salvați satele românești“

J. DUBIÉ

47 1916-1919.
Un bisturiu american
pe frontul românesc

E.H. LATHAM Jr.

20 Sacrificiu inutil
Detașamentul „Cerna“

P. OTU

24 Pe la Porumbacu
nu s-a trecut
Mitraliorii
lui George Garoescu

M. MOȘNEAGU

27 Prima
dintre cele 707
Germanii ocupă Capitala

AL. ARMĂ

30 Filme
de ocupație
A.-S. IONESCU

33 Lumea
văzută pe dos
Hieronymus Bosch
M. NICOLAU

AVANPREMIERĂ EDITORIALĂ

38 General ucrainean,
ofițer român,
prizonier al SMERȘ
Tragicul destin
al lui Hnat Porohivski

V. GUZUN

55 Umor britanic
pe câmpul de luptă
Șarja Cavaleriei ușoare
în Războiul Crimeii
R.B. EDGERTON

43 Pe vremuri
oamenii își trimiteau
scrisori
Confesiunile
Marthei Bibescu către
Constantin Argetoianu

G. FILITTI

magazin istoric

Anul XLIX – serie nouă – nr. 12 (597)

decembrie 2016

www.magazinistoric.ro

e-mail: mistoric1967@yahoo.com; mistoric@gmail.com

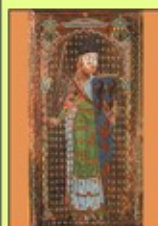
Revista figurează în baza de date EBSCO, din S.U.A.

1 Mănăstirea Hurezi, principala ctitorie a lui Constantin Brâncoveanu, adăpostește o suită de portrete ce alcătuiesc un amplu tablou ctitoricesc-genealogic al domnitorului, un adevărat manifest dinastic, ce înfățișează ascendența pe linie maternă și paternă a acestuia și pe principalii domnitori care l-au precedat. În pronaosul bisericii mari sunt zugrăviți și cei cinci frați Cantacuzini care n-au ocupat tronul Țării Românești, fiii postelnicului Constantin și ai jupâniței Elina (de la stânga la dreapta): Drăghici, Constantin, Matei, Mihai și Iordache

2 Maria Eleonora von Brandenburg (Königsberg, 1599 – Stockholm, 1655), fiica electorului de Brandenburg Johann Sigismund de Hohenzollern și a Annei de Prusia, a devenit regină a Suediei prin căsătoria, din noiembrie 1620, cu Gustav al II-lea Adolf, suveranul acestei țări. Doamna manifestând de la început ciudățenii de comportament, pentru că moștenise de la bunicii paterni și materni dezechilibre psihologice, regele a avut grijă să precizeze repetat că, în cazul morții lui pe câmpul de luptă, ceea ce s-a și întâmplat (în 1632, la Lützen), Maria Eleonora nu va avea niciun drept de regență și niciun rol în educația fiicei lor, viitoarea regină Christina, născută în 1626

3 Miniatură reprezentându-l pe Geoffroy, zis și cel Frumos, conte de Anjou și de Maine și, mai târziu, duce de Normandia (1113-1151), supranumit Plantagenet, este tatăl lui Henric al II-lea Plantagenet, unul dintre așa-numiții „regi francezi” ai Angliei

4 Grădina plăcerilor (în imagine) este unul dintre marile tripticiuri ale lui Hieronymus Bosch, pictor de la a cărui moarte se împlinește o jumătate de mileniu. Opera sa, un fel de sinteză a unei lumi pe dos, cu monștri ghidați de o logică în răspăr, cu personaje îngrămădite ca pe o scenă de teatru medieval, arată oamenilor așa-ziși înțelepți o oglindă strâmbă în care se recunosc îngroziți

Revistă editată de
**FUNDAȚIA CULTURALĂ
MAGAZIN ISTORIC**

Președinte fondator
CRISTIAN POPIȘTEANU
(1932-1999)

Președinte de onoare
DIMITRIE G. STURDZA

Consiliul științific:
academician **DAN BERINDEL**,
academician
DINU C. GIURESCU,
academician
IOAN-AUREL POP

Redactor-șef
Dorin Matei

Consilier editorial
Florentina Dolghin

Redactori:
Alexandru Pițigoi,
Theo Stănescu-Stanciu

Director economic
Doina Pascu

Corectura
Georgeta Apreotesei
Machetare
Monica Șerban

Difuzare
Constantin Petrescu

Consilieri:
Ioana Ursu,
Radu Ion Popescu,
Haralambie Voicilaș

București, Piața Valter Mărăcineanu, nr. 1-3,
sau strada Victor Eftimiu, nr. 2, etaj III,
camerele 11-14, Sectorul 1, Oficiul poștal nr.
15, Căsuța poștală 15-702, Cod 010155, Telefon,
Fax: 021.315.09.91, 021.312.68.77

REZISTENȚĂ PÂNĂ LA CAPĂȚ

NICOLAE IORGA

Spre noi se uită astăzi o oștire, oștirea României, care este moralicește întreagă; este mai mare chiar decât în momentul când întâiul detașament a sfărâmat cu patul puștii piatra de nedreptate la graniță. Atunci, om viu lângă om viu, ea reprezintă numai puterea fizică și încrederea în biruință; astăzi cei vii aduc cu dâșii moștenirea sufletească a celor cari au murit pe câmpul de luptă. Precum noi lăsăm la alții averea și numele nostru, aceia cari cad pentru țară și viitorul neamului își lasă sufletul întreg, atât de mare cum era în momentul sacrificiului lor, acelora în mijlocul cărora cad. Tot sufletul oștirii românești se găsește astfel în acei cari se întorc astăzi copleșiți de număr, cum au fost copleșiți soldații lui Ștefan cel Mare, și gata ca și dâșii să se întoarcă asupra biruitorilor. Cel din urmă soldat cu haina sfâșiată de suferințele și răbdările îndelungate față de asprimea naturii și de cruzimea dușmanului aduce în făptura sa morală pe toți aceia pe cari nu-i vom vedea aieva niciodată. Și niciodată steagul românesc n-a fost mai mândru decât în momentul când a arătat celei mai superbe alcătuirii militare din Europa că pot merge țărani fără școală, fără arme moderne înaintea oștirii înzestrate cu tot ce o cultură grozavă și înverșunată dă sclavilor înarmați cari o reprezintă.

[...] Cine va fi putut spune sau scrie că armata noastră, oricâte neajunsuri i-au venit din partea unor elemente pentru care ea însăși nu este răspunzătoare, că această sfântă armată nu și-a îndeplinit datoria ei, nu numai față de țară, de țara de acum, dar față de una dintre

cele mai glorioase moșteniri și față de generațiile care ne așteaptă pentru a ne judeca, cine va spune că țăranul român a scăzut câtuși de puțin față de strălucita vitejie care i-a fixat în generațiile precedente un rang între națiuni, aceia nu numai că săvârșesc un act de nepatriotism, dar și un act de nedreptăți față de partea cea mai sănătoasă, mai plină de făgăduieli și de viitor a neamului nostru.

[...] Undeva, aici aproape, în codrii Vasluiului, este o bisericuță fru-

moasă de lemn de stejar, în care ai crede că s-au cuprins numai țăranii din vecinătate. În această bisericuță, acum trei sute de ani, Vasile Lupu, izgonit de tătari, s-a strâns cu familia sa și cu toți boierii și a înălțat în fiecare zi de sărbătoare rugăciuni către Dumnezeu. Vremea a trecut, tătarii s-au dus, dreptatea fiind a lui Dumnezeu, care este creștin, bun și milos și dă biruință celui drept. Pe pământul curățit de horde și astăzi însă în adâncul codrilor stă bisericuța de stejar, înfățișând în ea o învățătură așa de mare. Ea ni spune astăzi, când alte hoarde au năvălit granițele și ni-au călcat pământul nostru cel sfânt: În colțul acesta unde ne-am strâns, să păstrăm cu scumpătate sămânța de credință și vom vedea și noi la rândul nostru dispărând negura stăpânirii străine și vom putea zice ca Petru Rareș, fiul lui Ștefan, că „vom fi iarăși ce am fost și încă mai mult decât atât“.

(Discursuri parlamentare, 1907–1917, ediția a II-a, îngrijirea textului, prefață și note de Georgeta Filitti, Editura Mesagerul, 2011; fragmente)

EVENIMENT

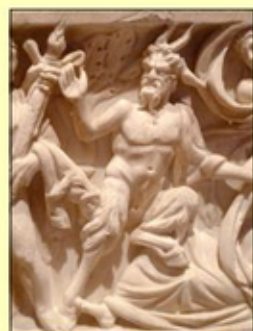

52 Cantacuzinii
se întorc în casa lor
M. LAZĂR

58 Chipuri uitate...
la Muzeul de Artă
din Craiova
P. REZEANU

PASTILA DE CUVINTE

62 Ce leagă
o sardină de-un satir
M. SALA

65 Milenii, secole
și o lună într-o pagină

66 Programul
„prima casă“
la începutul secolului
Parcelarea Clucerului
A.R. VOINEA

69 Jurnal de front
inedit
**TH. PÂSLARU,
T.D. LAZĂR**

A FOST ODATĂ CA NICIODATĂ

74 Ce se cade
și ce nu se cade
în zilele săptămânii
G. ROȘU

CLIO ANUNȚĂ

77 Un secol
și un deceniu
*Liceul „Ion Creangă“
din Bălți*
AL. BUDIȘTEANU

80 Adjudecat!
Povestea Casei Christie's
**T. STĂNESCU-
STANCIU**

HOOVER INSTITUTION

88 Ianuarie 1938.
Iuliu Maniu
se adresează partidului

91 Munca unui an
Sumarul sumarelor

RUBRICI

85 În București,
acum 50 ani

64 Pentru biblioteca
dumneavoastră

73; 89; 90
Blitz... Concurs;
Rebus; Dialog

pentru școlile comerciale. În acești ani, a fost președintele Societății „Petru Maior” și unul dintre fondatorii revistei *Luceafărul*. De asemenea, s-a remarcat prin două studii: *Adam Smith. Sistemul său de economie politică* și *Teoria matematică a asigurărilor vieții*. Prin cel de-al doilea studiu, Ion Lapedatu este considerat fondatorul sistemului de asigurări pentru românii din Transilvania.

După 1904, a revenit în Ardeal, unde a fost numit secretar al Asociației „ASTRA” și a continuat activitatea a trei personalități importante în domeniul financiar-bancar (Visarion Roman, Partenie Cosma și Corneliu Diaconovici), ridicând-o pe o treaptă superioară. Astfel, s-a numărat printre conducătorii unor importante instituții de credit: Banca „Ardeleana” din Orăștie (1905); Banca Generală de Asigurare din Sibiu, prima instituție românească de acest fel; Banca „Albina” (1914); Federala băncilor românești „Solidaritatea”, al cărei secretar a fost.

Ca membru al Partidului Național Român, Ion Lapedatu a participat la Adunarea Națională de la Alba Iulia, la 1 decembrie 1918, alături de iluștrii patrioți ardeleni, precum: Iuliu Maniu, Al. Vaida-Voevod, Vasile Goldiș, Aurel Lazăr, Aurel Vlad, Ștefan Cicio-Pop. A fost numit secretar general pentru resortul Finanțe în Consiliul Dirigent, organism desemnat la 2 decembrie 1918 de Marele Sfat Național.

In noul cadru național, specialistul în probleme economico-financiare Ion Lapedatu și-a putut da adevărata măsură a

cunoștințelor profunde pe care le acumulase după o activitate publicistică, științifică și practică de două decenii în domeniul bancar și financiar. Astfel, a fost desemnat președinte al Comisiei române de la Budapesta pentru rezolvarea problemelor economico-financiare dintre România și Ungaria (1921) și a primit misiuni speciale pe lângă Delegația română la Conferința reparațiilor de război de la Paris.

De asemenea, părăsind Partidul Național Român și devenind apropiat al cercurilor liberale, a fost ales de două ori deputat și de alte două ori senator în perioada 1919 – 1931, etapă în care și-a adus o valoroasă contribuție la elaborarea legislației economice și financiare a vremii. În același timp, dimensiunea științifică a activității sale a fost recunoscută prin numirea ca profesor la Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale din Cluj (1922), precum și prin alegerea ca membru de onoare al Academiei Române (1936).

În martie 1926, Ion Lapedatu a fost numit de guvern director la Banca Națională a României. Ocuparea acestei funcții nu s-a

produs imediat, pentru că în același timp a primit fotoliul de ministru al Finanțelor în cel de-al doilea guvern condus de generalul Alexandru Averescu, președintele Partidului Poporului.

Fiind adeptul principiilor economice liberale pe care le promova Vintilă Brătianu, Ion Lapedatu a intrat în conflict cu Mihail Manoilescu, teoreticianul Partidului Po-

Casa natală și cei doi frați gemeni alături de bunica dinspre mamă (imaginele din pp. 6, 8 și 9 provin din arhiva Fundației Lapedatu)

ION I. LAPEDATU ȘI BANCA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI

Academician MUGUR ISĂRESCU
Guvernator al Băncii Naționale a României

Ion I. Lapedatu și fratele său geamăn, Alexandru, s-au născut în Ziua Înălțării Crucii, la 14 septembrie 1876, în familia lui Ion-Alexandru și a Mariei-Amalia Lapedatu, din satul Cernatu, comuna Săcele, județul Brașov, aflat atunci, ca întreaga Transilvanie, în granițele Austro-Ungariei. Familia Lapedatu a fost atestată încă de la începutul secolului al XVIII-lea sub forma Lăpădatu. Maria-Amalia Lapedatu provenea din familia românească Circa, menționată, de asemenea, în prima parte a secolului al XVIII-lea. Generații succesive ale Circuleștilor au avut o poziție importantă în Săcele și au contribuit la susținerea școlilor și a bisericilor românești, având relații strânse în Țara Românească și Moldova. Din aceeași familie venea și soția lui Aron Densușianu. Nu întâmplător, Elena și Aron Densușianu au fost nașii tinerei familii Lapedatu.

In martie 1878, când cei doi gemeni aveau un an și jumătate, tatăl lor a murit. Ion-Alexandru Lapedatu (1844 – 1878) făcuse studii medii la Sibiu și apoi pe

cele universitare la Paris și la Bruxelles, unde își luase doctoratul în litere și filosofie. Profesor de limbi clasice la Gimnaziul Mare Ortodox Român din Brașov, a fost directorul periodicului *Albina Carpaților* și a publicat în revistele *Familia*, *Orientul latin* și *Traian*. L-a întâlnit pe Mihai Eminescu, pe care l-a și găzduit câteva zile la Sibiu, în 1866.

A urmat, potrivit amintirilor lui Ion Lapedatu, „o copilărie tristă“, căci, „după moartea părintelui nostru, mama și-a desfăcut casa de la Brașov și s-a mutat la mama ei, bunica noastră din Cernatul Săcelelor. Era văduvă la vârsta de 18 ani, cu doi copii orfani și fără nicio pensie. Părintele nostru fusese abia șapte ani profesor la Brașov și nu avea nici măcar minimum de ani de serviciu, pentru ca urmașii lui să obțină vreo pensie sau ajutor“. Cu sprijinul celor două familii, cu pendulări între Brașov, Săcele și Glâmboc, la familia tatălui, Ion și Alexandru au parcurs treptele școlii primare. Deși amândoi au început studiile liceale la Iași, Ion le-a terminat la Brașov, la Școala Comercială Superioară, unde a obținut bacalaureatul „cu distincție“. Între 1898 și 1904, a fost student la Universitatea din Budapesta, dar a urmat, în paralel, și Seminarul Economic, care asigura pregătirea profesorilor

1938, alături de Mitiță Constantinescu, guvernator B.N.R. (1935 – 1940), la Adunarea generală a acționarilor Băncii Reglementelor Internaționale, cu sediul la Basel. În memoriile sale, Lapedatu consemnează un astfel de moment: „În 1938 am participat, tot cu Mitiță Constantinescu, la Adunarea Generală a Băncilor Reglementelor de la Basel [...] A fost desigur interesantă și instructivă și această Adunare Generală [...] Pentru adunarea generală a fost destinat să vorbească Mitiță Constantinescu și Imrédi Béla, președintele Băncii Naționale Ungare. Mitiță Constantinescu a ținut un discurs foarte frumos în limba franceză, care a făcut tuturor cea mai bună impresie. Rostit cu avânt și cu elan, atât de mult a impresionat pe președintele Băncii Franței, că acesta s-a apropiat de mine și mi-a spus: «Mitiță Constantinescu ar fi bun de orator în Parlamentul de la Paris»”.

In anii celui de Al Doilea Război Mondial, Ion Lapedatu a fost implicat, în mod nemijlocit, în toate încercările dramatice prin care a trecut B.N.R.: susținerea efortului de război al țării cu ajutorul creditelor acordate statului; finanțarea statului pentru dezvoltarea producției destinate frontului atât în sectorul industrial, cât și în cel agricol; desființarea sau mutarea temporară a 24 dintre sucursalele și agențiile B.N.R., după pierderile teritoriale din vara anului 1940; redimensionarea și menținerea în funcțiune a rețelei de sucursale și agenții ale B.N.R. într-un teritoriu național amputat; salvarea băncilor comerciale românești din Ardealul de Nord.

Cea mai grea perioadă traversată de Ion Lapedatu la conducerea B.N.R. a început în

anul 1943, când devenise evident că statele Axei, și odată cu ele și România, vor pierde războiul. În calitate de viceguvernator, Lapedatu a luat parte la toate deciziile privind evacuarea serviciilor Băncii, a colecției numismatice a B.N.R., a celei de pictură, a arhivelor și mai ales a stocului de aur.

Salvarea Tezaurului Băncii Naționale a României, care la începutul anului

1944 era de 231,22 tone, dintre care 190,94 tone se păstrau în țară, iar 40,27 în străinătate, s-a realizat în cadrul unei operațiuni secrete, la care Ion Lapedatu a avut o mare contribuție. Până la numirea guvernatorului Constantin Angelescu (1 aprilie 1944), în absența guvernatorului Ottulescu, grav bolnav, și după dispariția fulgerătoare a viceguvernatorului Oscar Kiriacescu (noiembrie 1943), Ion Lapedatu a reprezentat Banca la tratativele duse cu guvernul României, în mod direct cu Ion Antonescu, cu Mihai Antonescu și cu reprezentanții Marelui Stat Ma-

La Karlovy Vary...

jor, pentru identificarea unei soluții salvatoare. Erau puncte de vedere diferite, multe ezitări și discuții în contradictoriu. Era o responsabilitate copleșitoare pe care instituțiile statului nu și-au asumat-o ușor. Tezaurul era enorm pentru o țară de mărimea României. Totuși, la sfârșitul lunii mai 1944, s-a ajuns la un numitor comun și astfel tezaurul B.N.R., evacuat și ascuns la Mănăstirea Tismana, nu a devenit captură de război (*Magazin istoric*, nr. 10/2016).

Și cum noi românii știm că nicio faptă bună nu rămâne nepedepsită, în iulie 1944, Ion Lapedatu a fost înlocuit de la conducerea Băncii Naționale, prin pensionare abuzivă. Fiind sprijinit politic atât de Dinu Brătianu, cât

porului, subsecretar de Stat în guvern. În memoriile sale, acesta îl și numește pe Ion Lapedatu „proconsulul Partidului Liberal și în special al lui Vintilă Brătianu în guvernul Averescu”. Pentru a pune capăt acestui conflict, Alexandru Averescu i-a cerut lui Lapedatu să se înscrie în Partidul Poporului și să respecte linia politică a partidului. În această situație, Lapedatu a ales să-și dea demisia din guvern, în martie 1927.

În anul 1928, profesorul și economistul Ion I. Lapedatu a revenit la B.N.R., fiind ales director prin votul Adunării generale a acționarilor, ca apoi, din patru în patru ani, să fie ales și reales administrator, viceguvernator al Băncii și, în final, să ocupe fotoliul de guvernator, în perioada 30 septembrie 1944 – 14 martie 1945.

Conform Statutelor B.N.R. din anul 1929, Consiliul de administrație nu mai era alcătuit din directori, ci din zece administratori, dintre care trei erau numiți de guvern, iar șapte erau aleși de Adunarea generală a acționarilor. Tot în Statutele B.N.R. din anul 1929 se preciza că „Banca este condusă de guvernator, asistat de Comitetul executiv”, alcătuit din guvernator și patru administratori-delegați, aleși dintre cei zece membri ai Consiliului de administrație. Ei bine, Ion Lapedatu a devenit, chiar din anul 1929, unul dintre cei patru administratori-delegați. În această calitate, în perioada 1929–1944, a fost

implicat în: eforturile Băncii Naționale pentru restabilirea convertibilității monetei naționale, prin Legea monetară din 7 februarie 1929; schimbarea raporturilor dintre stat și B.N.R., urmărindu-se sporirea independenței Băncii, așezarea monetei pe baze mai puternice, mărirea lichidității portofoliului Băncii, lărgirea cadrului operațiunilor și adaptarea acestora la specificul economiei românești; impunerea, în 1932, a monopolului B.N.R. asupra comerțului cu devize, ca urmare a masivelor retrageri de capitaluri și a menținerii încasărilor valutare la cote scăzute; sprijinirea băncilor comerciale, cu fonduri bănești puse la dispoziția lor prin reescont, pentru a face față asaltului depunătorilor în timpul Marii Crize Economice; înființarea Consiliului Superior Bancar, prin Legea pentru reglementarea comerțului de bancă, din 1934, pentru supravegherea activității bancare; construirea Noului Palat al Băncii Naționale, din strada Doamnei; participarea, ca membru în delegația Băncii Naționale, la toate cele patru conferințe ale guvernatorilor băncilor centrale din Mica Înțelegere (Mica Antantă), care s-au desfășurat între 1934–1937, la București, la Belgrad și la Praga; reprezentarea României și a Băncii Naționale la numeroase întâlniri și conferințe internaționale, desfășurate în marile capitale ale Europei – Paris, Berlin, Bruxelles, Roma –, unde pe ordinea de zi erau probleme de politică monetară și ale relațiilor economice internaționale; participarea, în perioada 1936–

Guvernul Averescu; Ion I. Lapedatu este marcat cu o săgeată

Liceului Notre Dame de Sion și în anul II la Facultatea de Drept din Cluj, cunoscând bine limba franceză și germană și suficient de bine engleza și ungara. A fost angajată inițial la Casa de Pensii a personalului B.N.R., dar în scurt timp a fost mutată la Serviciul Relațiuni cu Străinătatea, evident pentru cunoștințele sale de limbi străine.

Incepând din toamna anului 1950, Veturia Maior se confruntă cu probleme extrem de grele. Mamă a două fete, Ileana de opt ani și Ioana de patru luni, ea trebuie să-i acorde sprijin și îngrijire tatălui, grav bolnav. Îi oferă găzduire în casa familiei Maior, din strada Maria Rosetti 16, și solicită concedii prelungite, pe care le obține doar fără plată, pentru „îngrijirea tatălui grav bolnav, în vârstă de 74 de ani, având dublă congestie pulmonară și stare septice-mică”.

La 24 martie 1951, Pica Maior solicită șase zile de concediu pentru „deces în familie”. Concediul solicitat a fost acordat, cu precizarea expresă „fără salariu”. Guvernatorul Ion Lapedatu se stinsese din viață, iar fiica sa nu a mai revenit niciodată la B.N.R., ca funcționar. Profund afectată de momentele prin care trecea în viața personală, dar și de schimbarea atmosferei din Bancă, unde noile autorități pregăteau marea epurare din 1952, Veturia Maior și-a dat demisia la 24 septembrie 1951.

Începând din anul 1993, când a fost inițiat Simpozionul anual de istorie și civilizație bancară „Cristian Popișteanu”, prin care încercăm recuperarea valorilor tradiționale ale Băncii Naționale, Veturia Maior a revenit ca oaspete de onoare în Palatul din strada Lipsani. Toată lumea a remarcat apariția sa

distinsă și deosebit de discretă. În prezența sa, care inspira calm și optimism, te simțai conectat la vremurile faste ale României, la temelia cărora și familia sa pusese o piatră prețioasă, vremuri pe care le trăise și despre care povestea cu modestie și cu un extraordinar firesc. Reușea cu ușurință să te aducă în intimitatea familiei sale, atunci când vorbea cu simplitate despre *tata*, despre vizitele pe care i le făcea la Bancă, atunci când era elevă la Liceul Notre Dame de Sion, sau despre cei doi ani în care ea însăși a lucrat la Bancă. Așa am aflat că fostul guvernator își iubea cu ardoare țara și că era adeptul lucrului făcut temeinic,

precum și al unui optimism prudent. Foarte devotat familiei, își iubea foarte mult soția și fiica. Atunci când avea răgaz, petrecea timpul în natură, fiind și un neobosit alpinist.

Intenția noastră din anul 2005, aceea de a organiza o galerie a guvernatorilor Băncii Naționale în Palatul din strada Lipsani,

devenită între timp realitate, a fost cunoscută familiei Lapedatu. Veturia Maior a văzut primul tablou al lui Ion Lapedatu, destinat expunerii în galerie. A fost profund impresionată, poate nu atât de realizarea artistică, cât mai ales de ideea în sine. Încurajarea transmisă a fost contribuția domniei sale la finalizarea unui demers important al instituției noastre, restaurarea Palatului Lipsani, reședința B.N.R. încă din anul 1890.

Fiica guvernatorului Ion Lapedatu a rămas în memoria noastră ca o persoană împăcată cu lumea prin care trecuse și căreia îi supraviețuise, acesta fiind, poate, răspunsul familiei de intelectuali transilvăneni Lapedatu la meandrele istoriei. ■

De la stânga la dreapta: Ion I. Lapedatu, C.T. Teodorescu, Mitiță Constantinescu și Al. Băicoianu, la conferința de la București a guvernatorilor băncilor centrale din Mica Înțelegere

și de Iuliu Maniu, cu o imagine bună în presă și cu susținerea opiniei publice, mai ales a celei din Ardeal, Lapedatu a fost reabilitat în scurtă vreme, prin anularea decretului de pensionare. Astfel, la 30 septembrie 1944, a fost numit guvernator al Băncii Naționale. Al paisprezecelea guvernator al Băncii Naționale a României.

A ocupat cea mai înaltă poziție în B.N.R. la finalul celui de Al Doilea Război Mondial, într-o perioadă marcată de consecințele politice, militare și economice ale Convenției de armistițiu, încheiată de România cu Puterile Aliate și Asociate, la 12 septembrie 1944. A fost preocupat de asigurarea unității circulației monetare la nivelul întregii țări, prin retragerea din circulație a banilor de război emiși de Armata Sovietică, lucru greu de realizat în condițiile în care economia României și implicit Banca Națională se confruntau cu sporirea fără precedent a circulației monetare și devalorizarea accentuată a leului, ca urmare a efortului militar prelungit și a condițiilor impuse prin Armistițiu.

La numai câteva zile după constituirea guvernului condus de Petru Groza, într-o atmosferă împovărată de succesiunea actelor normative prin care se legaliza „purificarea administrației publice de toți cei ce au activat sub orice formă în scopul instaurării sau menținerii regimurilor totalitare în România” sau „urmărirea și sancționarea celor vinovați de dezastrul țării sau de crime de război”, la 14 martie 1945, guvernatorul Ion Lapedatu a fost înlăturat de la conducerea Băncii Naționale.

Funcția de guvernator i-a fost încredințată lui Constantin Tătăranu, iar Ion Lapedatu a rămas director în B.N.R. până la intrarea în vigoare a Legii pentru etatizarea și organizarea Băncii Naționale a României, din 30 decembrie 1946.

A urmat o perioadă a privațiunilor și a nedreptăților. Urmărit permanent de Direcțiunea Securității Capitalei, i-a fost dat să asiste neputincios la drama fratelui său, Alexandru,

decedat în 1950 în închisoarea de la Sighet. A fost izolat și lăsat fără mijloace de existență. Pensiile de guvernator și profesor universitar i-au fost suspendate, iar proprietățile i-au fost naționalizate. A fost eliminat total din viața publică, el care fusese un strălucit orator, care ținuse discursuri fascinante atât în aule universitare, cât și în Parlamentul țării. În acest context, remarcă malițios în ultimele sale însemnări: „dar las că anul 1950 va pune capăt unui regim de suferință și-mi va fi dat și mie să văd zorii unei politici noi, fără ură între clase și oameni”.

Grav bolnav și zguduit de destinul tragic al generației de politicieni și oameni de știință din care făcuse parte, a murit la București, la 24 martie 1951.

Informații despre ultima perioadă din viața guvernatorului Lapedatu au fost găsite în Arhiva generală a B.N.R., în documentele referitoare la fiica sa, care a lucrat la Banca Națională. Este vorba despre Veturia Pica Maior, care la 11 august 1948, după plecarea din Bancă a tatălui său, a adresat o cerere guvernatorului în funcție, Constantin Tătăranu, prin care a solicitat un post în serviciile Centralei din București, fiind „baccalaureată a

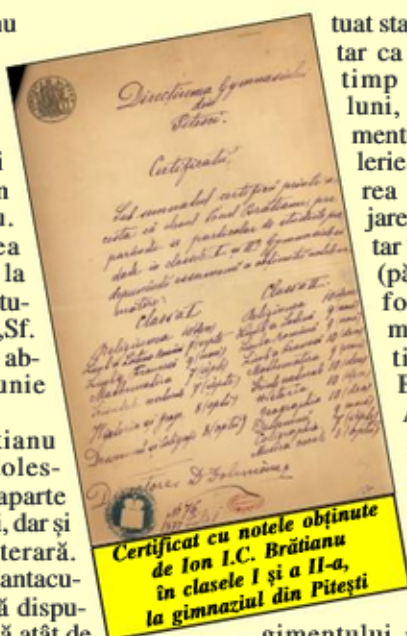
... și într-o excursie pe munte, în 1937

Ion I.C. Brătianu s-a născut în 1864, la Florica – moșia familiei Brătianu –, fiind al treilea dintre cei opt copii ai lui Ion și Pia Brătianu. După terminarea claselor primare la Pitești, urmează studiile la Colegiul „Sf. Sava”, pe care îl absolvă la 5/17 iunie 1882.

Ion I.C. Brătianu dovedea din adolescență un talent aparte pentru matematici, dar și pentru partea literară. Sora sa Sabina Cantacuzino consemna că dispunea de o elocvență atât de elegantă, încât mama opina: „Pe Ionel să-l facem avocat, ne scoate sărăcia din casă”. Soțul – Ion C. Brătianu – se opunea cu îndârjire unei astfel de perspective. „Este singura profesie de la care îi opresc pe băieții mei cu amenințarea de blestem și de a le lua numele. Nicio conștiință nu rezistă la ispitele pledoariilor și la controversale cauzele. În Cameră, avocații mi-am amărât zilele îndestul”. În consecință, Ion I.C. Brătianu, la fel ca frații săi, mai târziu, va fi îndrumat spre studiile de inginerie.

Cum putea deveni România țara cea mai roditoare din Europa

După susținerea bacalaureatului, Ionel Brătianu a efec-

Certificat cu notele obținute de Ion I.C. Brătianu în clasele I și a II-a, la gimnaziul din Pitești

gimentului anexând, printre actele necesare, certificatul medical, actul de naștere nr. 14 al condicii bisericii din Valea Mare, Județul Muscel, cu data din 1864, un certificat de bună conduită. Mai depunea unele sume de bani pentru echipament, soldă, hrană pe timp de 180 de zile, în total 731,34 lei.

Angajat la regiment, Ion I.C. Brătianu avea program de instruire între 6 și 12 dimineața, după-amiază frecventând „anul preparator” la Școala de Poduri și Șosele din București, al cărei director era prof. ing. Gh.I. Duca.

tuat stagiul militar ca voluntar, timp de șase luni, în Regimentul 2 Artilerie. În cerea de angajare ca voluntar în armată (păstrată în fondul familiei Brătianu, la Biblioteca Academiei Române, B.A.R.) se adresează comandantului re-

În vara anului 1883 Ion I.C. Brătianu pleacă la Paris, ca să-și continue studiile.

În primul an urmează cursurile Liceului „Sainte-Barbe” din Paris, ca intern. Despre el directorul de studii al Școlii pregătitoare „Sainte-Barbe”, Vazeille, consemna, la 13 noiembrie 1883: „Elevul Brătianu începe a se obișnui cu metoda noastră de învăță-

Ionel în 1879

mânt; în pofida aparențelor, el este atent, laborios, are inteligența promptă și precisă, dar îi trebuie încă câteva săptămâni pentru a se pune la curent; diferențele, atât de însemnate, între ceea ce el a învățat la București și ceea ce i se predă aici l-au uimit puțin la început; dar de câțva timp s-a deprins și face progrese rapide; eu am încredere în el.”

Cererea de angajare ca voluntar în armată (stânga), caracterizarea dată de directorul de studii al Școlii pregătitoare „Sainte-Barbe” (centru) și aprobarea ministrului de Război al Franței pentru cei trei români spre a audia cursurile Școlii Politehnice

În ziua de 4 octombrie, la Cercul Militar Național, în Sala de Marmură, prof. ing. Nicolae Noica a susținut o conferință, moderată de directorul Institutului de Studii Politice de Apărare și Istorie Militară, dr. Mihail Ionescu. Cum foarte multe dintre cele spuse de domnul Nicolae Noica sunt necunoscute publicului larg, l-am rugat să ne încredințeze spre publicare textul pe care îl vom prezenta în două numere de revistă.

*Familia Brătianu, cu cei șapte copii care au trăit, și ginerele Cantacuzino;
de la stânga la dreapta, așezați: Maria, Pia Brătianu, Pia, Ion C. Brătianu, Sabina, Dinu;
în picioare: dr. C. Cantacuzino, Tatiana, Ion I.C. și Vintilă*

ION I.C. BRĂTIANU INGINER CONSTRUCTOR ȘI OM DE STAT

NICOLAE NOICA

S-au împlinit 100 de ani de când țara noastră a hotărât să intre în Primul Război Mondial pentru a îndeplini un ideal de veacuri: Unirea cea Mare.

Iată de ce am crezut că avem datoria să facem să re trăiască personalitatea celui care a luat această decizie, după multă chibzuință: Ion I.C. Brătianu. Cu atât mai mult cu cât în aceste momente societatea românească se confruntă cu atâtea probleme și are nevoie de „istorie ca de aer“, cum spunea Lucian Blaga.

Și noi ce facem astăzi? Am redus predarea istoriei în programa școlară la o oră pe săptămână. Cei care întocmesc programa de Istorie (oricum schematică și neatractivă) motivează numărul mic de ore prin aceea că nu vor să încarce memoria elevilor. Oare cunoașterea Istoriei țării este un motiv de stres? Ca să nu mai vorbesc că, recent, a fost suprimată și singura oră dedicată săptămânal istoriei din programul televiziunii naționale.

Creăm astfel omul modern – comuniștii au vrut omul nou –, fără exemple, fără învățăminte, care ajunge să fie suficient, specialist, intolerant și care nu poate „zidi ceva trainic cu pustiul pe care îl poartă în suflet“.

Cum îi educăm pe tineri? Spre ce societate ne îndreptăm?!

**Absolvenții Colegiului „Sfântul Sava”, 1881;
Ion I.C. Brătianu este al cincilea din rândul de mijloc**

După începerea sesiunii de examene, la 23 aprilie 1887, Ion I.C. Brătianu comunică familiei notele. Arată că „după trei zile de manipulari și de spargerii de sticle și sticlute” la laboratorul de chimie a obținut nota 16 (din 20) la chimie. Apoi, într-o scrisoare din 28 aprilie spunea că a luat nota 19 la economie politică și 14 la proiectul de mecanică. Despre proiectele de arhitectură spune că acestea „mă lasă mai jos, căci am 13”. Și încheie scrisoarea arătând: „mă duc să mă plimb o jumătate de oră în muzeul Luvrului, ca să-mi potolească emoția examenului și să mă apuc de cursul de mecanică aplicată”.

Mai avea de trecut trei examene: construcții, mineralogie și drumuri. Despre cel din urmă spunea că „deși cel mai ușor, mă înspăimântă, căci profesorul e un tipicar care e în stare să te întrebe numărul pietrelor de pe șosea și cum mi-a cotoat proiectul rău, mi-e și mai frică de el”. Cu toate acestea, la ultimul examen cu nota 17.

Revenit în țară pentru a-și petrece vacanța, Ion I.C. Brătianu participă în iunie 1887 la inspecțiile făcute de Gheorghe Cantacuzino, director general la Căile Ferate, și ing. A. Saligny la lucrările de căi ferate și poduri care erau în execuție, dar și la inaugurarea liniei de cale ferată la

Râmnicu Vâlcea. La începutul lunii august 1887 A. Saligny îl va lua alături și la cercetarea lucrărilor de silozuri la Brăila și Galați (primele silozuri din Europa în care A. Saligny, în 1888, a folosit betonul armat prefabricat).

La începutul anului II la Școala de Poduri și Șosele, Ion I.C. Brătianu primește vizita lui A. Saligny, care venise la Paris. Iată ce scria el mamei, Pia Brătianu, la 13 septembrie 1887: „ieri, isprăvind lecția cu dl. Bourlet, am primit vizita d-lui Saligny, care m-a luat la dejun și cu care am fost la Conservatoire des arts et métiers. A sta cu el câțiva timp e mai instructiv decât lectura multor cărți. Sosind la Paris, mai întâi și întâi s-a urcat în «batel» [vaporas] și a luat Sena în lung pentru a vedea podurile și afară de rare excepții, ca Luvru, nu se ocupă decât de ce e tehnic... Măine dejunează cu mine la Foiret, ca să vadă un birt de studenți, și după-masă îl voi duce la Școala de Poduri”.

Mai întâi experiență profesională, apoi politică

La 26 mai 1888 își informează cu bucurie întreaga familie: „am isprăvit ultimul examen de la Poduri și l-am isprăvit cu bine, deși aveam un profesor care caută nod în papură și pete în soare”. Mi-a pus 16, ceea ce la el înseamnă foarte mult, căci 17 e extraordinar iar 18, 19, 20 necunoscut”.

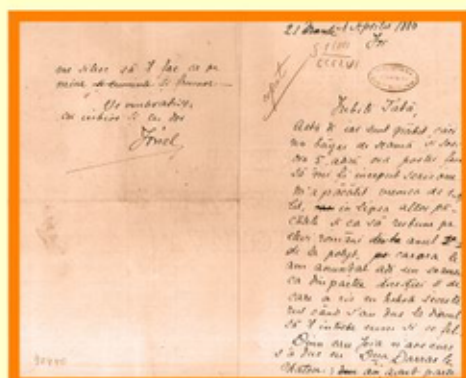
Practica din vara anului 1888 și-o va începe pe șantierele inginerului Gustave Eiffel, care-l primește la recomandarea lui Eugeniu Carada (creatorul Băncii Naționale în 1880 și bunul prieten al familiei Brătianu).

Așa cum arată Ion I.C. Brătianu într-o scrisoare din 8 iunie 1888, „domnul Eiffel a fost tare amabil, mi-a dat câteva scrisori de recomandare pentru alte șantieri și m-a însărcinat să transmit multe amicitii lui nenea Carada”.

După cercetarea câtorva ateliere, el arăta tatălui: „Atelierele de construcții, după câte văd, se aseamănă toate. Acel al lui Eiffel are însă un caracter mai simplu, mai practic, mai inteligent prin urmare. Toate operațiile pentru con-

**În ultimul rând, de la stânga la dreapta:
Al. Pisoski, inginerul Bujo, Ion I.C. Brătianu, Iunin
Leca și Vintilă Brătianu;
fotografie din anul 1885**

Scrisoarea adresată din Paris
lui Ion C. Brătianu,
la 21 martie/2 aprilie 1886

Ulterior, Ion I.C. Brătianu hotărăște să se înscrie la Școala Politehnică din Paris, adresând în acest sens o cerere. La 5 mai 1884 primea autorizația din partea Ministerului de Război al Franței spre a audia cursurile Școlii Politehnice. În acel timp Școala Politehnică aparținea acestui minister, având la conducere un general. Așadar, Ion I.C. Brătianu, Toma Ghenea și Teodor Râmnicănuș, sublocotenenți în armata română, aveau autorizația să urmeze cursurile Școlii Politehnice după un examen special al aptitudinilor lor.

În vara anului 1884 Ion I.C. Brătianu împlinise 20 de ani. Succesul obținut la examenul de admitere la Școala Politehnică din Paris îi confera măsura posibilităților și maturizării sale. Unui an de pregătire la „Sainte-Barbe” îi urmau alți doi de Politehnică.

După trei ani de pregătire matematică deosebită, Ion I.C. Brătianu se înscrie în toamna anului

În uniformă militară, 1883

1886 la Școala de Poduri și Șosele din Paris.

Despre viața și studiile lui Ion I.C. Brătianu la Paris putem afla informații deosebite din corespondența familiei Brătianu (publicată în cinci volume, în anul 1934, sub îngrijirea prof. Ion Nistor). Cine cercetează cu atenție scrisorile lui Ion I.C. Brătianu către

tatăl, mama și frații săi este surprins de profunzimea conținutului, frumusețea literară și frecvența (trei-patru scrisori pe lună) acestora. Ele sunt și o mărturie despre ce însemna o adevărată familie românească preocupată de educația și formarea membrilor săi.

Astfel la 19 februarie/3 martie 1887 scria tatălui: „Ieri, după cursul de hydraulică, am stat câteva minute de vorbă cu dl. Alfred Durand-Claye (un remarcabil inginer și profesor) și am profitat ca să-l întreb cum crede că ar trebui să-mi

întrebuințez timpul consacrat misiunilor în timpul vacanțelor. Mi-a spus că aș face bine să mă duc să văd lucrările de regularea cursurilor torențiale și de irigații din sudul Spaniei sau nordul Italiei. Din sudul Spaniei mai ales, unde zice că țara se aseamănă mai mult cu a noastră”.

Răspunzându-i, tatăl aprecia ca oportună opinia lui Ionel (cum i se spunea în familie) precum că „hidraulica are un rol predominant în România”, apele de munte

putând furniza energie, iar la câmpie putând fi utilizate pentru irigații. În acest fel, scria la 23 februarie/7 martie 1885 Ion I.C. Brătianu, „România va deveni țara cea mai roditoare din Europa, pădurile fiind pe departe de a avea aceeași importanță”.

Întâlnire cu Saligny la Paris

Cât de actuale sunt aceste gânduri! Și noi ce facem astăzi!? Nu mai ținem cont de Planurile de amenajare a teritoriului privind căile de comunicații, inclusiv autostrăzi, zone de risc natural, inundații, alunecări de teren, care, fiind aprobate de Parlament, sunt lege. Chiar am desființat ministerul de resort creat de A.I. Cuza în 1862 (*Magazin istoric*, nr. 6/2012), sistemele de irigații le-am distrus.

Ionel scrie, apoi, tatălui că lucra foarte mult la proiectul de drumuri, dormind câte patru ore pe noapte, și adaugă: „Ce mă miră e modul cum m-am învățat cu nesomnul și de mi-aș aduce aminte de povestea măgarului țiganului, aș încerca să mă dezbrac de acest nărav urât”.

În același timp, foarte critic, îi spune: „am constatat că cursurile de poduri nu sunt făcute ca să te învețe altceva, decât unde se găsesc noțiunile trebuincioase pentru diferite chestiuni, cu alte cuvinte sunt un fel de tablă de materii, pe care va trebui să le consulți când vei face o lucrare”.

Cursul privind procedurile de construcție este apreciat ca „o enciclopedie inginerescă rezumată în vreo 20 de lecții”. Crede că „singurele cursuri complete sunt cele de drumuri, de economie politică și de geologie, adică cele ce prezintă mai puțină aplicație directă”.

ROMÂNIA „DEZASTRULUI ROȘU“

Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc a organizat joi, 3 noiembrie, la Jockey Club din București, colocviul „Opération Villages Roumains: Un model de solidaritate europeană. Reacția împotriva proiectului comunist de sistematizare a satelor (1988-1989)“. Între invitați s-a numărat și domnul Josy Dubié, ziarist, ulterior membru al Senatului din Belgia. Domnul Dubié a realizat, pentru Radio-Televiziunea Belgiană Francofonă (RTBF), un reportaj în România, în 1988, când i-a luat un interviu doamnei Doina Cornea. Filmul difuzat și mesajele trimise de Doina Cornea și transmise de Radio „Europa Liberă“, preluate apoi de mass-media din Occident, au declanșat o vastă operațiune de solidaritate cu satele românești, amenințate de programul de sistematizare al regimului comunist.

Cultul personalității și cozile pentru orice

Domnul Josy Dubié a avut amabilitatea să ne încredințeze textul a cărui publicare o începem în acest număr și în care descrie aventurile sale prin țara noastră în anul 1988.

JOSY DUBIÉ, senator onorific, Belgia

1988. Propun redacției de reportaje, al cărei animator sunt, să consacram o emisiune întreagă pentru a celebra, în decembrie 1988, a 40-a aniversare a Declarației universale a drepturilor omului adoptată de Națiunile Unite. Le propun să facem un reportaj în două dintre țările unde aceste drepturi sunt violate: o țară aliată blocului occidental și alta din blocul comunist.

Cădem de acord să ilustrăm aceste violări în Turcia, pe de o parte (țară în care erau și, din păcate, sunt încă numeroase), și pe de altă parte în România. În Occident, România se bucura atunci, totuși, de o imagine mai curând favorabilă. Dictatorul Ceaușescu, obsedat de o cale ro-

Josy Dubié

mânească și naționalistă către socialism, se distanțase oarecum de Moscova. România fusese singura țară din pactul de la Varșovia care refuzase să participe în 1968 la înăbușirea Primăverii de la Praga. Diplomația sa, foarte activă, lansa adesea invitații responsabililor politici occidentali (între care și celor belgieni), care, bine tratați și dirijați prin țară, vehiculau apoi o imagine mai curând pozitivă a României. În

schimb, țara era complet închisă presei occidentale. Practic, nimeni nu știa ce se petrece cu adevărat în această țară din Balcani, sub pumnul de fier al „Conducătorului“, al soției sale atotputernice, Elena Ceaușescu, și al redutabilei lor poliții politice, Securitatea.

Actul care consfințează intrarea României în Primul Război Mondial, cu semnătura regelui Ferdinand și a tuturor membrilor Guvernului; evidențiată semnătura prim-ministrului Ion I.C. Brătianu

apartamentul în corpore la Opera Mare, să auzim pe Patti. Reprezentația era foarte frumoasă, toate rolurile bine, unul excelent: acela al tenorului Reszke. Publicul i-a făcut primiri așa de călduroase, încât diva era geloasă și la urmă nu mai cânta deloc. Se zice chiar că după reprezentația dintâi, a plâns“.

Am reținut și corespondența

privind incendiul ce a avut loc la Opera Comică din Paris, la 24 mai 1887. Speriată la aflarea veștii, Pia Brătianu trimite o telegramă celor trei fii, cerându-le: „Răspundeți de ați fost la operă!“. La 26 mai 1887 Ionel Brătianu scrie tatălui, descriindu-i amănunțit incendiul. „Noi nu am fost niciunul, dar tot am avut emoții, căci d-na Darras și Louis [niște prieteni] erau acolo. D-na Darras începea să-și piardă cunoștința și de nu o scotea Louis în brațe prin multime, ar fi rămas asfixiată, cum au pierit mai toți care nu au ieșit; flacăra n-a consumat decât cadavre. După spusele lor, spectacolul era oribil și cei care cădeau erau călcați în picioare și pierduți. Numărul victimelor e încă necunoscut.“ Și adaugă: „De ar sili cel puțin toate aceste orori pe directorii de teatru să menajeze ieșiri mai mari și mai multe! Chiar astă primăvară fusese o interpelare la Camera pentru Opera Comică și d-l Berthelot, ministrul Instrucțiunii, căruia îi aparținea teatrul, a recunoscut-o fondată, dar n-a schimbat nimic“.

În toamna anului 1889, Ion I.C. Brătianu se întoarce în

țară cu dorința de a intra în corpul tehnic pentru a-și dovedi capacitatea profesională. De altfel, nici tatăl său nu dorea să-și vadă fiul implicat în hățișurile vieții politice înainte de experiența pe care i-o oferea munca, iar tot ce știa el mai bine în momentul revenirii în țară era ingineria.

La 1 noiembrie 1889 este numit în serviciul căii ferate Fetești-Cernavodă, condus de inginerul Anghel Saligny, în calitate de asistent clasa a II-a cu apunamente de 400 lei lunar (adică 16.000 lei azi), așa cum dovedește „Tabloul de serviciu“ aflat la B.A.R., în arhiva familiei Brătianu. El a lucrat câțva timp sub conducerea inginerului șef Niculae Herjeu, la studii și trasee, în vederea construirii acelei linii și a podurilor peste Dunăre și Borcea. La 1 ianuarie 1890 Ion I.C. Brătianu este admis în Cadrele Corpului tehnic al Statului ca inginer ordinar clasa a III-a și urcă apoi repede primele grade și funcțiuni în ierarhia tehnică. La 1 noiembrie 1891 i se dă funcția de asistent clasa I, la 31 ianuarie 1892 e înaintat inginer ordinar clasa a II-a; la 15 noiembrie 1892 i se dă funcția de șef de secție una clasa a II-a, la 16 decembrie 1894 funcția de șef de secție clasa I, iar la 1 ianuarie 1895 este înaintat inginer ordinar clasa I în Corpul tehnic.

În Anuarul Ministerului Lucrărilor Publice pe anul 1892, unde este prezentată toată organizarea ministerului cu serviciile aferente, găsim, la paragraful VII, componența Serviciului Dockurilor și Podurilor de fer condus de inginerul inspector general A. Saligny. În acest serviciu funcționa și inginerul Ion I.C. Brătianu, alături de alți distinși ingineri, subșefi de serviciu fiind Niculae N. Herjeu și Ion Băulescu.

(Va urma)

struirea grinzilor de poduri se fac cu vreo șapte mașini“.

După încă un an de studii, la 27 mai 1889, anunță întreaga familie că a absolvit Școala de Poduri și Șosele din Paris, devenind inginer. Semnează scrisoarea „inginer Ion Brătianu“.

În același timp, îi scrie separat și tatălui, care se afla la vie: „Azi mă felicit îndoit că am făcut Școala de Poduri, căci văd că studiile către care m-ai împins sunt cele care pot fi mai folositoare nu numai unei societăți ca cea română, dar și formării unei judecăți. Școala Politehnică e menită să te învețe să raționezi, Școala de Poduri să-ți arate studiul chestiunilor practice. Și una și alta nu te învață decât elementele, principiile generale pe care practica singură le poate dezvolta“.

Corespondența lui Ionel Brătianu scoate în evidență pasiunea sa pentru operă și concerte, deprinsă în anii de liceu sub influența părinților.

Iată și rândurile pe care le scrie surorii sale Pia, în care îi descrie o reprezentație la operă cu Adelina Patti (mare soprană), la 27 decembrie 1888. „Aseară am fost tot

suntem turiști, nu ne putem băga în așa ceva, nu dorim să avem necazuri". Bătrâna doamnă, cu lacrimi în ochi, privește cu teamă în jur, insistă și imploră. O întreb atunci: „Dar cine sunteți, doamnă?”. „Mă numesc Doina Cornea și sunt urmărită de Securitate, am fost deja arestată”.

Nu-mi vine să cred! Doina Cornea! I-am citit povestea: încarcerată, șicanată și bătută pentru că vorbise la televiziunea franceză! Acum o recunosc. Îi văzusem fotografia în textele pe care le citisem înainte de a porni către țara „Dunării gândirii”, cum era apelat Nicolae Ceaușescu. Această doamnă fusese și ea în catedrală. Când a văzut numărul de înmatriculare belgian al mașinii noastre, a îndrăznit să ne abordeze. Nu îmi vine să îmi cred ochilor. Privesc în jur. Se pare că nu este nimeni de la Securitate. Îi spun să urce în mașină. Mă învârt pe străzi, ca să mă asigur că nu suntem urmăriți, și apoi ies din oraș. Doamna este tare speriată.

Impresc și îi spun că sunt membru al Amnesty International și că sunt de acord să o ajut. Scoate atunci din sacoșă o mică păpușă din material textil și îmi spune că în capul păpușii sunt ascunse un mesaj important ce trebuie să ajungă în Franța, unde locuiește fiica ei, un altul pentru domnul Berindei [Mih-

nea, fiul academicianului Dan Berindei – *n.trad.*], președintele Ligii Drepturilor Omului române, refugiat la Paris, și, în sfârșit, un altul destinat Radio „Europa Liberă”, care emitea din München pentru țările din blocul comunist. Îi promit că mă voi ocupa să ajungă și îi cer adresa ei, pe care mi-o aduc aminte și azi: „strada Alba Iulia 20, într-un car-

Laudă iubitului conducător pe stadioane...

tier din Cluj”. Îi spun că s-ar putea să revin să o văd, dar nu îi spun că sunt ziarist. O las într-un loc izolat și plecăm către Constanța, marele port de la Marea Neagră.

Constat rapid că două mașini Dacia albe ne urmăresc. Mă opresc, se opresc și ele. Ascund cum pot mai bine păpușa. După câteva sute de kilometri, cele două Dacii albe dispar brusc. Filmez tot ce pot. Vorbesc cu țărani, care înțeleg un pic întrebările pe care le pun. În fond, româna este o limbă latină. Filmez cozile interminabile din fața magazinelor. Îmbulzeala în momentul în care sosește marfa, magazinele complet goale, prin care bân-

tuie clienții fără speranță prin fața unor vânzătoare lipsite de reacție. Filmez militarii și tinerii scoși la munci; delirantul cult al personalității „Conducătorului”, ilustrat prin numeroase afișe și panouri gigantice închinatelor gloriei „Geniului Carpaților”, „Stelei polare gânditoare”, „Dunării gândirii”; cârciumile în care românii abrutizați, beți, consumă cantități incre-

ditabile de bere. Filmez lucrările gigantice din centrul Bucureștiului, masacrat de megalomania delirantă a „Conducătorului”, ziarele în care Ceaușescu tronează peste tot pe prima pagină, inclusiv în revistele de sport sau în ghidurile tv.

mi asum din ce în ce mai

multe riscuri și am chiar șansa să filmez în direct, într-o piață, disimulat printre haine, traficul cu pachetele de țigări „Kent”, care serveau atunci drept monedă paralelă într-un sistem corupt până în măduva oaselor. În sfârșit, mă opresc la București, în fața unei vitrine a unei librării. Filmez conștiincios și cu calm nenumăratele volume expuse, toate, absolut toate scrise de sau dedicate „Conducătorului” și soției sale, Elena. Doi polițiști în civil ne interpelează și ne duc la circă. Ofițerul vorbește destul de bine franțuzește. Ne întreabă de ce am filmat acea vitrină. I-am explicat că am făcut-o pentru

Cu câteva luni înainte, întâlnisem, la un festival de reportaje desfășurat la La Ciotat, în Franța, un coleg reporter francez. Nefecitul avea un braț în ghips și era plin de vânătăi. Mi-a explicat că se întorsese din România, unde încercase să intre în mod clandestin. Mai mulți „necunoscuți” în civil l-au lovit cu nădejde, în plină zi, fără să-i fure ceva, înainte să fie expulzat, *manu militari*, de autorități. M-am decis deci să mă duc și eu acolo.

Evident, nu se punea problema să cer o autorizație oficială. Mi-am procurat o cameră video 8, de mici dimensiuni, cu microfon încorporat. Ideea era să profit de perioada vacanței de vară pentru a merge ca turist și a încerca să aduc maximum de imagini cu care să ilustrez acest așazis „paradis roșu”, lăudat de unii. Soția mea, Thérèse, era însărcinată cu mica noastră Astrid, ce avea să se nască peste câteva luni. Nici vorbă deci să o iau cu mine în această

expediție riscantă. Am convins o tânără monteuză de la RTBF, Nathalie Pigeolet, să mă însoțească. Micuță și delicată, mai curând discretă și retrasă, Nathalie s-a dovedit la fața locului o tânără cu un curaj și un sânge rece nemai-pomenite. M-am gândit adesea că acest gen de personaje, care nu dau impresia, sunt în realitate mai curajoase decât

Doina Cornea, una dintre puținele persoane care în acei ani a avut curajul să se pronunțe deschis...

mulți „tipi duri” pe care i-am cunoscut și care se pierd când sunt confrunțați cu primul pericol.

Am plecat deci în luna august 1988, alături de mii de persoane care porneau în concediu, la bordul unei vechi mașini Citroën 2CV către țara „Geniului Carpaților”. Trecearea frontierei a fost epică și interminabilă. Vameșii, asistați de militari în uniformă, au controlat minuțios actele și bagajele. Cu noroc, nu au zărit mica mea cameră video, ascunsă în fundul unui rucsac. Era deja noapte când am atins prima noastră etapă, Cluj, un mare oraș, capitala Transilvaniei. Orașul era complet în întuneric. Nu

funcționa niciun fel de iluminat public. Era ceva supra-realist. Într-un târziu am găsit un hotel mare, care era la fel de întunecat ca și restul orașului. Ușa era închisă. După ce am bătut la ușă, s-a prezentat cineva, care ne-a însoțit într-o cameră enormă, fără suflet, iluminată doar cu un bec de 25 W.

Primul mic dejun ne-a lămurit ce urmează. Totul se comandă și se plătește separat. Pâine, lapte, cafea, unt, dulceață, servite cu parcimonie și facturate cu preț mare. Începe bine. Plecăm să vizităm orașul. Îmi parchez mașina în piața principală, în fața catedralei, și încercăm să găsim un loc unde să mâncăm, pentru a completa săracăciosul mic dejun. Ne mulțumim cu o fiertură infamă servită într-un restaurant cenușiu.

Când am ieșit din biserică și ne-am apropiat de mașină, o doamnă în vârstă și care tremura, ținând cu febrilitate o sacoșă, m-a interpellat. „Scuzați-mă, domnule, vorbiți franceza?”. „Da, doamnă”. „Domnule, vă rog să mă ajutați! Am aici în sacoșă ceva ce doresc să ajungă la fiica mea, în Franța; vă implor să mă ajutați!”

Ca de obicei, înainte de a pleca în călătorie am citit tot ce am găsit despre țara în care mă duceam. Cunoșteam toate șiretlicurile gestapoului local, sinistra Securitate. Mi-e teamă că această doamnă, apărută subit de nicăieri, să nu fie o capcană. Îi răspund: „Doamnă, noi

... împotriva lui Nicolae Ceaușescu, care se bucura încă de o imagine bună în Occident

SACRIFICIUL GRUPULUI CERNA

Podul unde locuitorii orașului Târgu Jiu au opus o vie rezistență trupelor germane și placa ce amintește de jertfa lor

PETRE OTU

La 29 octombrie/11 noiembrie 1916, după un puternic bombardament de artilerie, Grupul „Kühne“, format din Diviziile 11 bavareză, 301 austro-ungară, 41 prusiană, 109 prusiană și Corpul de Cavalerie „Schmettow“, a declanșat, pe un front de 40 km, ofensiva în sectorul Jiu. Depășite de situație, unitățile române au cedat, astfel că inamicul a debarșat la sud de munți. La 2/15 noiembrie 1916 a fost cucerit orașul Târgu Jiu, iar la 8/21 noiembrie 1916 a căzut și Craiova.

În fața acestei situații, Marele Cartier General Român a încercat diverse soluții. S-a dispus concentrarea în zona Pitești – Curtea de Argeș a patru divizii cu intenția de a executa un viguros atac spre nord, spre trecătoarea Oltului, pentru ca mai apoi să se îndrepte împotriva trupelor germane și austro-ungare din Oltenia. Comandant al acestui grup a fost numit generalul Constantin Prezan, care condusesse cu succes până atunci Armata de Nord (Ar-

mata 4). Concomitent, prințul Carol și colonelul francez Victor Pétin au fost trimiși la Armata 2, condusă de generalul Alexandru Averescu, pentru ca acesta să fie de acord cu transferul a două divizii care să întărească apărarea în Oltenia și pe Valea Oltului, ceea ce orgoliul comandant a acceptat cu mare dificultate. Dar, toate aceste preparative au fost date peste cap de evoluția extrem de rapidă a evenimentelor.

**„O prostie
franceză
cu pretenții“**

În starea de confuzie care domnea în rândul unităților române din zonă, podurile de peste Olt nu au mai fost distruse. Se alocaseră 800 kg dinamită pentru cele trei poduri, cantitate care ajungea doar pentru unul singur. La 10/23 noiembrie, Divizia 7 Cavalerie germană a ocupat nestingherită podul de la Stoenesti, cel mai important dintre

a arăta „tovarășilor“ mei din Belgia extraordinara productivitate literară și inteligența peste măsură a președintelui său și a soției acestuia. Ofițerul schimbă o privire întrebătoare cu adjunctul său. Îl întreb atunci dacă este interzis în România să apreciezi geniul celor doi conducători de excepție. Îmi dau seama că individul a priceput că îmi băteam joc de el. Nu se înșela, dar ce putea să facă? Să ne bage la zdup pentru abuz de admirație față de fabulosul „geniu al Carpaților“, „Dunărea gândirii“? În final ne dau drumul, dar Securitatea nu ne slăbește. Mă decid atunci să merg la Ambasada Belgiei. Cer să îl văd pe ambasador. Acesta refuză. Insist și fac scandal.

In final, un tânăr diplomat flamand ne introduce în biroul lui. Înainte să apuc să deschid gura, îmi arată, cu degetul dus la buze, o foaie de hârtie pe care a scris cu majuscule „microfoane“! Vorbim în flamandă despre fotbal și alte baliverne. Îi scriu pe o foaie de hârtie că sunt ziarist la RTBF, aflat într-o misiune clandestină. Am niște casete video și o păpușă, care trebuie să ajungă în siguranță în Belgia. Îmi scrie că el merge în fiecare săptămână la Viena ca să se aprovizioneze cu produse care nu se găsesc în România. Voi putea recu-

pera casetele și păpușa pe care i le încredințez la Ambasada Belgiei din Austria, pe drumul de întoarcere. Îi rămân profund recunoscător acestui tânăr diplomat, membru al Amnesty International, pe care l-am regăsit mai târziu și i-am mulțumit, în Belgia. Grație lui reportajul a fost posibil. Ambasadorul belgian de la București, după

... și tineri duși în mod obligatoriu să strângă recoltele pe câmp

succesul planetar al reportajului care devoala înspăimântătorul „dezastru roșu“ din țara lui Ceaușescu, a uitat că refuzase să mă primească.

Liniștit în privința materialului deja înregistrat, îmi mai rămânea un lucru important de realizat. Să o regăsesc și interviuez pe doamna Doina Cornea, la Cluj. Am ajuns a doua zi. În fața casei ei staționa o Dacie albă a Securității. În grădinița din fața casei un tip în civil stătea de pază. Strada Alba Iulia are sens unic. Am intrat pe contrasens și am oprit în fața casei. Nathalie a rămas în mașină. M-am precipitat cu camera video spre poartă și l-am busculat pe civil. Poarta

este întredeschisă. Strig: „Doamna Cornea! Doamna Cornea!“. Iese un domn în vârstă. Este soțul ei. Speriat, văzând civilul din spatele meu, îmi răspunde în franceză: „Nu este acasă“, dar în câteva secunde doamna sosește și mă poartă să intru. Îi iau interviul în bucătărie. Un mic ceainic roșu se încălzește pe aragaz. Îmi vorbește cu blândețe, știind ce riscă. Sunt impresionat de curajul acestei doamne, una dintre puținele persoane din România care a îndrăznit, atunci, să înfrunte deschis acel regim monstruos.

Tâșnesc afară din casă, mă răpesc la mașină și demarez. Până apucă Dacia Securității să întoarcă, am dispărut. Mă grăbesc spre frontiera ungară, atât cât îmi permite motorul obosit al mașinii. Am ales un drum secundar, ce trece prin munți. Tot ce filmasem anterior era în siguranță. Dar îmi dau seama că interviul cu această curajoasă opozantă este un element fundamental pentru reportajul pe care îl pregătesc. Cum să ascund caseta? Nathalie ascultă casete cu muzică la aparatul din mașină. Iau o casetă cu Elvis Presley, o arunc și în locul ei pun înregistrarea cu Doina Cornea, căci are aceeași dimensiune.

(Va urma)

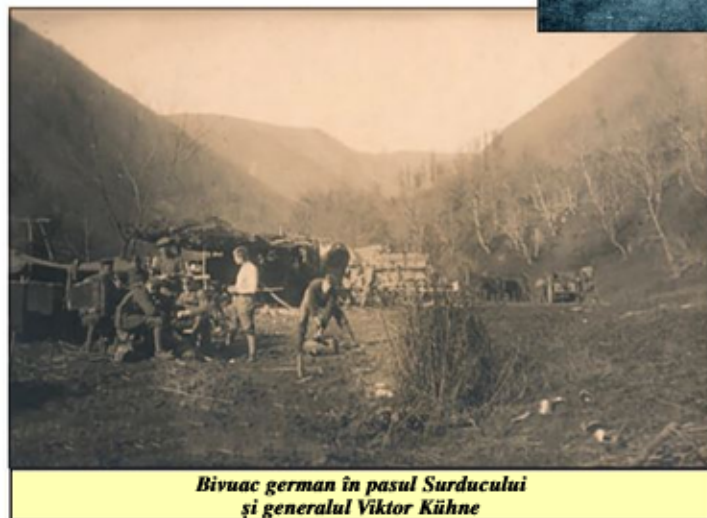
Traducere de Dorin MATEI

Tg. Jiu – Bumbești, făcând lupte de partizani“.

„Detașamentul năluca“

Astfel era numit Detașamentul „Tăutu“ de comandantul său, colonelul Teodor Tăutu. Fusese format după înfrângerea trupelor române pe Valea Jiului din rândul trupelor ce operau în regiunea Orșovei. Misiunea lui era să

având de străbătut 40 de km. După câteva ore de marș, în zona localității Pestișani, a fost atacat de inamic. L-a respins, dar a constatat că nu mai are nicio legătură cu eșalonul superior și nici nu își mai poate îndeplini misiunea. A în-

Bivouac german în pasul Surducului și generalul Viktor Kühne

se deplaseze rapid spre Târgu Jiu, pentru a ataca inamicul din flanc și spate. A plecat din regiunea Cireș și, după un marș forțat de 46 km, a ajuns în seara zilei 3/16 noiembrie 1916 la Baia de Aramă. A doua zi a primit ordin să atace inamicul din flanc și spate în direcția Târgu Jiu, tăindu-i retragerea. Ordinul preciza: „Trebuie pătruns de toată lumea că de succesul acestei acțiuni atâră soarta țării. Detașamentului col. Tăutu îi revine sarcina de onoare. Înaintați cu orice chip și rizie“.

Colonelul Tăutu a început deplasarea în aceeași noapte,

ceput un periplu prin satele Olteniei, în luptă permanentă cu adversarul. Într-o confruntare la Roșia un sergent român a capturat trei ofițeri germani. Unul dintre aceștia a pronunțat numele căpitanului Benedict Popescu, comandant de companie. Cei doi fuseseră colegi de clasă la școala militară, în Germania. „Fără să mai scoată un cuvânt – povesteau după război doi martori –, se reped unul către altul, se îmbrățișează, se strâng la piept, se depărtează ținându-se de mâini și se privesc cu duioșie și cu dragoste.“

Detașamentul „Tăutu“ și-a continuat înaintarea care nu ducea nicăieri. În ziua de 8/21 noiembrie se găsește la Severinești, unde atacă o grupare inamică, provocându-i pierderi importante. În ziua următoare ajunge la Malovăț, 7 km nord-est de Turnu Severin, unde reușește să stabilească legătura cu Detașamentul „Cerna“.

Cu mare greutate, colonelul Demetriade și-a reorganizat detașamentul și a decis să atace orașul Târgu Jiu. O vie dispută a avut loc între comandanții de brigăzi și regimente, unii dintre ei opunându-se acestei inițiative inutile. A prevalat opinia colonelului Demetriade, comandantul tuturor forțelor, astfel că atacul s-a declanșat la 11/24 noiembrie 1916. El a fost respins de inamic cu pierderi pentru trupele noastre.

Eroi și „țapi ispășitori“

A început retragerea spre est, dar fără o țintă precisă, detașamentul neavând nici informații despre evoluția confruntărilor și nici un contact cu eșaloanele superioare. Era urmărit permanent și strâns de inamic, care l-a atacat continuu. La Ocolna s-a făcut joncțiunea cu Detașamentul „Dunărea“, care a intrat în compunerea Detașamentului „Cerna“.

Din această localitate trupele române au continuat retragerea spre Olt, pe trei coloane. În ziua de 22 noiembrie/5 decembrie, întregul

ele. La vest de Olt au rămas unitățile fostei Divizii 1 Infanterie, comandată de generalul Ioan Dragalina, căzut în luptele de la Târgu Jiu.

Ca atare, bătălia pentru Oltenia a rămas doar pe hărțile Marelui Cartier General, situația agravându-se în zilele următoare. Relativ concomitent cu acțiunile Grupului „Kühne”, alte două grupări inamice amenințau grav dis-

Tot în sud-vestul Olteniei se găsea Detașamentul „Dunărea”, comandat de colonelul Alexandru Văitoianu, care avea misiunea să acopere aliniamentul marelui fluviu și să respingă orice încercare de trecere. În componența lui intrau patru batalioane, opt baterii și un escadron.

În aceeași regiune a acționat și Detașamentul

La raportul din ziua de 4/17 noiembrie 1916 de la Marele Cartier General Român, maiorul Radu R. Rosetti, șeful Biroului Operații (cumnat al prim-ministrului Ion I.C. Brătianu), a prezentat situația din Oltenia, inclusiv ordinul de retragere a Detașamentului „Cerna”. La auzul acestei decizii, generalul Henri Mathias Berthelot, șeful Misiunii Militare Franceze în România, a reacționat violent: „În numele Antantei, cer ca Detașamentul «Cerna» să reziste pe loc!”.

Maiorul Toma Dumitrescu, ulterior general, șeful de cabinet al generalului Dumitru Iliescu, șeful Marelui Cartier General Român, a taxat în jurnal foarte dur intervenția generalului Berthelot, scriind că a fost „o prostie franțuzească cu pretenții”.

Regele Ferdinand a fost de acord cu rămânerea pe loc a trupelor din sud-vestul Olteniei și a cerut maiorului Rosetti să dea dispoziții corespunzătoare. Prin ordinul nr. 2.937 din 5/18 noiembrie 1916, Marele Cartier General ordona: „Detașamentul «Cerna» trebuie de asemenea să reziste până la ultima extremitate, chiar cu riscul ca inamicul să-i cadă în spate; va lupta până la ultima extremitate și în caz când va fi în situația grea de a cădea în mâinile inamicului, va arunca înainte de toate materialul de artilerie în Dunăre”. Detașamentului „Tăutu” i se ordona „să jeneze cât mai mult pe adversar, acționând în spatele lui, mai cu seamă în direcția

Podul peste Olt de la Stoenestii

pozitivul defensiv românesc. Grupul „Kosch” a trecut Dunărea la Zimnicea, iar Grupul „Kraft” a debarcat pe Valea Oltului.

Mult diminuate în urma pierderilor suferite, forțele române rămase în vestul Olteniei au fost redenumite Detașamentul „Cerna”. Era comandat de colonelul Scarlat Demetriade. La începutul lunii noiembrie 1916, acesta avea la dispoziție nouă batalioane de infanterie, patru baterii de artilerie și un escadron de cavalerie.

„Tăutu”, cu trei batalioane și o baterie. În total, forțele rămase în spatele dispozitivului inamic totalizau 16 batalioane, 13 baterii și două escadroane, efectivul ridicându-se la circa 12 – 15.000 de persoane.

Ruperea apărării în sectorul Jiu și avansul rapid al adversarului l-au determinat pe comandantul Armatei 1 române să dispună retragerea tuturor acestor forțe la est de râul Olt, cu intenția de a organiza aici un nou aliniament de apărare.

EROUL DE LA PORUMBACU

MARIAN MOȘNEAGU

În timpul operației ofensive strategice a armatei române în Transilvania, declanșată în noaptea de 27 spre 28 august 1916, trupele de acoperire, aflate de-a lungul frontierei, au făcut dovada unui angajament total, oferind adevărate pilde de bravură și exemple de sacrificiu suprem. Printre eroi s-au numărat și militarii companiei de mitraliere aflată sub comanda locotenentului de infanterie George Garoescu, supranumit de camarazi „eroul de la Porumbacu“.

Despre acțiunile temerare ale acestuia, comandantul Regimentului 6 Vânători, locotenent-colonelul Dabest, consemna în Foaia calificativă de campanie pe perioada de la 14 august 1916 la 1 aprilie 1918: „Odată cu intrarea Regimentului 6 Vânători în Transilvania, maiorul Garoescu, pe atunci locotenent, comandant de companie de mitraliere, a luat parte la toate luptele de la Temeș, Porumbacu, Perșani, Brașov, Sf. Petru, Buga, Valea Cerbului, în care a condus cât se poate de bine unitatea sa. Deși rănit în luptele de la Sf. Petru, ofițerul a rămas pe front și a continuat serviciul, comandând compania cu multă bravură în luptele de la Bușteni. A executat apoi retragerea ordonată în condițiile cele mai bune și în perfectă ordine. Pentru acestea, ofițerul a fost decorat cu

Ordinul «Steaua României» și «Coroana României» și înaintat la gradul de căpitan.

Mitralierele oprese inamicul

La rândul său, maiorul Branislav Duma aprecia: „La 17 septembrie 1916 mi s-a atașat la batalionul 2 mitraliere, compania de mitraliere sub comanda căpitanului Garoescu. A doua zi a avut loc groaznică bătălie de la Porumbacu. De la 07.30 dimineața până la 06.30 seara, timp de 11 ore, căpitanul Garoescu, neclintit pe poziție cu cele două piese ce comanda, a secerat rândurile vrăjmașe, care au dat nesfârșite și disperate atacuri. În acea memorabilă zi se primise ordinul de retragere la ora 11.45 a.m.; nu ne-am putut retrage, am rămas să luptăm înainte, altfel

întreaga divizie ar fi fost pusă în cel mai mare impas. Grație bravurii Regimentului 6 Vânători și în special a căpitanului Garoescu, retragerea s-a putut efectua în ordine, obținându-se și o mare victorie, inamicul a fost decimat. Am fost tot timpul lângă căpitanul Garoescu. L-am văzut în ploaia de gloanțe, dirijând tirul mitralierelor sale. La bătălia de la Țânțari am susținut un batalion ce ducea o luptă de baionetă în timpul nopții, de la ora 08.30 – 11.30. Căpitanul Garoescu și aici s-a distins, întrebuițând mitralierele cu cel mai mare succes, în tot timpul în mijlocul oamenilor săi, îmbărbătându-i. La luptele din jurul Brașovului, în fața localității Sf. Petru, batalionul meu are de păzit un sector. Căpitanul Garoescu și aici s-a distins, de la ora 04.00 p.m.

grup a ajuns pe malul drept al Oltului. Nu l-au putut trece, întrucât era foarte mare. Colonelul Văitoianu a propus să se încerce pe la Stoenesti, pe considerentul că acolo inamicul avea trupe puține și slabe, dar propunerea nu a fost acceptată.

În dimineața zilei de 23 noiembrie/6 decembrie unele unități au început să se predea. În satul Tia Mare Regimentul 17 din Brigada 1 a rezistat, dar când munițiile s-au terminat, un consiliu al ofițerilor a hotărât, la ora 16.00, încetarea rezistenței. Maiorul Protopopescu a avut ingrată sarcină ca împreună cu plutonierul Drüker și gornistul Mustăț, acesta având o batistă albă, să solicite capitularea. Nota adresată comandantului trupelor inamice era laconică: „Făcându-ne datoria conform cu tradiția și onoarea militară, suntem siliți a înceta lupta din lipsă de munițiuni“. În prealabil, s-au distrus tunurile, che-soanele și furgonetele, ofițerii și-au rupt săbiile și carabinele, s-au împușcat caii, s-a dat foc la alte bunuri. Drapelele regimentelor au fost sărutate de militari și li s-a dat foc.

În aceeași zi, 23 noiembrie/6 decembrie, la ora 18.00, a capitulat și Brigada 2, unde se afla și comandantul detașamentului, colonelul Scarlat Demetriade. În ziua când trupele Puterilor Centrale, sub conducerea feldmareșalului August von Mackensen, intrau în București, proclamat oraș deschis, Detașamentul „Cerna“ și-a încetat existența.

În total au capitulat, după unele surse, 282 de ofițeri și 6.052 trupă, mai puțin de jumătate din efectivul de la începutul bătăliei. Unii au murit în luptă sau au fost răniți, alții au fost luați prizonieri, după cum au existat destule cazuri când ostașii din localitățile apropiate au plecat la casele lor. Inamicul a capturat și 12 tunuri, scoase

Imagine dintr-un amplu reportaj despre eroii de la Târgu Jiu publicat după război de Ilustrațiunea Română

însă din uz. Începea pentru toți cei care fuseseră obligați să depună armele etapa umiltoare a prizonieratului.

La un veac distanță se pune întrebarea dacă acest sacrificiu a răspuns unei nevoi operative presante sau a fost unul inutil? În acel moment era în pregătire ofensiva pentru apărarea Olteniei, pe aliniamentul râului Olt, iar o acțiune în spatele grupării inamice prin trecătoarea Jiului părea să contribuie la restabilirea parțială a situației. În al doilea rând, menținerea pozițiilor de la Orșova bloca utilizarea de către ina-

mic a căii ferate ce venea de la Timișoara prin Orșova la Severin și Craiova. Într-adevăr, rezistența Detașamentului „Cerna“ a interzis timp de o săptămână accesul Grupului „Szivo“ la această comunicație. Dar proiectele strategice ale Marelui Cartier General Român, inclusiv bătălia pentru București, de la începutul lunii decembrie 1916, fie au fost simple iluzii, fie s-au soldat cu înfrângeri, astfel că decizia din ziua de 4/17 noiembrie 1916 a fost, în realitate, o condamnare, fie la moarte, fie la captivitate pentru militarii români de la vest de Olt.

Ulterior, după război, ca și în alte cazuri, pentru a acoperi funesta decizie și a diminua responsabilitățile, s-a scris mult despre eroismul militarilor din acest detașament. Desigur, comportarea lor a fost la înălțimea situației excepționale în care s-au găsit, dar mult mai important era ca ei să fie salvați, și nu abandonati inamicului.

Singurii „tați ispășitori“ au fost comandanții unităților detașamentului, care au avut de suferit în cariera militară, după ce au revenit din prizonierat. Colonelul Scarlat Demetriade, de exemplu, a fost trimis în judecată, în 1919, pentru hotărârea de a ataca orașul Turnu Severin, fără ordin, în condițiile în care nu mai avea nicio legătură cu eșaloanele superioare. A fost trecut în rezervă, înainte de limită. Umilit, el s-a sinucis mai târziu. Astăzi, o stradă din Craiova îi poartă numele. ■

pe o lopată de-a lor. Câmpul inamic era plin de arme, muniții, răniți și morți. Spaima lor a fost așa de mare, că nu s-au mai putut opri până la șosea de unde, de frică, au fugit din nou. Câmpul acestei lupte mi-a dat impresia războiului. De unde până aici îmi făcea rău să văd un pui tăindu-se, mi-am văzut om după om căzând cu gemete cumplite și inima nu mi s-a înmuiat deloc. Din contră, încurajam pe soldați și-i îndemnam să meargă mereu înainte. Gemetele răniților, strigătul lor de ajutor mă lăsa complet rece. Gândul meu era numai să înving și nimic altceva. E teribil și sufletul războinicului! Aici vezi cât de ieftină este viața noastră...”

Vitejia sa a fost evocată și de ofițerul de rezervă Henri Stahl, camarad de front, în lucrarea *Porumbacu. 17 septembrie 1916*.

Un bust la Azuga

Pentru faptele sale de război, locotenentul Garoescu a fost decorat cu „Coroana României” și „Steaua României” cu spade, ambele cu panglică de „Virtutea Militară”, fiind propus și pentru acordarea Ordinului „Mihai Viteazul”.

De altfel, la 1 noiembrie 1916 tânărul ofițer combatant a fost înălțat la gradul de căpitan pentru vitejia, curajul și meritele deosebite dovedite în primele două luni și jumătate de campanie.

Experiența terifiantă de front a fost rememorată de viitorul general al Armatei Române în lucrările *Războiul Neamului Românesc 1916-1918* și *În focul mitralieriei. Însemnări*, apărute în anul 1919. În ședința Academiei Române, Secțiunea istorică, din 12 iunie 1921, vorbind despre a doua lucrare, academicianul Simion Mehedinti arăta: „Militarii de obicei scriu cinstit, adică obiectiv. Povestirea de față cuprinde tot ce a văzut

George Garoescu, în 1916, și bustul azi dispărut

autorul de la 14 august 1916, când a trecut granița la Predeal, până la 22 noiembrie, când a aflat în tranșeele de la Varnița căderea lui Kerenschi și începutul tratativelor de pace.

În totul nu-s decât 82 de pagini, dar cuprind atâta intensitate de viață, încât chiar omul cel mai potolit se simte mișcat. Tânărul ofițer scrie cu mare îndemânare. Nici urmă de vorbe căutate – semnul stilului fals. Atât sufletul

oamenilor, cât și priveliștile naturii sunt schițate repede și caracteristic. Teama din noaptea întâi, când se cobora pe Valea Timișului, încrederea firească după cucerirea celei dintâi tranșee, furia soldatului în luptă și omenia față de dușmanii răniți pe care îi mângâie, după ce pocnetul armelor încetează, toate sunt povestite cu o remarcabilă simplitate.

Dar luptătorul are vreme să se uite și alături de drum: speranțele românilor la început, desnădejdea în clipa retragerii, sumedenia de morți și răniți, părăsiți în voia soartei, retragerea cu toate grozăviile, bolile, refacerea, speranțele ofensivei din 1917 și decepțiunile, din cauza oratorilor înflăcărați și analfabeți care au păcătoșit toată armata rusă, fac din cartea maiorului Garoescu un prețios document omenesc. Pentru mine ea e o dovadă că de câte ori sufletul vibrează cu sinceritate, forma artistică vine aproape de la sine. De aceea, propun să se dea autorului o parte cât se va putea mai mare din «Premiul Constantinide».”

Ajuns general de brigadă și comandant al Brigăzii 5 Infanterie Râmnicu Sărat, George Garoescu s-a stins din viață prematur, la 26 iulie 1939, în urma unei scurte suferințe. În memoria sa, camarazii de arme i-au ridicat un bust pe drumul național 1, lângă podul de la intrarea în Azuga, dezvelit la 26 iulie 1943, pe locul unde, cu compania sa de mitraliere, a întârziat înaintarea nemților spre București. ■

până a doua zi ora 11.00 a.m. Cu mitralierele a împiedicat înaintarea vrăjmașului și sectorul s-a putut menține cu ușurință. Aici a fost rănit [în ziua de 25 septembrie 1916 a fost rănit la picior și în spate; prin Ordinul de zi de Comandament nr. 9 al Regimentului 6 Vânători din 24 februarie 1917 i s-a acordat dreptul de a purta scoranul – ecusonul – de rănit pe brațul stâng – n.a.] și evacuat căpitanul Garoescu, întors la regiment la 24 octombrie 1916, vindecat de rănille căpătate la Brașov. Eu fiind atunci comandantul Regimentului 6 Vânători, i-am redat comanda companiei de mitraliere. La 28 octombrie 1916, în fruntea a două companii din Regimentul 6 Vânători și cu mitralierele sale, căpitanul Garoescu s-a distins oprind înaintarea inamicului pe Valea Cerbului, spre Bușteni; aceasta a avut loc într-un sector unde inamicul reușise să spargă frontul păzit de alte trupe“.

Evocat de Henri Stahl

Episodul botezului focului este descris de locotenentul George Garoescu într-o scrisoare expediată la București, familiei iubitei sale: „La o oră fixată dinainte, care era în noapte, am atacat pe toată frontiera. Noaptea era luminoasă. Cerul era plin de stele. Șoseaua se vedea albă și întinsă ca o pânză. Batalioa-

Mitralieră Maxim din dotarea armatei române, 1916

nele din linia întâi trecuseră stâlpii de frontieră și atacaseră posturile inamice. Eu cu mitraliera rămăsesem mai înapoi, deoarece fiind noapte nu puteam să văd să trag. Un ropot de pocnituri de arme se aude în noapte. Ecoul munților le transformă în bubuituri de tun. Apoi o explozie puternică zguduie toți munții și pământul. Au fost două poduri aruncate în aer de inamic. Prima impresie a fost teama de necunoscut, teama de moarte pe care ți-o dau primele lupte ale războiului. Apoi omul devine fatalist, merge mereu înainte, gândind că și moartea nu este așa de intransigentă...

A doua zi la ora 5 pornim din nou înainte, după ce toată noaptea rămăsesem în fața unei poziții inamice în care era instalat inamicul și din care apoi s-a retras fără a primi lupta corp la corp. În mijlocul defileului Predeal ocupase o poziție foarte tare. Atacul începe la ora 9 – 10 și a durat până la ora 7.30 seara. Mitralierele au avut un rol decisiv. Gândind numai la onoarea batalionului, mi-am instalat mitralierele la 200 de metri de poziția inamică, de unde am deschis un foc ucigător. În această lungă bătălie, am

simțit toată grozăvia războiului. Nu era colțisor pe care gloanțele să nu pice, suierând asurzitor. Cădeau la picioare, în arbori și treceau pe deasupra capului. Era ceva infernal. Frică nu-mi mai era. Grijă de viață dispăruse. Era numai gândul victoriei care te frământa [...]

Pe la ora 6 lupta ajunsese la maximum de intensitate. Mitralierele inamice băteau tot terenul cu focuri nebune. Artileria noastră răspundea mai

Cu camarazi, pe front

grozav, răspândind fiori și panică printre rândurile unguirilor. La un moment dat, văzând oarecare oscilare în liniile noastre, mă cobor cu mitralierele de pe poziție, încep a striga «Ura!» și, împreună cu infanteria, înaintez la atac. La strigătele mele toți se scoală în picioare și mă urmează. Inamicul, în fața acestui val, se retrage grăbit spre Bușteni. Continui a-i urmări mereu și, culmea, neavând sabia la mine, pun mâna

Feldmareșalul Mackensen participă la ceremonia de decorare a unor militari...

Automobilele au trecut pe Calea Victoriei, fiind observate și de Vasile Cancicov. „Fix la orele 12.00 – nota acesta – trec în viteză dinspre Bragadiru câteva automobile cu drapele naționale și albe, iar unul cu drapel american. Era al d-lui Wopika [Charles J. Vopicka (*Magazin istoric*, nr. 12/1984; 7, 8/2015) – n.n.], ministrul Americii. În celelalte se zăresc d-nii Nenișescu, Emil Petrescu, general Mustață, câțiva ajutoiri de primar. Se reîntorc de la Bragadiru, unde se duseseră de dimineață, să predea nemților orașul.”

După prânz, sergenții de oraș au fost retrași de pe străzi și toată lumea a plecat acasă. Convinși că nemții nu vor mai veni, generalul Mustață a mers la „Capșa”, unde a contramandat banchetul care se pregătea în cinstea ocupanților. La orele 13.00 însă, ministrul plenipotențiar al Statelor Unite, Charles J. Vopicka, a primit un telefon din partea primarului Emil Petrescu, care îl ruga să vină imediat la Prefectură, unde sosise o delegație germană, ce adusese, spre semnare, declarația de capitulare a Bucureștilor. Delegația era condusă de prințul Schaumburg-Lippe, fostul atașat militar al Germaniei în România, care venise însoțit de câțiva ofițeri din armata generalului von Falkenhayn. Aceștia intraseră în București, prin nord, pe Șoseaua Târgoviștei, și nu prin sud, pe Șoseaua Alexandriei, așa cum se așteptaseră autoritățile române.

La Prefectura Poliției, primarul Emil Petrescu, în prezența lui Lupu Kostaki și Al. Crăsnaru, reprezentanții guvernului român plecat la Iași, a semnat „declarația de capitulare în fața inamicului”, prin care asigura că trupele

germane pot intra fără primejdie în oraș. În schimb, ofițerii germani au dat asigurări că se vor lua toate măsurile ca viața normală să fie menținută, garantând totodată „averea și cinstea cetățenilor.”

La orele 14.00 în București au apărut și primele unități ale armatei germane, care au venit dinspre Chitila, pe Calea Griviței. Conform relatării lui Anibal Stoenescu, fost director al Prefecturii Poliției Capitalei, „prima patrulă germană compusă din zece infanteriști, sub comanda unui tânăr sublocotenent măruntel, blond, cu ochii albaștri, stropit cu noroi din tălpi până în creștet, având în mână stângă o grenadă, iar în dreapta un revolver, și-a făcut apariția pe Bulevardul Elisabeta, oprindu-se în curtea Prefecturii la 2 ½ p.m.”

... și pe o stradă a Capitalei

Atras de muzica militară, Vasile Cancicov a alergat spre Calea Victoriei, unde a văzut o companie de infanterie germană ce trecea înspre Șosea. „În rânduri, soldații merg cântând, acoperiți de flori. În fruntea companiei merge cu pasul cadențat, cu sabia scoasă, un tânăr ofițer, înalt, slab și excesiv de galben la față. Cu ochii țintă înainte, nu privește nici la dreapta, nici la stânga lui, la lumea adunată. Lângă el, în stânga, merge un plutonier român în aceeași cadență și nedețarmat; probabil îl conduce ca călăuză să ocupe poziția ce i-a fost destinată.”

Odată cu apariția trupelor germane, centrul orașului s-a animat. Apar tot mai mulți curioși care vor să vadă inamicul. „De pretutindeni – nota Bacalbașa –, din toate colțurile ies, mai ales femeile: femei germane, austriece, ungare, evreice și chiar române.” Multe dintre aceste femei erau, după cum susține în amintirile sale

**23 noiembrie /
6 decembrie 1916**

PRIMA ZI DE OCUPAȚIE

Soldați germani pe Calea Victoriei

ALEXANDRU ARMĂ

● Pe Calea Victoriei s-a pus nisip proaspăt ● Banchetul de la Capșa, anulat ● Soldații trec în marș, acoperiți cu flori ● O grămadă de gură-cască ● Mackensen dă asigurări că nu vor ocupa Palatul Regal ● Germanii, surprinși de luxul din București

Noaptea de 22 noiembrie/5 decembrie spre 23 noiembrie/6 decembrie a fost un coșmar pentru bucureșteni. Odată cu lăsarea întinericului, agenții de poliție și sergenții de stradă, mergând din casă în casă, au anunțat că orașul s-a predat și că vor veni trupele germane.

„Străzile, locuințele particulare și edificiile publice – nota profesorul Constantin Kirițescu –, ținute în beznă trei luni de zile de atacurile aeriene, strălucesc acum de lumină. Nimeni nu mai doarme până la ziuă. Orașul robit își aștepta stăpânul, înveșmântat în lumină. Nu este însă iluminăția unei sărbători, ci a unei camere mortuare. Prin casele sărace, din același îndemn, se pregătea masa cu care trebuia îmbunați fometoșii cotropitori.”

Spre dimineață, locuitorii orașului au fost treziți brusc din somn. „Nu se luminează încă bine de ziuă – consemna Constantin Bacalbașa – și puternice explozii mă deșteaptă; două ore în șir bubuiturile răsună. Nu-mi pot da seama precis despre cauza lor, dar mi se pare că sunt exploziile unor proiectile monstre aruncate de artileria grea a inamicului. Oare inamicul bombardează orașul?” Exploziile se auzeau de la Arsenalul Armatei, unde ultimele unități ale armatei române, în retragere, minaseră instalațiile ce nu puteau fi transportate, pentru a nu cădea în mâinile inamicului.

Odată cu ivirea zorilor, în Capitală domnea neliniștea. Bucureștenii, treziți dis-de-dimineață, așteptau cu nerăbdare intrarea trupelor inamice în oraș. Puțini au îndrăznit să iasă din case. Cei care se decid o fac mai mult din curiozitate. Străzile erau aproape pustii. Calea Victoriei era acoperită cu nisip proaspăt. Avocatul Vasile Cancicov, care își făcuse curaj și ieșise în oraș, avea să fie martor la spectacol: „Pe Calea Victoriei poliția în mare ținută e înșirată pe mijlocul străzii, ca la 10 Mai; din strada Carol până la Palatul Regal se țin lanț unul de altul: inspectori, comisari, subcomisari și gardiști. Se așteaptă intrarea feldmareșalului Mackensen.” În acest timp, la „Capșa” se pregătea un banchet pentru primirea trupelor germane.

Inamicul se lăsa însă așteptat. Autoritățile bucureștene, în frunte cu primarul Emil Petrescu, plecaseră încă de dimineață, îmbarcate în câteva automobile, spre bariera Bragadiru, pentru a întâmpina trupele germane. Întrucât până la orele prânzului nu apăruse nimeni, oficialitățile române s-au întors în oraș.

1916-1918

SPECTACOLELE CINEMATOGRAFICE ÎN BUCUREȘTI OCUPAȚI

Grădina de vară „Capitol”, în 1916

Dr. ADRIAN-SILVAN IONESCU

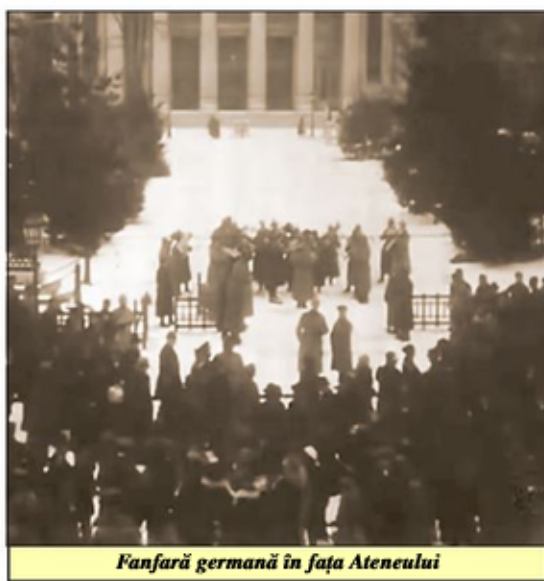
Intrarea României în război alături de Aliați spre finele verii anului 1916 a produs multe schimbări în viața relativ veselă și fără prea multe griji a populației civile rămasă în orașe. O primă măsură a fost închiderea sălilor de cinematograf, la fel ca toate celelalte localuri de distracție. Aceasta a fost o mare lovitură pentru orașenii obișnuiți a-și petrece timpul liber în sălile de spectacol.

Un reporter al ziarului *Adevărul* – care, din motive ușor de înțeles, nu își semna notița – comenta: „Odată cu declanșarea războiului nostru, au fost închise și cinematografele. Am înțeles perfect această măsură. Atât seriozitatea împrejurărilor, cât și nevoile momentului au reclamat-o. Războiul modern, care atrage întreg poporul, e un lucru prea serios pentru ca el să nu primeze asupra distracțiilor și divertismentului. Cu toate acestea, omul

e om și sufletul reclamă partea lui de desfătare chiar și în timpurile cele mai grele. De aceea, în toate țările beligerante s-au reluat toate spectacolele, nu numai cele de cinematograf. Evident că repertoriile trebuie să fie potrivite împrejurărilor. Dar umorul chiar nu trebuie exclus, el însemnează suportarea greutăților ce fatal sunt legate de război. Oare nu auzisem cu lacrimi în ochi despre humorul voinicilor noștri în focul dușman? Iată de ce ne

facem ecoul rugămintilor ce ne parvin ca la rândul nostru să rugăm autoritățile în drept ca să authorize într-un viitor apropiat ca cinematografele să rămâie deschise în timpul zilei. Facem aceasta cu atât mai mult cu cât sute și mii de familii trăiesc din cinematografe, ca antreprenori, mecanici, muzicanți, funcționari, servitori, etc., etc. Se apropie chiriile și fiecare zi în care vor putea lucra e pentru acești oameni o binefacere.”

inspectorul de poliție Anibal Stoenescu, unguroaice, austriece și nemțoaice, care au fost eliberate în acea dimineață, după ce fuseseră deținute ca fiind suspecte de spionaj, mai întâi la Văcărești și apoi la „Grand Hotel”. La vederea trupelor germane, unii dintre spectatori, „supuși ai statelor cu care ne aflam în război”, au izbucnit în urale. Totuși, pe străzi ieșiseră și „unii dintre ai noștri «get-beget» care, cedând unui instinct de curiozitate bolnăvicioasă, au mărit numărul cască-gurilor, ieșind în întâmpinarea dușmanului”, nota același Anibal Stoenescu.

Fanfară germană în fața Ateneului

Majoritatea populației românești a rămas însă „ascunsă și zăvorâtă”. Este și cazul istoricului Constantin C. Giurescu, în acea vreme elev de liceu, care își amintea: „În ziua de 23 noiembrie/6 decembrie primele detașamente germane pătrunseseră în București. Am văzut, din josul jaluzelelor lăstate, trecând pe strada noastră patrula de ulani cu caii la pas, cu coifurile acoperite de pânză, cu lancia fixată la scara din stânga a șei; în fund, pe Dealul Spirei, ardea Arsenalul Armatei. Lumea stătea zăvorâtă prin case și se temea de armata îmbrăcată cenușiu (*feldgrau*), care năpădise orașul.”

La orele 15.00, Palatul Regal a fost ocupat. În Piața Palatului mulțimea adunată „fraternizează cu soldații germani” și năvălește în curtea palatului aclamând cu flori pe ocupanți. Vasile Cancicov relatează: „În toată mulțimea nu zăresc o singură figură de român. Pe tot parcursul drumului meu n-am întâlnit decât pe trei români: pe Dem. Nenițescu, pe pictorul Petrașcu și pe Nae Petrescu caricaturistul. Restul, străini. Toți internații găsiți la Văcărești, Domnești și Luvru [astăzi Hotel „Capitol” de pe Calea Victoriei – n.n.] au fost eliberați din ajun de autoritățile noastre. Toți au venit cu flori azi întru întâmpinarea armatelor eliberatoare [...] Se mai remarcă în fața Palatului, înșirate pe un singur

rând, călugărițele de la Sf. Iosif cu brațele pline de flori.”

O oră mai târziu, la Palatul Regal a sosit feldmareșalul August von Mackensen, care intrase în București escortat de un regiment mixt de cavalerie și infanterie. Conform relatărilor lui Constantin Bacalbașa, acesta a venit într-un automobil condus de Martin Badt, un cunoscut comerciant și industriaș german din București, înrolat ca ofițer în poliția ger-

mană din teritoriul ocupat. După ce a fost primit de profesorul Al. Tzigara-Samurcaș, rămas în București pentru a se îngriji de Domeniile Coroanei, și de colonelul A.D. Brociner, administratorul Palatului, Mackensen a dat asigurări acestora că reședința regală nu va fi ocupată de trupele sale, cerând însă să fie eliberați toți germanii care se aflau internați în București, ordin care fusese executat înainte de sosirea sa.

Spre seară, Bucureștiul s-a umplut de trupe germane. Localurile închise la declararea războiului erau acum luminate și pline de lume. Ofițerii germani întrebau de „Capșa” și „Iordache” și cu „o supremă satisfacție” se instalau la mese. „Cofetăriile, cafenelele oferă spectacolul celei mai dizgrațioase orgii pantagruelice – nota Virgiliu Drăghiceanu. Îi privesc și examinăm cu o curiozitate cu care se privește o fiară de menajerie [...] Plătesc orice prețuri; toți sunt plini de bani. Ceea ce ne izbește, mai ales acum la început, este jena pe care o simt în mijlocul luxului și strălucirii ce încă o aveau Bucureștii. Probabil se așteptau, după atâtea denigrări, să intre în cine știe ce capitală a unei caferii africane. Intră în localuri toți descoperiți, iau loc la mese după plicticoase formule de politeț.”

In timp ce germanii petreceau prima lor zi în București, pentru locuitorii resemnați ai orașului începea calvarul unei ocupații apăsătoare, umilitoare și deprimante, care avea să dureze 707 zile. ■

aeroplan. "Greu de spus cum era primită o asemenea reclamă de români!

Spre a lua seama la vitejia, curajul și patriotismul german, precum și la tradițiile de luptă ale națiunii lor, erau aduse filme cu subiect istoric, mobilizator – și moralizator pentru cei care le erau oponenți –, așa cum fusese cel deja amintit despre viața, opera și sfârșitul poetului-soldat Theodor Körner, mort în luptele contra lui Napoleon, sau cel despre un alt martir pentru cauza libertății, *Andreas Hofer. Răscoala Tirolienilor*, ce a rulat la „Lux” începând cu data de 10 februarie. Era recomandat drept „dramă națională în cinci acte. Vederi splendide. Muzică originală”.

Într-un articol apărut în *Gazeta Bucureștilor* din 13 februarie 1917, intitulat *Filmurile înțelegerii* și semnat de scriitorul de recentă celebritate Alfred Bratt – cel care, în 1916, repurtase un mare succes cu romanul *Die Welt ohne Hunger* (Lumea fără foamete) – se vorbea despre filmele de propagandă turnate de inamici și despre urmările nefaste ce le au acestea asupra publicului tânăr, care nu poate face diferența între ficțiune și realitate, dedându-se, după vizionare, la acte criminale. Cu specifica înclinare a germanilor spre analiză și teoretizare, autorul investiga producția jurnalelor de război ale Aliaților, comentându-le stilul și consecințele asupra spectatorilor. Astfel, în cinematografele rusești începuseră a fi refuzate filmele de război italiene, din cauză că în ele erau reprezentate fapte de eroism atât de exagerate, încât publicul muscălesc începuse să critice acțiunile propriilor armate imperiale, ce păreau incapabile și lipsite de vitejie în comparație cu acelea de pe ecran.

Autorul își orienta apoi cercetarea spre filmografia de

front a franco-britanicilor. „În anul al doilea de război aceste experimente ale filmelor eșiră din zisele studii ale începutului și acum începu era filmelor de propagandă așa-numite «oficiale», puse în scenă de autorități. Guvernele Aliate puseră în serviciul lor posibilitățile militare și politice ale filmului. În Anglia se întrebuintă necurmat ecranul cinematografic pentru scopuri de achiziționarea recruților [...] Englezii susțin chiar despre aceste filme luate de pe

fronturi că ele ar fi așa grozav de veritabile, încât sute de operatori și-ar fi pierdut viața în ploaia de gloanțe. Precauți însă, ei nu publică numele acestor războinici ai filmului. Totuși, nu e de negat că unele dintre aceste filme uriașe vor fi adus mici servicii propagandei engleze din străinătate. Dar, precum fiecare compt, tot așa și comptul filmului Aliaților posedă în războiu o pagină de debit și una de credit. Și încheind bilanțul, după chiar mărturisirile Aliaților, se poate constata că paguba filmului e mai mare decât câștigul lui!

Mai ales în Anglia și în Franța dăunătoarele efecte morale ale reprezentațiilor de filmuri în epoca războiului au crescut considerabil [...]

Pericolul filmelor joacă azi aproape același rol la tineretul poporului englezesc ca și chestiunea alcoolului la adulți [...]. Încă mai dezastruoase sunt urmările dramatice de filmuri în Franța. Publicul deprins din cauza filmelor de război din 1914 și 1915 a privi la cele mai sălbatice grozăvii de pe ecranul cinematografic, reclamă de la filmele civile cel puțin tot așa de sângeroase anexe. Și fabricanții de filme, în lipsa măsurilor propice a autorităților, se supun acestor dorinți cu multă bunăvoință. Un mare ziar parizian a făcut deunăzi constatarea că din 50 de filme moderne franceze, cel puțin 48 dintr-însele conțin un omor. Efectele acestor exhibițiuni nu se lasă a fi așteptate. Urmând exemplului dat de filme, băietani de școală francezi fondară numeroase «bande» ai căror membri voră a se comporta în viața practică asemănător eroilor de pe ecranul cinematografic. Aceste bande își dau numele după titlul filmelor de tiragiu – «Banda tâlharului Zigomar», «Cercul albastru», «Masca cu dinții albi» și așa mai departe [...].

Această problemă exista încă dinainte de intrarea României în război și, în 1915, se instituise o comisie de cenzurare a filmelor ce urma a fi difuzate despre care scria, mai în glumă, mai în serios, periodicul umoristic *Moșicul*. Stabilind tematica filmelor în două categorii, autorul, ce semna cu inițiala A, atrăgea atenția asupra pericolului social pe care-l prezentau peliculele cu violență: „Filmele, la cinematograf, sunt de două feluri: cu bandiți și cu mas-carlăcuri. Cele cu bandiți, zice Prefectura Poliției, ascut instinctele pungașilor – ba, se citează cazul unor găinari surprinși la un astfel de spectacol cu cuțite în buzunare, ca să studieze meșteșugul la fața locului.”

(Va urma)

La 11 septembrie, sălile de spectacol au fost redeschise, nu însă și celelalte localuri de distracție, precum cafenelele, a căror deschidere fusese anunțată atât de periodicul *Viitorul*, cât și de *Universal*.

În primele zile ale lui octombrie încep să fie difuzate pelicule cu subiect patriotic și propagandistic, precum *Martiriul Românilor din Ardeal*, programat la Cinema „Clasic” sâmbătă 1 octombrie și duminică 2 octombrie. Pelicula a produs „manifestațiuni de entuziasm general”, consemna *Adevărul*.

Un antreprenor pe nume Jean Rosen, din str. Viitorului, anunța la 4 octombrie că poate pune la dispoziția spitalelor filme patriotice, pentru distracția răniților.

În prima decadă a lunii următoare se anunța că se luca la „filmul istoric și patriotic *Marele Război pentru Libertatea Neamului Românesc* cu scene din actualul război al nostru”, în care urma să fie incluse imagini de pe front, din timpul recentelor lupte. Filmul era preconizat a fi difuzat la Cinema „Zaharia” începând cu 14 noiembrie.

Prin ordonanța nr. 254 din 16 noiembrie 1916, dată de George Corbescu, prefectul Poliției Capitalei, a fost stabilit orarul de funcționare a cinematografeilor ce primiseră autorizație să dea spectacole; era un orar redus doar la orele după-amiezii, între 15.00 și 18.00.

Bucureștii au fost ocupați la 13 noiembrie/6 decembrie 1916. Administrația militară și civilă germană de ocupație a voit să facă din România un exemplu de bună gospodărire și judicioasă grijă pentru bunăstarea și mulțumirea sufl-

CINEMA LUX KINO
Strada Domnului, No. 2

THEODOR KÖRNER
Din leagăn până la mormânt
Von der Wiege bis zum Grab
Johanniskrieg. Einleitung. Besondere Episode
Requisiten: mehr als 30 000 Mann
Vorstellung vom 3. bis 9. Nov.

AVIZ
Cinema Select-Central
Film: VIKTORIA
Victoria der Mackensen
FOTO-BARASCH

Comitetul Cantinel Rahova
"Căld Astoria"
Reclamațiunea nr. 17
Suntând 15. 24. 004. 010
La Cantina, Cantina Vitei

Publicațiune
"Căld Provincial"
Suntând 15. 24. 004. 010
La Cantina, Cantina Vitei

SELECT-CENTRAL
Săptămânal, săptămânal Original-Film
MACKENSENS
DONAU-ÜBERGANG
MACKENSENS
Fime originale de mare interes și actualitate
MACKENSENS peste DUNĂRE
Victoria lui Mackensen în DOBROGEA

Anunțuri din presă pentru filmele oferite de ocupant: Theodor Körner. Din leagăn până la mormânt (sus); Trecerea lui Mackensen peste Dunăre Victoria lui Mackensen în Dobrogea...

tească a locuitorilor chiar dacă toate acestea nu erau decât simplă propagandă. La câteva zile după ocupare, la 12 decembrie stil nou, a început să fie publicat periodicul *Gazeta Bucureștilor*, specificat a fi „Ediție de război sub ocupațiunea germană” a ziarului *Bukarester Tagblatt*. În paginile sale apar foarte curând anunțuri privind spectacole cinematografice. Majoritatea anunțurilor era bilingvă, întâi în germană și apoi în română. Astfel, la Cinema „Lux” de pe str. Doamnei nr. 5, era difuzat, în zilele de 5/18, 6/19 și 7/20 decembrie 1916, între orele 15.00 și 19.00, „marele succes mondial Theodor Körner. Din leagăn până la mormânt”, recomandat drept „tragedie istorică în trei mari acte și 250 tablouri”. În completare erau date un jurnal de război și o comedie. În același periodic se anunța redeschiderea „marelui și elegantului Cinema „Select-Central” de pe Calea Victoriei nr. 60, vis-a-vis de Teatrul Național. La scurt timp, Cinema „Clasic” de pe Bulevardul Elisabeta nr. 14 pre-

zenta filmul *Der Herr ohne Wohnung* (Domnul fără casă).

Dar, pe lângă filmele de divertisment – ce aveau, drept completare, jurnale de actualități cu ultimele știri de pe front, evident favorabile ocupanților – erau date și pelicule de propagandă, precum *Trecerea lui Mackensen peste Dunăre* – *Victoria lui Mackensen în Dobrogea*, distribuit tot la „Select-Central”. În reclamă era făcută precizarea că „aceste filme au fost luate pe câmpurile de război, cu aprobarea autorităților superioare militare, de operatori speciali de la Militar-Film u. Foto-Stelle Berlin”. Publicul era informat că este „foarte interesant de văzut. Rezervoarele de benzină și petrol și marile silozuri de cereale din Constanța ÎN FLĂCĂRI. Casinoul bombardat de un

KINO PALACE
16 Bulevard Elisabeta
Hauptstadt und CONSTAT
MACKENSENS
DONAU-ÜBERGANG
MACKENSENS
Victoria der Mackensen
Trecerea lui Mackensen peste DUNĂRE

KINO LUX
Morgen Sonntag, 10. Febr.
Mitternacht 12 Febr.
Mit 3 u. 7 u.
mit grossem Erfolg:
Andreas Hofer
Räscola
= Tiroler
VEDER SPLENDIDE
MUZICA ORIGINALA

TEATRU LYRIC
Compagnie Lyrique
Die Fiedermaschinen
ON LUSTIG WITZE
KINO CLASIC
Ab heute und an den folgenden
Wochenenden
"DAS GEMEINSAM
DES GISTORBENEN"
W. Pottlander

ALBUM ISTORIC

Încercăm să vă introducem
în atmosfera
Sărbătorilor de iarnă
cu aceste fotografii,
ce nu mai au nevoie
de nicio explicație.
Sărbători Fericite, un An Nou
cu sănătate și bucurii
și să ne întâlnim cu bine
în 2017, când revista noastră
împlinește 50 de ani.

La Mulți Ani!

Un cetățean respectabil

În general, despre viața lui Hieronymus Bosch se cunosc cu certitudine destul de puține lucruri. Am putea spune deci că tainele, semnele de întrebare, nelămuririle caracterizează atât omul, cât și o parte a operei sale. Pe numele adevărat Jheronimus van Ahen, provenea dintr-o familie de pictori originară din Aachen sau Ahen în flamandă, stabilită ulterior la 's-Hertogenbosch. De la numele orașului, unde a locuit și a creat o viață, pictorul își va alege pseudonimul. Va fi cunoscut și va deveni celebru ca Hieronymus sau Jheronimus Bosch. Localitatea era un înfloritor centru comercial din ducatul Brabant, aflat în posesia ducilor de Burgundia din 1430. Chiar în piața mare tatăl își avea atelierul unde vor ucenici Bosch și frații săi. Se crede că între 1476-1480, când nu mai apare în documentele oficiale ale orașului, și-ar fi completat formația într-o așa-zisă călătorie de studii.

Oricum, prin 1480, îl regăsim la 's-Hertogenbosch, însurat cu fiica unui cetățean de vază al orașului. Atât noul statut social cât și situația financiară înfloritoare îi mijlocesc accesul în lumea bună a societății. Devine membru notabil al confreriei Notre

Detaliu din „Purtarea Crucii“

Dame, o prestigioasă asociație religioasă, începe să primească numeroase comenzi de la Biserica catolică, de la confrerie, dar și de la clienți particulari și chiar de la Curtea ducală din Bruxelles. Pentru a face față comenzilor, în atelierul condus acum de el, este înconjurat de tot mai mulți ucenici, care îi completează tablourile și „colaborează“ din plin cu maestrul.

Unii istorici și comentatori de artă au avansat ideea că Bosch, prin anumiți membri ai confreriei, adepți ai sectei „Homines Intelligentiae“ (HI), ar fi putut împărtăși modul de a gândi al acestei grupări. De fapt, secta respectivă pre-

lua, într-un fel, ideologia ereziei „Frații și Surorile Libre Esprit“ (L E), răspândită din secolul al XII-lea în Europa occidentală. În Brabant și în capitala Bruxelles existau numeroși adepți ai numitului curent de gândire, care vedea în dragostea fizică un dat natural la fel de stringent ca mâncatul și băutul. Ascensiunea spirituală, tinderea către starea și inocența edenică implicau, în doctrina L E, ca și în cea propovăduită de H I, descoperirea lui Dumnezeu, prezent în fiecare dintre oameni. Dar acest scop putea fi atins prin eliberarea de obediențe, de teamă, de culpabilitate, prin realizarea liberă a dorinței, prin inițieri erotice și practicarea „jocurilor“ erotice. Se urmărea abolirea distincției dintre carnal și spiritual, terestru și celest și crearea unei societăți de tip adameic, unde nuditatea, inocența și libertățile dragostei pot sugera o stare edenică.

Bosch, cetățean întru totul respectabil, artist solicitat de

's-Hertogenbosch, în veacul al XVI-lea, orașul unde a creat pictorul (imaginea din dreapta) și care îi stă la originea numelui

HIERONYMUS BOSCH

UN PICTOR STRANIU

„Grădina plăcerilor“ (triptic), una dintre picturile definitorii pentru Bosch

MĂDĂLINA NICOLAU

Sfârșitul secolului al XV-lea și deceniile ce i-au urmat au constituit pentru Europa un răstimp de frământări nu cu mult diferit față de perioada anterioară. Orașele erau bânuite periodic de molime, regiunile pârjolite de secetă sau pustiite de armatele de mercenari prinse în luptele pentru putere dintre feudali sau dintre regi. În asemenea condiții nu este de mirare că sentimente precum insecuritatea, panica sau frica se făceau din plin simțite în modul de a acționa al oamenilor. Pe de o parte, aceste sentimente potențau violența, agresivitatea, îndemnând la nesupunere în fața autorității laice sau religioase (a se vedea, între altele, marșurile cetelor de flagelatori, proliferarea ereziilor, revoltele populare, războaiele husite). Pe de altă parte, se încerca o exorcizare a fricii (de foamete, de boli, de catastrofe naturale, de moarte), prin folosirea în imagistică (picturi, desene, sculpturi grotești cu care se decorează exteriorul catedralelor) a simbolurilor preluate din lumea magiei, a alchimiei, a obiectelor malefice. În opera unor pictori, aceste tendințe se asociază cu preocuparea de a reda cât mai naturalist și detaliat suferința fizică. Mărturie stau imaginile violente, cu răni sângerânde, din martirajele de pe pereții bisericilor, crucificările, dintre care obsedantă e cea a agoniei lui Iisus pictată la Isenheim de Grünewald, sau scenele de tortură din iadul imaginat de Bosch.

Era un fapt obișnuit pentru acele vremuri ca data de naștere să nu fie consemnată cu exactitate. Se cunosc destui oameni, deveniți ulterior celebri, la care apro-

ximarea acestui eveniment se întindea pe câțiva ani buni. E cazul, între alții, al lui Grünewald, care putuse să se nască oricând, spun cercetătorii, între 1460 și 1470.

În schimb, pentru Bosch, în unele lucrări se dă ca an de naștere 1450, în timp ce altele relativizează data, notând: „în jur de 1450, 1455“.

doar formale despre perioada de maturitate și cea târzie. Tot acest efort de a înțelege și a explica o operă este justificat de impactul copleșitor pe care îl are ea asupra privitorului. Enumerăm câteva dintre picturile ce au stârnit elogii, admirație, nedumerire, dezaprobare: *Carul cu fân* (triptic), *Corabia nebunilor*, *Judecata de apoi* (triptic), *Ispitirea Sf. Anton* (triptic), *Purtarea crucii*, *Grădina plăcerilor* (triptic).

Operele târzii ale pictorului, după 1510, aduc o modificare de stil. În *Purtarea crucii*, Iisus, încovoiat sub greutatea poverii și a suferinței, este aproape strivit de mulțimea cu chipuri deformate de grimase grotesti, schimonosite de violență, de ură. Tabloul fără cer și fără peisaj, doar o îngrămădire de oameni agresivi, este copleșitor prin

mesaj: nu există speranță de mai bine pe această lume. În alte picturi din aceeași perioadă (*Încoronarea cu spini*) apar personaje de prim-plan reprezentate doar prin jumătate de figuri sau jumătate de corp. Își face însă simțită prezența și atmosfera de calm și împăcare cu sine și cu lumea. În *Sfântul evanghelist Ioan la Patmos*, peisajul de-a dreptul italianizant și atitudinea sfântului induc privitorului o stare de serenitate.

Lumea înfățișată în lucrările de maturitate este supusă păcatului, damnată, o lume ce își ispășește în chinurile iadului iluzia de fericire pe care i-a creat-o satisfacerea tuturor plăcerilor și poftelor pământești. Se simte dimensiunea

onirică, iar în *Grădina plăcerilor* formele umane sunt atât de diafane, încât par să „pâl-pâie” cum se exprimă un critic. Fantezia debordantă a pictorului este hrănită de folclorul flamand, dar și de surse livrești fără număr: legende medievale, tratate de alchimie și astrologie, scrieri mistice, bestiarul roman și gotic, „Cheia visurilor”, cărți de tarot etc. Multe dintre simbolurile încifrate în picturi azi și-au pierdut semnificația sau

proclamau nebun sau posedat, iar profesorul german Wilhelm Fraenger, istoricul de artă considerat a fi cel mai avizat și profund cunoscător al vieții și operei sale, îl etichetează drept eretic, lucrările lui fiind contrare dogmelor bisericești.

Alte studii, dedicate analizei din punct de vedere alchimist al fiecărui detaliu din *Grădina plăcerilor*, i-au condus pe cercetători (printre care Hans Belting) la concluzia că

tripticul este o chintesență a ezoterismului. Evident, nu lipsesc nici opiniile opuse: Bosch nu a fost, în opera sa, un moralizator periculos și nu a fost membru al sectelor considerate eretice, precum HI, iar picturile sale sunt compatibile cu predicile și literatura religioasă medievală. Argumentul forte, invocat în susținerea

... ca și „Judecata de apoi“

și-au modificat-o, astfel încât lumea ce colcăie în triptici, pândită la tot pasul de șiretenia diavolilor și a demonilor, devine coșmarescă, stranie, grotescă, fără noimă. Bosch, care era obsedat de diavoli și demoni, omniprezenți în tablouri, a și fost catalogat drept „făcător de diavoli”.

Dar, pentru că scenele din infern (*Carul cu fân*, *Grădina plăcerilor*) abundă în monștri, animale pe jumătate oameni, creaturi hibride ce stârnesc repulsii și groază, șerpi, broaște râioase, balauri, pictorul flamand a fost desemnat, în chiar contemporaneitatea lui imediată, drept „inventatorul monștrilor și al himerelor”. Până la sfârșitul secolului al XX-lea s-au auzit voci care îl

proclamau nebun sau posedat, iar profesorul german Wilhelm Fraenger, istoricul de artă considerat a fi cel mai avizat și profund cunoscător al vieții și operei sale, îl etichetează drept eretic, lucrările lui fiind contrare dogmelor bisericești. Alte studii, dedicate analizei din punct de vedere alchimist al fiecărui detaliu din *Grădina plăcerilor*, i-au condus pe cercetători (printre care Hans Belting) la concluzia că tripticul este o chintesență a ezoterismului. Evident, nu lipsesc nici opiniile opuse: Bosch nu a fost, în opera sa, un moralizator periculos și nu a fost membru al sectelor considerate eretice, precum HI, iar picturile sale sunt compatibile cu predicile și literatura religioasă medievală. Argumentul forte, invocat în susținerea acestor afirmații, îl constituie faptul că Filip al II-lea, regele ultracatolic al Spaniei, achiziționase, pentru colecția sa, câteva dintre picturile care au stârnit cele mai multe controverse, în fruntea listei aflându-se *Grădina plăcerilor*. Să ne amintim că același suveran avea în bibliotecă, adnotate cu propria mână, lucrările lui Erasmus, dar și operele marilor mistici.

Viziunea unui geniu

Picturile lui Bosch au fost deosebit de apreciate pe piața de artă a timpului, cunoscând un succes comercial de invidiat, ceea ce explică și rapida apariție a numeroase copii sau

Biserică și de confreria Notre Dame, cunoștea, desigur, doctrina H I, așa cum știa și latina, și manualele ezoterice, și principiile alchimiei sau operele misticilor. Sublimarea pe plan artistic prin simboluri bizare a tuturor acestor cunoștințe nu duce neapărat la concluzia înregimentării sale într-o sectă sau alta sau la cea a respingerii dogmelor bisericești. Dacă rămânem în domeniul supozițiilor putem accepta și ipoteticul voiaj la Veneția sau aderarea la mișcarea „Devotio moderna”, mult răspândită în Țările de Jos, ce pune accent pe rugăciune, pe meditație și pe o pietate mai puțin dogmatică.

Pictorul s-a bucurat de faimă chiar în timpul vieții, fiind deosebit de apreciat la Curtea habsburgică de aristocrația bruxelleză și, prin intermediul ei, de prelații venețieni și de principii spanioli. Nu e de mirare deci că la moartea sa, în 1516, figurează în registrul de decese ca „pictor celebru”.

Obsesia păcatului

Este foarte greu, dacă nu imposibil, să stabilești o cronologie strictă pentru o operă care nu a fost niciodată datată de creatorul ei. De semnalat este și faptul că Bosch abia dacă și-a semnat câteva tablouri, așa că a revenit cercetătorilor sarcina ingrătă de a stabili ce anume dintre mormanele de picturi și desene, pretinse a-i aparține, îl aveau efectiv autor și care erau copii, imitații sau pastişe după stilul său. În 2016 se vorbește de doar 20 sau 27 de picturi

„Nunta din Cana”
(masa mirilor),
pe care unii o atribuie
celui mai talentat ucenic
al lui Bosch, Gielis Panhedel

(semnate fiind numai șapte) și 20 de desene ca fiind create de Bosch.

Nevoia de sistematizare, de evaluare i-a condus pe criticii și istoricii de artă la stabilirea unor convenționale perioade de creație. Ar aparține anilor de tinerețe tablouri precum: *Tratamentul nebuniei*, *Scamatorul*, *Nunta din Cana*. Subiectele sunt variate, nelipsind, bineînțeles, cele inspirate din Biblie, comune întregii pleiade de pictori contemporani lui Bosch. În repertoriul primei perioade figurează și scenele din viața cotidiană sau ilustrarea proverbelor, deși, ulterior, multe au fost catalogate de specialiști ca aparținând pictorilor-ucenici din

atelierul lui Bosch, cel mai cunoscut și talentat fiind Gielis Panhedel. Peisajul din fundalul compozițiilor cu caracter laic este șters, anost chiar, iar personajele, oameni obișnuiți, au figuri posace, pe care se poate citi credulitatea și ignoranța.

Treptat, în creația lui Bosch se insinuează obsesia păcatului (a și ilustrat cele șapte păcate capitale) și apare tot mai des vulnerabilitatea omului în fața ispitelor. Să nu uităm că pictorul trăiește la răscrucea dintre declinul Evului Mediu și instaurarea Renașterii. Aparține Renașterii, dar „cosmopolitul Ev Mediu” se regăsește în tablourile sale, cu atmosfera lui de erezie și misticism. Creațiile lui Bosch din epoca de maturitate îl despart total de contemporanii săi Botticelli, Michelangelo, Rafael, Dürer sau Grünewald. Este singular în epocă și, cu toată strădania unor artiști de a-i merge pe urme (cu rezultate remarcabile în cazul lui Bruegel cel Bătrân), va rămâne inegalabil de original până în secolul al XX-lea, când îi recunoaștem moștenirea la suprarealiști, în frunte cu Salvador Dali.

„Inventatorul monștrilor și al himerelor”

„Ispitirea Sfântului Anton”,
triptic cu interpretări controversate...

Creațiile de tinerețe ale maestrului flamand nu au suscit deosebit interes în rândul comentatorilor de specialitate. În schimb, începând din 1560 până azi, abundă comentariile, lucrările voluminoase, profunde sau

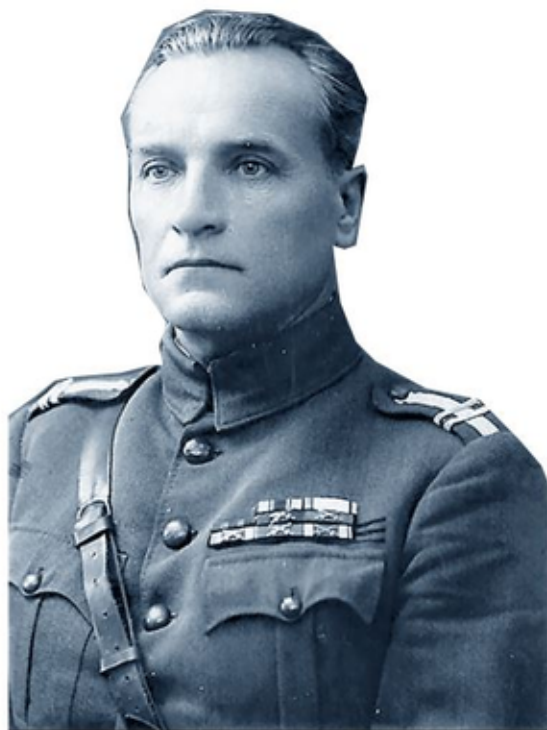
**Avanpremieră
editorială**

ASUL UCRAINEAN AL S.S.I. ÎN GHEARELE SMERȘ

VADIM GUZUN

Stabilit în România după suprimarea Republicii Populare Ucrainene de către Rusia Sovietică, locotenent-colonelul Hnat Porohivski a devenit liderul incontestabil al emigrației politice ucrainene de orientare republicană, precum și unul dintre cei mai importanți ofițeri de informații ai Armatei Române. În această dublă calitate, după 23 august 1944, a figurat în capul listei celor căutați de contraspionajul militar sovietic (SMERȘ). A fost prins la 6 noiembrie 1944.

Prezentăm un nou fragment (Magazin istoric, nr. 11/2016) din procesul-verbal al interogatoriului luat arestatului Porohivski de către securitatea sovietică (unul dintre numeroasele din cei peste trei ani de anchetă) la 18 noiembrie 1944, la Moscova. Ancheta integrală urmează să fie publicată în volumul XIX din seria „Afaceri Orientale”, Anchetat de SMERȘ: asul S.S.I. și liderul emigrației ucrainene din România în dosarele SBU (V. Guzun, V. Vlasenko, Editura Argonaut).

În Crimeea, 27 august 1942

Întrebare: Indicați împrejurările în care ați fost

atrăs în colaborarea cu spionajul german.

Răspuns: În luna decembrie 1938, din însărcinările generalului Salski și a S.S.I., am fost în Ucraina Transcarpatică, cu scopul de a colecta informații despre situația politică din Cehoslovacia.

În Hust, cazat fiind la Siceva Gostinița, m-am întâlnit cu Dmitrenko Pa-

vel, care a sosit acolo sub pretextul unei firme germane. Dmitrenko mi-a făcut cunoștință cu jurnaliștii germani. Unul dintre ei, cu numele Klaus, manifestând o atenție deosebită față de mine, în repetate rânduri, m-a invitat în apartamentul său.

În discuțiile cu Klaus mi-am exprimat deschis simpatiile față de Germania.

Klaus s-a dovedit a fi informat despre trecutul meu și despre acea activitate anti-sovietică pe care am desfășurat-o în emigrație. Klaus a

Simon Petliura și generalul Salski (cu barbă), în centrul imaginii, alături de ofițeri polonezi, în anul 1920

pastișe, vândute mai ales prin negustorii de artă din Anvers. Maestrul flamand a pictat la comandă pentru confreria Notre Dame, pentru bresle, pentru notabilitățile din oraș, dar și pentru Curtea din Bruxelles. Vom aminti aici doar doi dintre comanditarii săi de renume. Primul este Filip cel Frumos, fiul împăratului Maximilian de Habsburg, arhiduce de Austria, guvernator al Țărilor de Jos, ce-și instalase Curtea la Bruxelles. În 1504 el comandă și plătește lui „Jheronimus van aeken zis bosch” un tablou mare cu *Judecata de apoi*, incluzând Paradisul și Infernul. După cum ne asigură cercetătorii, acesta este primul act oficial în care pictorul e desemnat cu numele Bosch.

Pentru bibliografia artistului ar fi necesar să mai adăugăm o precizare. Prin căsătoria cu Juana la Loca, fiica legendarilor Regi Catolici, Filip cel Frumos a fost și rege al Castiliei între anii 1504-1506. Fiul său, născut la Gent și educat la Curtea Burgundiei, cu preceptori flamanzi, va deveni vestitul Carol al V-lea, cel „în a cărui împărăție soarele nu apune niciodată” (*Magazin istoric*, nr. 4/1992). Moștenitorul acestuia, Filip al II-lea al Spaniei, își va lega numele și de colecția de picturi unde – cum spuneam – la loc de frunte figurează valoroase tripticiuri semnate de Bosch.

Cel de-al doilea comanditar de care vrem să amintim nu e deloc străin de personajele istorice pomenite mai sus. Este vorba despre Henri al III-lea de Nassau-Breda, care i-a cerut lui Bosch un fel de *Judecată de apoi*, triptic cu totul insolit despre domnia dragostei, ce va fi cunoscut

Filip cel Frumos

sub numele de *Grădina plăcerilor*. Conte de Nassau, cu state de serviciu în slujba împăratului Maximilian, gene-

„Moartea avarului”

ral și șambelan al lui Carol al V-lea, aprecia în mod deosebit „arta ciudățeniilor”, „curiozitățile” pe care le achiziționa pentru colecțiile sale din reședința bruxelleză. Acolo a figurat și tripticul mai sus amintit, *Grădina plăcerilor*, ajuns în cele din urmă în colecția lui Filip al II-lea. Bosch, unul dintre artiștii preferați ai Casei de Habsburg, este azi prezent în muzeele și marile colecții de pe continent, la Madrid, Lisabona, Paris, Londra, Berlin, Veneția, Gent, dar și peste Ocean, în America.

În această primăvară, la împlinirea a 500 de ani de la moartea pictorului flamand, în orașul său natal a fost deschisă expoziția omagială intitulată „Hieronymus Bosch viziunea unui geniu”. În trei luni i-au trecut pragul aproape o jumătate de milion de vizitatori, dovadă că arta lui Bosch își păstrează aceeași forță de seducție acum, ca și în urmă cu cinci secole. Au fost expuse 17 dintre, spun organizatorii, cele 24 de picturi ce îi aparțin în mod cert maestrului din 's-Hertogenbosch, ca și 19 dintre desene, majoritatea exponatelor făcând parte din categoria „picturilor stranii”. Muzeul Prado a împrumutat *Carul cu fân*, care a părăsit astfel Spania pentru prima dată după 450 de ani, în schimb a refuzat să trimită *Grădina plăcerilor*. National Gallery din Washington a participat la expoziție cu *Moartea avarului*, iar Luvru cu tabloul *Corabia nebunilor*.

Acest eveniment artistic a confirmat, o dată în plus, dacă mai era nevoie, cât de actuală și deplin motivată este caracterizarea lui Bosch, și ea veche de secole, drept „pictor celebru”. ■

develope mi-a dat formula chimică cu ajutorul căreia trebuia, cumpărând de la farmacie substanțele chimice, să pregătesc un preparat special.

În luna septembrie 1939 în cutia mea poștală nr. 742 a sosit scrisoarea de la Viena, de la Gavriș. Am transmis-o, împreună cu formula spre dezvoltarea textului secret, lui Moruzov. S-a dovedit că spionajul german m-a însărcinat să trec câțiva agenți în direcția Przemysl și Lvov, cu scopul de a culege date secrete despre trupele sovietice dislocate acolo și transportul feroviar.

În luna decembrie 1939 eu l-am înștiințat despre legătura mea cu spionajul german pe locotenentul Varda, membru al C.U.A., și i-am propus să meargă în orașul Cernăuți, unde să selecteze câteva persoane potrivite pentru acesta. I-am propus lui Varda să ia legătura, în orașul Cernăuți, cu Serbeniuk. Înainte de aceasta eu îl informasem pe Serbeniuk despre colaborarea mea cu germanii și îi propusesem să-i faciliteze lui Varda selectarea agenturii.

Atunci când Varda a plecat la Cernăuți, eu i-am raportat despre deplasare lui Moruzov. Acesta din urmă mi-a propus să merg personal la fața locului și să particip nemijlocit la selectarea agenturii, deoarece Varda, în opinia sa, va eșua. Moruzov mi-a pro-

pus să iau legătura în orașul Cernăuți cu colaboratorul S.S.I. Ștefănescu, care trebuia să organizeze trecerea agenturii selectate de mine peste frontieră.

Sosind la Cernăuți, m-am întâlnit cu Varda și Serbeniuk și împreună cu ei am mers la Vijenca (periferia orașului Vijnîța), unde noi trei l-am vizitat pe cunoscutul meu și al lui Serbeniuk, renumitul avocat Șpaniuk, în casa acestuia.

Septembrie 1942, la un sovhoz din U.R.S.S.

Șpaniuk a fost ofițer al armatei austriece, a luptat în armatele lui Petliura, iar apoi, revenind în patria sa, în România, fiind membru activ al Partidului Național Ucrainean din Bucovina, a desfășurat activitate dușmănoasă împotriva mișcării comuniste. Eu l-am rugat să ne ajute să selectăm persoanele potrivite pentru activitatea de spionaj pe teritoriul U.R.S.S.

Șpaniuk a spus că în acest scop are câteva candidaturi dintre localnicii care au trecut în repetate rânduri frontiera româno-sovietică cu produse de contrabandă. El a explicat că acești oameni sunt

de încredere, cu experiență și că au nevoie de sprijin doar la trecerea frontierei, fără obstacole din partea pazei române de frontieră. Ne-am înțeles că activitatea concretă de selectare și lansare a unor astfel de agenți în Uniunea Sovietică el o va desfășura împreună cu Varda.

După aceasta, cu o propunere similară, eu, Varda și Serbeniuk am trecut pe la cunoștința apropiată a lui Serbeniuk, avocatul Rusak Ivan, locuitor al unui sat de frontieră de pe malul drept al râului Ceremuș, situat aproximativ la 30 de kilometri la est de Vijnîța. Rusak a spus că are câțiva oameni pregătiți pentru asemenea activitate. Ne-am înțeles ca Rusak să lucreze cu Varda.

După aceasta am mers la Cernăuți, unde i-am făcut cunoștință lui Varda cu funcționarul S.S.I. Ștefănescu. Serbeniuk a mai propus o candidatură, dintre cunoștințele sale. Era un bărbat de vârstă medie, de naționalitate evreu.

După aceasta eu am mers la București, lăsându-i pe Serbeniuk și Varda să continue activitatea. Nu cunosc agentura lansată de Serbeniuk și Varda, deoarece ei îi raportau lui Ștefănescu. Ulterior am aflat de la Moruzov că o parte a agenturii nu s-a întors, iar cea care s-a întors din Uniunea Sovietică nu obținuse materiale valoroase; de altfel,

spus că știe despre serviciul meu la Petliura [Simon, președinte al Ucrainei în timpul războiului civil din Rusia – n.a.], activitatea în Comitetul Ucrainean de Ajutorare (C.U.A.) și, spre uimirea mea, a declarat că sunt agent al S.S.I., din însărcinarea căruia am sosit în Hust, sub acoperirea jurnalistului *Florescu*.

Klaus a spus că a sosit momentul când toți ucrainenii trebuie să ajute viitorul război împotriva Sovietelor, care, astfel cum a declarat el, este inevitabil și trebuie să înceapă în curând. *Klaus* mi-a propus, în calitate de naționalist ucrainean care desfășoară o luptă activă împotriva Uniunii Sovietice, cu vaste legături în mediul emigrației albe ucrainene, să ajut spionajul german în activitatea informativă desfășurată pe teritoriul Ucrainei Sovietice.

Inițial nu i-am dat acordul lui *Klaus*, deoarece eram colaborator oficial al spionajului român și mă temeam să rezolv această chestiune fără coordonarea cu conducerea S.S.I.

Revenind în București, i-am povestit despre aceasta lui Moruzov. Moruzov nu a fost de acord cu refuzul meu, spunând că trebuia să fiu de acord cu propunerea lui *Klaus* și, pătrunzând în organele de spionaj germane, să obțin date despre metodele de lucru ale organelor de spionaj germane, să descopăr agentura acestuia și, utilizând legăturile cu reprezentanții spiona-

Cu soția Nelly și fiica Olga, în 1935

jului german, să obțin, prin intermediul acestora, pentru spionajul român, date despre adevăratele intenții ale Germaniei față de România și alte state.

A doua vizită în orașul Hust am efectuat-o în luna ianuarie 1939. Conformându-mă instrucțiunilor lui Moruzov, am încercat să mă întâlnesc cu *Klaus*, însă el nu era atunci acolo. De aceea a fost imposibilă stabilirea legăturii cu spionajul german și eu, colectând date suplimentare despre situația politică din Ucraina Transcarpatică, unde în acel moment se acutiza lupta dintre cehi și ucrainenii, am revenit la București.

În luna iulie 1939, a sosit din Viena la București, sub acoperirea de comerciant, emigrantul ucrainean petliurist Gavriș Luca. Gavriș m-a vizitat la sediul C.U.A. și a

declarat că el, în calitate de ofițer al armatei petliuriste, dorește să-i cunoască pe emigranții ucraineni localnici. După discuție, Gavriș m-a invitat la o plimbare.

Afară Gavriș mi-a spus că dorește să-mi facă cunoștință cu un militar și peste câteva minute a adus la mine un cetățean necunoscut, pe care l-a prezentat *inginerul Carl*. În realitate, astfel cum am aflat mai târziu, acest german era baronul Hochstetter Robert.

În discuția cu mine ei au declarat că sunt reprezentanți ai organului de spionaj german *Abwehrstelle Wien* și, făcând trimitere la

activitatea mea antisovietică, mi-au propus să colaborez cu spionajul german.

Eu i-am rugat să-mi permită să mă gândesc la propunerea lor. I-am raportat lui Moruzov despre această discuție, de la care am primit indicația de a accepta colaborarea cu germanii. La următoarea întâlnire cu Gavriș am fost de acord să colaborez cu spionajul german.

Întrebare: Ce însărcinări ați primit de la germani?

Răspuns: Plecând din București, Gavriș mi-a lăsat 20 de dolari și mi-a spus că, în curând, va sosi la București, din Viena, pe numele meu, o scrisoare, prin care vor fi transmise însărcinările.

Gavriș mi-a explicat că în această scrisoare, printre rânduri, va fi scris textul însărcinării, cu cerneală simpatetică secretă, pentru a cărei

doar după ce voi ajunge la București și alegerea în acest scop a persoanei potrivite din cadrul S.S.I.

În ziua următoare Schiller m-a invitat într-una dintre cafenelele din Schwarzenbergplatz. Peste câteva minute, tot în această cafenea, au intrat două persoane pe care nu le cunoșteam, în haine civile. Ele s-au așezat la masa noastră, iar Schiller m-a prezentat.

Unuia dintre cei de față (astfel cum am aflat ulterior la S.S.I., după descrierea mea, era amiralul Canaris) Schiller i-a raportat activitatea mea prealabil de agentură. Canaris a fost de acord cu planul meu și a afirmat că pe parcursul activității mi se vor da instrucțiunile și mijloacele corespunzătoare.

După plecarea lui Canaris, Schiller m-a prevenit că, peste câteva zile, după revenirea mea la București, va veni la mine inginerul Carl, căruia va trebui să-i comunic rezultatele executării însărcinărilor primite.

La 10-12 septembrie 1940 s-a prezentat la locuința mea Hochstetter, însoțit de un oarecare german, pe care mi l-a prezentat *doctorul Dopler*, și m-a întrebat dacă am pregătit executarea sarcinii primite la Viena. I-am comunicat că am fost îndepărtat din activitatea oficială în S.S.I. [Mihail Moruzov fusese destituit și arestat după abdicarea lui Carol al II-lea – n.a.] și trebuie să aștepte răspunsul până la clarificarea definitivă a viitorului meu în cadrul S.S.I. Ne-am înțeles ca peste 15 zile să treacă pe la mine *docto-*

rul Dopler, prin care să dau răspunsul.

Despre întrevederea mea cu Carl și Dopler i-am comunicat lui Trohani. În aceeași zi, Trohani mi-a comunicat încuviințarea lui Cristescu [Eugen, a preluat conducerea S.S.I. la 11 noiembrie 1940 – n.a.] pentru legătura mea cu germanii, propunându-mi ca la următoarea întâlnire cu Carl și Dopler să comunic acestora că rămân în S.S.I. și pot trece la executarea însărcinărilor lor.

La sfârșitul lunii septembrie a venit la mine *doctorul Dopler*. I-am comunicat că pot continua activitatea și el mi-a dat, sub semnătură, 50.000 de lei pentru cheltuieli. Tot atunci el m-a prevenit că, în cazul absenței lui, va trebui să mențin legătura cu un oarecare Haan și mi-a dat numărul de telefon al acestuia.

Întrebare: Cine sunt Dopler și Haan?

Răspuns: Ulterior am aflat că numele real al lui Dopler era Hausman, iar Haan, astfel cum mi-au spus la S.S.I., era directorul firmei româno-germane *Holzbaum*, a cărei fabrică era amplasată pe Șoseaua Giurgiului.

La început, în legătură cu faptul că încă nu selectasem agenții pentru lansare pe teritoriul sovietic, Trohani îmi furniza sinteze cu datele de spionaj despre unitățile Armatei Roșii din Basarabia și Bucovina, realizate, astfel cum îmi spunea el, în baza datelor de agentură ale S.S.I.

Eu trimiteam aceste sinteze prin Dopler la Viena și, în baza calculelor prezentate, am primit de la el aproximativ 300.000 de lei. Aproximativ 200.000 de lei i-am transmis lui Trohani, deoarece îmi cerea rambursarea cheltuielilor în legătură cu agentura lansată de el pe teritoriul sovietic. ■

**Radio
România
Cultural**

**Știința în
cuvinte potrivite**

La Radio România Cultural
Cu Corina Negrea și Dan Manolache
Luni-vineri, de la ora 13.20

unul dintre aceștia a recunoscut la interogatoriul S.S.I. că a fost racolat de spionajul sovietic.

În context, Varda a fost rechemat din această activitate.

Între timp, eu am primit de la Gavriș o scrisoare, în care, prin text secret, mă informa că fondurile bănești pentru activitatea mea încă nu sunt aprobate, de aceea va trebui întreruptă temporar.

După aceasta Serbeniuk a fost primit în S.S.I., în calitate de agent secret pentru prelucrarea Partidului Comunist și a Organizației Naționalistilor Ucraineni (O.N.U.) din Bucovina.

Întrebare: Dar legătura dumneavoastră cu spionajul german a continuat?

Răspuns: Da. În luna aprilie 1940 am primit o scrisoare de la Gavriș cu propunerea de a veni la întâlnire cu el în orașul Zagreb. Raportându-i lui Moruzov, am plecat, primind de la S.S.I. documente pe numele latifundiarului *Dobrescu Mircea*. Nu am reușit însă să merg mai departe de Belgrad, întrucât, din cauza pregătirii Iugoslaviei pentru război, călătoriile persoanelor particulare pe calea ferată spre Zagreb au fost interzise.

Revenind în București, i-am comunicat acest lucru lui Gavriș, la Viena, la următoarea adresă: Ringstrasse, 28, pe numele Alois. Gavriș a răspuns că peste câteva zile îmi va indica timpul și locul noii întâlniri. În luna august 1940

am primit instrucțiuni de la el să ies la întâlnire, în Viena. Totodată, Gavriș indica că s-a dispus consulatului german din București eliberarea vizei mele.

Primind documentele, am sosit la Viena și m-am îndreptat spre adresa indicată – Ringstrasse nr. 28. S-a dovedit că aceasta era locuința conspirativă a organului de spionaj german *Abwehrstelle*

La Rostov, 24 noiembrie 1942

Wien, întreținută de tâmplarul Alois. M-a întâmpinat soția lui.

Peste un timp a apărut Gavriș, însoțit de o persoană, pe care nu o cunoșteam, care s-a prezentat *inginerul Deleah*. Ulterior am aflat că numele real al acestei persoane era Kovaci și că era de naționalitate german. Kovaci mi-a propus să mă odihnesc și mi-a spus că spre seară voi discuta cu șeful său.

Seara Kovaci a venit la mine cu un german, care s-a recomandat *inginerul Vigand*.

Mai târziu am aflat că numele său real este Schiller. Schiller și Kovaci mi-au declarat că a sosit timpul reluării activității mele de spionaj împotriva U.R.S.S., acum mijloacele pentru această activitate fiind eliberate.

Le-am spus că nu voi putea organiza lansarea agenților peste frontieră fără ca aceasta să nu devină cunoscut S.S.I. Schiller a fost de acord cu argumentele mele și a spus că va trebui, cu ajutorul mitei, să atrag în activitatea de trecere a agenturii un colaborator S.S.I., implicat direct în această chestiune.

Schiller a spus că, pentru început, va trebui să lansez în U.R.S.S. trei-patru agenți. El mi-a atras atenția că este importantă calitatea trecerii agenturii, și nu cantitatea. Pe lângă aceasta, mi-a explicat că activitatea mea de spionaj trebuie să acopere Bucovina, Basarabia, regiunile Lvov, Kiev și Odessa.

Urma să colaborez cu spionajul german, cu numele conspirativ *Bukanat*.

Pentru cheltuielile privind trecerea și remunerarea agenturii Schiller promitea să-mi trimită lunar suma de 25.000 de lei, iar dacă voi indica, atunci când va fi cazul, cheltuieli suplimentare, îmi vor trimite mijloace suplimentare.

Aici i-am declarat lui Schiller că îi voi da răspunsul final privind posibilitatea mea de a desfășura activitate de agentură împotriva U.R.S.S.

formată din vase fantomă, cum spune cu orice prilej prietenul meu, lordul Lloyd.

George [Bibescu, soțul Marthei], genial ca totdeauna, s-a dus „să-l vadă pe Balbo” [Italo, mareșal italian] la Tripoli, după ce i-am aranjat un dejun cu Sarraut, ca să hotărască cursa cu avionul în jurul lumii, marea lui idee ca președinte al Federației Aeronautice Internaționale. Ți-o spun fără orgoliu, știind că dumitale și chiar monseniorului B. datorez începutul acestei președinții, precedată de alta, și care a fost atât de folositoare ca „să-i mențină dorința de a trăi” în ultimii ani. Măine, 3 aprilie, împlineste 56 de ani.

Mă tem că voi apela la dumneata îndată ce mă întorc (în jur de 6 mai) pentru această conversație, care începe în acest moment, cu Piciorul Stâng [Elena Leonte], aflat la Cairo. Acolo au trebuit să-i ceară socoteală de „misiunea” lui. A trebuit s-o înfățișeze într-o formă favorabilă, ca să câștige timp. Iată toată argumentația: va trebui să ajungă la măsuri pe care le regretă, îi displac; îmi cere să-l iert și să-l înțeleg, fiindcă nu se poate afișa în public cu doamna Picior la golf, de teamă să n-o compromită. Am sugerat, fără glumă, un golf privat. I-am mai propus să-i pună, cât mai repede, o chestiune: „Ori joci golf cu mine de câte ori ți-o cer, ori gata cu mașina, gata cu prăjiturile!” Dar nu se îndoieste de poziția lui și se silește să cumpere foarte scump (pentru bulversarea vieții lui și, incidental, și a mea) o marfă pe care deja o posedă. Sunt de acord cu dumneata în ceea ce privește „bătăia din aripi”. Dar e carac-

teristic acestui tip de criză sentimentală să caute într-o respingere din afară motive de spaimă și totodată speranța că de mult timp aceasta nu există în interiorul uniunii libere.

Vrea să se emoționeze cu orice preț. George era la culme când mi-a cerut-o. Dar, desigur, o făcea gândindu-se la vechile lui tentații pentru mine. Ceea ce a făcut ca lucrul să devină contagios. Am plâns mult și a fost minunat. Acum, înșeninat, iată-l că a plecat. Cât o să țină? Am impresia că vacanțele lui africane or să devină amare prin cereri mai clare – punere în posesie etc. etc. Noi motive de emoție și de teamă să nu piardă o comoară; dar și fără ea, e cumplit de trist.

Psihanaliza făcută de mine a dat asta: aș avea nevoie de două femei: tu, pentru afaceri externe; cealaltă, să zicem, pentru cele interne.

Am încercat să-i explic că această bigamie binecuvântată e la îndemâna lui doar dacă nu vrea să-și sporească vina morală pe care o provoacă acestei mame virginală a doi copii [el, Leonte], evident puberi, care de altminteri n-a simțit niciodată, încă din tinerețe, nevoia să-și ascundă amorurile ambițioase.

A părut să se gândească. Dumneata îl vei face să reflecteze o dată în plus. Dar ce mă interesează în toată povestea asta e sănătatea lui, viața lui. Știi că prin această zăbavă romantică în cap, unde se încru-

cișează sânge atât de felurit, există totdeauna amenințarea pe care aproape că a împlinit-o ultima dată. Sunt egoist de dornică să nu mai aud vorbindu-se de revolver. Te rog dar, dacă afli de întoarcerea lui înainte de mine (în principiu a promis să mă aștepte la Constantinopol, unde sper să ajung cu avionul, deoarece vreau să vizitez insulele grecești pentru fructe, ei da, literare!), te rog deci să încerci să-i dobândești confidențele, ceea

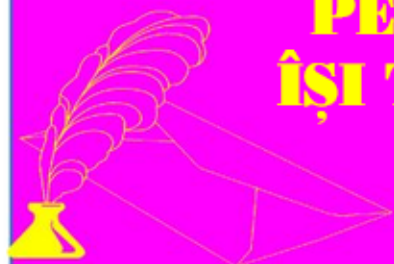
George Valentin Bibescu

ce îți va fi ușor, datorită sentimentelor sale de reală afecțiune pentru dumneata. Și nu mă îndoiesc că vei ști să-l previi împotriva unei acțiuni care n-are niciun sens, care nu-l va duce niciunde și care va distruge, cu siguranță, prin disproporția sacrificiului cerut față de obiectul obținut astfel, toată această fericire ce își imaginează că va fi înmăpătată prin „legalitate”.

Oedip, mărturisesc cu rușine, a ieșit pe neobservate din mine, între întoarcerea din Anglia și punerea la punct a

PE VREMURI OAMENII ÎȘI TRIMITEAU SCRISORI

GEORGETA FILITTI

Martha Bibescu rămâne o personalitate fascinantă din prima jumătate a secolului trecut. Scriitoare, corespondentă uimitoare, cu o plajă de relații internaționale fără egal în societatea românească, ea a lăsat prea puțin să răzbată în public fapte din viața personală. Scrisorile publicate de noi în continuare, adresate în 1936 doctorului și omului politic Constantin Argetoianu, într-o cheie adesea criptică, dezvăluie acea nesfârșită spină iritativă care i-a definit relația cu soțul ei, George Valentin Bibescu. Caracterul nevrotic al acestuia, legătura de notorietate cu Elența Leonte, veșnica lui ezitare între sprijinul moral oferit de soție și dragostea interesată a celeilalte – iată substanța scrisorilor ce se vor, pe alocuri, probe de psihanaliză a „bolnavului”. Presărate cu considerații politice și relatări mondene, ele o situează din nou pe Martha Bibescu în rândul marilor condeie europene ale timpului. Piese, traduse de noi din limba franceză, ne-au fost puse la dispoziție, cu desăvârșită amabilitate, de doamna Alina Pavelescu, directoarea Direcției Arhive Naționale Istorice Centrale.

2 aprilie 1936

Dragă prietene,

Scrisoarea dumitale mă îndeamnă stăruitor să te revăd ca să comentăm, cu un spirit desprins miraculos de cele lumesti (pentru un mare proprietar de pământ e un miracol) evenimente care nu încetează a fi neprevăzute și continuă să sosească cu o bogăție orară ce nu îngăduie nici măcar claselor conducătoare să le înregistreze ca lumea.

Mă gândesc la acel domn care în 1914 refuza zările

spunând: „N-am terminat de citit afacerea Dreyfus”.

În fine, azi dimineață am avut un Hitler căruia i s-a năzărit să se lase plebiscitat în Franța și Belgia. Ce idee! La urma urmei, de ce nu? Caracteristica unui om de stat modern este să guverneze la alții. Sunt atâtea de spus despre prostia masei care nu poate fi comparată decât cu cea a individului: întregul și partea. Și dumneata o spui foarte bine. Dar mi-ar plăcea să te ascult pe acest subiect; terasa de la Breasta [unde Argetoianu avea un conac], în

luna mai, mi-ar părea locul potrivit spre a-l dezvolta, așa cum știi s-o faci în toată amploarea așteptată.

În Franța, stânga extremă – și cea care nu e – cere rezistență armată, dacă trebuie, și se pronunță pentru politica engleză. Dreapta suspină după Hitler. În Anglia se fac cinci avioane pe zi și, în așteptare, naștii sunt aplaudați la cinema.

La Berlin visteria e goală, ca și la Roma și chiar la Paris. La Londra se revărsă. Neville Chamberlain învârte un buget serios excedentar. Dar flota e

aflat că fiica dumitale a dat naștere unei alte fete, care va va aduce, vreau să cred, surâsul străbunicii ei. Există asemenea transmițeri. Fiică-mea are râsul surorii mele Ioana, fără vreo altă asemănare. Dar când îl aud în camera de alături, îmi spun: ceva din Ioana e cu mine, și e un gând plin de duioșie. Îți doresc o asemenea surpriză în viitor și „să-ți trăiască!“ [în limba română].

Pentru moment, bolnavul nostru e la Londra; ia parte la un raliu aerian, ceea ce îi doream: schimbare de loc, schimbare de atmosferă.

Dar boala revine. Vrei să-mi comunici dacă fratele a sosit, dacă l-ai văzut, dacă ți-a fost cu puțință să-l faci să simtă că sentința ar fi bună pentru cariera lui, iar contrariul nepotrivit?

M-aș bucura să am vești de la dumneata.

Cum merg „memoriile“? Aș vrea să le scrii în timpul vieții prietenilor dumitale, ca Chateaubriand la Abbaye-aux-Bois. Neamul Récamiere nu lipsește nici la noi și nici doamna de Staël, fiindcă există H.V.

Ce crezi despre ultima demisie a lui Titulescu? Mi se spune că Victor Antonescu e gata să-l înlocuiască. Mai ales asta trebuie să-l amărăscă.

Cu afecțiune,
Martha Bibescu

6 septembrie 1936

Dragă prietene,

Dă-mi vești despre dumneata și despre pământul nos-

tru natal, lipsit de orice legătură cu lumea din afară, după spusele prietenului nostru Grigore Filipescu, de când Cap Martin găzduiește o nouă împărăteasă detronată [aluzie la refugierea acolo a Ecaterinei Titulescu, aflată în divorț cu soțul].

Îți scriu de plăcere la Breasta, fără să știu dacă ești încă acolo, dar mi te imaginez cu gândul. Iată raportul meu către medicul curant despre bolnavul nostru: la întoar-

Ecaterina și Nicolae Titulescu

cerea din Anglia, la sfârșitul lunii iulie: bine, ameliorare evidentă. După 10 zile de camping în împrejurimile Mangaliei, rău, revenirea bolii, lacrimi, aluzii de neînțeles.

Pe urmă, după ce a urmat programul înșelător, stabilit dinainte cu el: prefăcătorie, fugă la Bagnoles, mă duce la Varșovia, mai sensibil. În Polonia, „succes“, glorie împărtășită, complicitate pe toată linia. Mai bine, foarte sensibil, apropiere, încredere, bună dispoziție, spaima uitată ca și aceea de a se crede bolnav.

Prin urmare, trebuie silit să călătorească departe și mult timp.

Ce ai putut face în privința fratelui și chiar a vărului? „Partizantul“ dumitale Davilla [Citta D., diplomat] e inteligent. De ce nu te servești de el? Are o opinie corectă asupra valorilor și va ști să conteze pe a dumitale și pe gratitudinea mea.

Scrie-mi până la 20 septembrie. Sper să mă întorc pe la 30, întâi la Posada. Am să fiu la Londra pe 21 ca să-l vâd pe Jean Nicolas nepotul nostru în cutia menită să facă

din el „un mai bun român“. Dacă ai vreun mesaj pentru ducele Ca..., vorbește.

Cu afecțiune,
Martha Bibescu

26 septembrie
1936

Dragă prietene,

Îți mulțumesc pentru depeșă liniștitoare. L-am dus pe nepotul nostru la colegiu, pentru întâiași dată, despărțirea a fost dură, dar și caracterul trebuie să fie la fel în epoca în care trăim, sau în care va trăi el.

Plec la Posada. Voi fi acolo pe 30 septembrie. Știu că pentru moment Radu Cutzarida [diplomat] e acolo cu familia.

Sper să te văd sau să te citesc, ori amândouă, când mă întorc.

Anglia privește cum se prăbușește francul și arde Spania. Face așa din vremea lui Filip al II-lea.

Salutări și noutăți când ne vom revedea. Mai ales din partea dumitale.

Martha ■

corecturilor la o carte ce va apărea simultan în America, Anglia și Franța. E problema odioasă a „transferului” care silește la această trudă colectivă, dezagreabilă după gustul meu. Fericit cel care-și poate aminti de toate de pe terasa ce domină sfârșitul – hai la Maglavit!

Prietenă dumitale recunoscătoare,
Martha

PS Prietenul dumitale Anton [Bibescu] și soția lui Elisabeth vor fi peste câteva zile la Corcova.

9 mai 1936

[Publicăm doar un fragment] ... Sunt sigură că va ieși la liman, cu ajutorul dumitale și al meu. Dar mai întâi al dumitale. Al meu nu trebuie să fie la vedere, deocamdată. Am pus o condiție la orice demers juridic viitor: să vină la Mogoșoaia, să stea acolo, ca în anii trecuți. Fie că se resemnează, fie că refuză, îl vom vedea într-o lumină mai clară. Apoi va trebui să-i pri-

lejuim o mare diversitate, oferită de această dată prin ceea ce am numi politică externă.

Îți mulțumesc și te rog să mă crezi prietenă dumitale mereu recunoscătoare,
Martha

PS Gazdele au fost foarte sensibile la salutările dumitale.

PS Azi-dimineață l-am avut oaspete pe viitorul rege Victor Emmanuel al III-lea ca și pe vărul meu Panaitescu, foarte etiopian ca înfățișare!

14 mai 1936

Dragă prietene,

L-am dus pe nepotul meu să-și vadă viitoarea „cutie”. E bine să știe că va fi înlocuit. Cu această ocazie am făcut un mic popas la Londra și am luat masa (ce snoabă, Martha asta!) cu Eduard al VIII-lea și sir Samuel Hoare [trimisul Marii

Anton și Elisabeth Bibescu, la Corcova

Britanii la București], ceea ce a interesat-o pe memorialistă. Ți-o spun dumitale. Mă bucur la gândul unei plimbări pe terasa de la Breasta, la sfârșitul acestei luni, când vom schimba însemnările noastre și vom trage concluziile.

George mi-a telefonat ieri că în momentul de față nu se gândește să vină la Paris. Era vorba să vină aici ca să organizeze „cursa cu avionul în jurul lumii”, diversiune la cea legată de înarmare.

Mi-ar face plăcere să-mi trimiți „temperaturile”, expedindu-mi o pagină pe adresa: c/o contesa de Chambrun, Palatul Farnese, Roma. Mă întorc prin Atena și Constantinopol, dorind să vizitez acele insule de unde ne tragem obârșia atât de contestată în cărțile aristocrației române. Cred în dumneata.

Prietenă dumitale, Martha
Bibescu

PS Ca indicație psihologică: eventual, îmi va lăsa totul. Dar, vai, sunt convinsă de nefericirea lui dacă aș avea slăbiciunea să accept acest tot pentru nimic.

22 iunie 1936

Dragă prietene,

Iată cei 200 de lei pe care ți-i datoram. Și un „bilet de intrare” [în limba română], pe care sper că îl vei folosi, și o invitație.

Încerc un sentiment de profundă afecțiune pentru dumneata după vizita la Breasta. Casa cu asemenea parc, parcul cu asemenea perspectivă și omul

căruia aparțin și care mi-a oferit asemenea ospitalitate, nu-i voi uita.

Recunoscătoare, cu afecțiune,
Martha

24 iulie 1936

Dragă prietene,

Adresez această scrisoare la Breasta fiindcă îmi place să cred că ești acolo și asta după ce eu însămi am vizitat-o. Am

teni pleaseră și mă simțeam nepregătit pentru sarcina ce-mi revenea. Faci ceea ce poți face, din toate puterile. Și m-am întors la spital" (p. 49).

Cum a descoperit ofițerul german că știa engleza

Ca să facă față responsabilităților enorme ce-i reveneau acum, fiind directorul spitalului și singurul doctor, a părăsit hotelul și s-a mutat în spital. A instruit, practic pe loc, noi ajutoare medicale. L-au secondat, în acest efort, voluntari din organizația de străjeri și doamnele de la Crucea Roșie Română, printre care erau și persoane vorbitoare de engleză. Preotul anglican de la București, reverendul Herbert Cullis, care se afla de mai multă vreme în țară și vorbea românește fluent, rămăsese și el în oraș, devenind, până la urmă, asistentul lui Bayne în sala de operații, șef bun la toate. Într-o noapte, la vizita în saloane, dr. Bayne a fost întâmpinat cu strigăte de: „Domnul doctor! Injecții, injecții.” Bayne a dedus destul de ușor că personalul lui, neavând experiență, administrase morfină la cerere unor pacienți ce riscau să devină dependenți. A corectat situația pe loc, punând morfina sub cheie. Petrecea foarte mult timp în sala de operații, cazurile minore dimineața, cazurile majore, necesitând anestezie generală, după-amiaza și seara. Cum frontul se apropia de oraș, răniții veneau în valuri și, nu mai puțin alarmant, se înmulțeau bombardamen-

tele asupra orașului. În afara celor răniți, apăreau tot felul de alte boli, cangrene și șocuri nervoase, ceea ce se numește azi tulburare de stres post-traumatic.

Bayne a fost atât de mândru că a proiectat un mecanism pentru susținerea/suspendarea membrilor rupe, lucrat de un fierar sub indicațiile

Cu colegi români

sale, încât a inclus în memorii o fotografie cu această instalație.

Având în vedere ofensiva lui Mackensen și perspectiva unui atac cu artilerie grea, autoritățile de la Berlin, în colaborare cu o comunitate diplomatică încă funcțională, au declarat Bucureștiul oraș deschis. În dimineața zilei de 6 decembrie, Bayne s-a rupt de la treburile spitalului cât să iasă în Calea Victoriei și să vadă armata inamică ocupând orașul. Curând după întoarcerea lui printre bolnavi, trăgea la scara spitalului o mașină a comandamentului ger-

man, din care a coborât un ofițer, care voia să viziteze pacienții germani și să-l vadă pe doctorul american. Cum Bayne abia venise în țară de o lună, asta i-a dat o probă despre capacitatea spionajului german. L-a întâmpinat pe ofițerul german și l-a întrebat dacă vorbește englezește. Răspunsul a venit răstit: „Gott im Himmel, nein!” (Dumnezeule din Ceruri, nu!). Neplăcându-i să se rățoiască cineva la el, doctorul a făcut stânga împrejur și a plecat. După câteva minute a fost chemat înapoi, ca să descopere că germanul vorbea englezește foarte bine.

Serviciul lui Bayne la spital a continuat, ca și munca personalului român. Doctorul, prevăzând că autoritățile germane vor face greutăți, se înarmase cu documente de la șeful misiunii diplomatice a S.U.A., dovedind că el și personalul se află sub protecția Misiunii Americane. Cum America era încă neutră, iar Germania făcea tot posibilul să mențină această situație, documentul a fost onorat. Totuși, la sfârșitul lui ianuarie 1917, s-a primit ordinul ca Bayne să părăsească spitalul, luând cu el doar cazurile serioase dintre pacienții români. Ceilalți români au fost distribuiți la alte spitale românești din oraș. Despărțirea a fost cu atât mai păgubitoare cu cât germanii nu l-au lăsat pe dr. Bayne să ia cu el decât puțin echipament și medicamente și i-au refuzat materialele sanitare aduse de Crucea Roșie britanică și aflate în custodia reverendului Cullis. Anticipând o asemenea situație, Bayne și personalul sustră-

Un tânăr medic american și-a părăsit țara, casa și familia, a străbătut Oceanul și a ajuns, în final, în România, pentru a îngriji, voluntar, răniții noștri din război (Magazin istoric, nr. 11/2016). A rămas alături de ei și după intrarea trupelor Puterilor Centrale în București.

1916-1919

DR. J. BRECKINRIDGE BAYNE UN EROU AMERICAN PE FRONTUL ROMÂNESC

Dr. ERNEST H. LATHAM Jr.

Într-un sat afectat de foamete și boli

Cu armata lui Mackensen în ofensiva din sud, munca lui Bayne era intensă, dar a devenit de câteva ori mai grea începând cu 27 noiembrie, la doar trei săptămâni după sosirea sa în țară, când echipa medicală britanică a fost convocată la statul major și informată că urmează evacuarea orașului.

Britanicii aveau locuri rezervate în trenul care pleca, în după-amiaza aceleiași zile, la Iași, unde se muta guvernul Românici. Nu se puna problema ca echipa britanică să nu părăsească spitalul militar alături de colegii români. Sub ocupație germană, ar fi fost luați prizonieri de război.

Cum Statele Unite nu participau încă la război, situația lui Bayne era diferită. „Pe drumul înapoi la spital, mă obsedau figurile răniților. M-aș fi detestat toată viața, dacă i-aș fi părăsit. Am hotărât să rămân” (citatele sunt din volumul de memorii: J. Breckinridge Bayne, M.D., *Bugs*

and Bullets – Gângăanii și gloanțe –, Editura Richard R. Smith, New York, 1944; p. 48). I-a însoțit pe colegii lui la Gara de Nord, unde și-au luat rămas bun. „Nu cred că m-am mai simțit niciodată atât de singur ca în clipa aceea, fiindcă eram străin în țară și nu știam limba. Singurii mei prie-

Doctorul a obținut permisiunea să trimită la țară câte două angajate, în căutare de hrană. Ele aveau foi de drum. Dar Bayne adăuga la cele două angajate, femei lipsite de forță fizică, un pacient-prizonier vizibil bandajat. Când erau verificați la porțile orașului, explicația era că bărbatul urma să le ajute pe femei la încărcatul alimentelor. Gărzile germane acceptau explicația și-i lăsa să treacă. La o distanță convenabilă de București, pacientul pleca spre casa lui, iar căruța cu angajatele spitalului și hrana se întorceau la București pe altă intrare, unde gărzile germane din post nu știau că lipsește o persoană.

Spre sfârșitul primăverii 1917, situația lui Bayne era schimbată în mai multe privințe. În prima săptămână din aprilie, Statele Unite au declarat război Germaniei, astfel că statutul lui Bayne, din colaborator neutru, a ajuns de inamic. Mulți dintre cei 110 pacienți cu care venise la noul spital fuseseră externati, puținii rămași puteau fi transferați la un spital mai mare din oraș. Frontul nu mai era la București, ci la sute de kilometri, în nord-estul Moldovei, așa încât nu seseau noi răniți.

Exemplul personal: se rade în cap

Bayne a închis spitalul și, aflând de epidemia de tifos exantematic din cauza căreia,

în zona Giurgiu, și-au pierdut viața sute de doctori și cetățeni, și-a oferit aici serviciile ca voluntar. Foarte atașat de el, cei din corpul său medical erau gata să-l însoțească, însă prințul Barbu Știrbei a refuzat oferta. Moment în care, după opt luni de muncă neîntreruptă și stres major, Bayne a acceptat invitația domnișoarei Protopopescu de a merge în vacanță la mica ei moșie de la Cloșani, circa 10 km la nord de Baia. El și cinci persoane

Cu regina Maria

din grupul său medical, inclusiv credinciosul părinte Cullis, au plecat la drum și au înfruntat autoritățile ocupației, sau le-au ocolit unde a fost posibil, pentru a ajunge la destinație, în sud-vestul țării, ca să petreacă o vacanță la pescuit, urcat pe munte, vizite la țărani din regiune, basme populare, ascensiuni în Mehedinți și explorarea cunoscutei peșteri locale.

Plăcerea le-a fost întreruptă de clopotele unei înmormântări în satul vecin, unde Bayne a și pus diagnosticul de holeră. Cu aceasta începe cea de-a treia fază a călătoriei lui Bayne în România, când

echipa lui s-a întors la treabă, făcând tot ce i-a stat în putință ca să oprească răspândirea epidemiei. În plină ocupație, țărănimea suferea de subnutriție și lipsă de medicamente. Ce au putut face Bayne și echipa s-a limitat mai ales la instruirea cetățenilor privind măsurile de igienă, prepararea mâncării, fiertul apei și carantina pentru bolnavi. Treptat, boala s-a retras și, în urma succesului său, Bayne a pornit iar la munte. Dar atunci l-a ajuns și pe el ghinionul să se îmbolnăvească de holeră. A reușit să se întoarcă acasă cu mari dureri și toate simptomele bolii. Părintele Cullis l-a găsit și l-a îngrijit o săptămână, cât doctorul a fost mai mult inconștient, cu spasme și în incapacitatea de a se hrăni ori hidrata.

Mult slăbit, Bayne și-a revenit încet și i-a rămas recunoscător pentru totdeauna lui Cullis. S-a întors la București și a ajuns pe mâna unor oficiali germani foarte nemulțumiți că nu-și actualizase actele cât timp a stat la munte. Prea slăbit ca să se întoarcă la lucru, Bayne s-a întors la țară, acceptând, în sfârșit, invitația unei persoane din vechea lui echipă medicală să viziteze moșia Dobrovici, de 800 ha, în sudul țării, la confluența satelor Băldana, Prisaca și Fundați. După o călătorie pe frig, la începutul iernii 1917-18, neplăcută și din cauza birocrației impuse de autoritățile germane, Bayne a ajuns la

Diverse ustensile...

geau de o vreme material și instrumente medicale din spital și le ascundeau în case private din oraș. Cu inima grea, Bayne a început procesul dureros de selecție a 110 pacienți români care să-l însoțească în noua locație. Așa s-a încheiat prima fază a serviciului său în România.

Devine inamic

Problema imediată a lui Bayne a fost să identifice o clădire disponibilă unde să-și instaleze spitalul. Crucea Roșie Română l-a ajutat, indicând fosta școală a unui ordin religios, Surorile de Caritate. Mutarea a avut loc peste noapte și ceea ce fusese o mănăstire părăsită a devenit a doua zi un spital în toată puterea, inclusiv o secție de chirurgie.

Autoritățile germane l-au îndepărtat pe Bayne cu insolență și aroganță lor, blocându-i materialul medical la care era îndreptățit. Ceea ce l-a făcut și pe el să petreacă destul timp la noul spital, ca să incomodeze ori să înșele ocupantul. Uneori era vorba de lucruri relativ nevinovate, ca atunci când reverendul Cullis a cerut și a primit per-

misiunea de a ține o slujbă. La ora stabilită, și-a făcut apariția ofițerul german, să observe și să raporteze despre eveniment și congregație. Cei de față, inclusiv Bayne, nu și-au reținut plăcerea

când preotul Cullis, spre jena ofițerului german, a rostit din Cartea de Rugăciuni engleză, cu voce puternică și voioasă, rugăciunea pentru monarhul britanic, regele George al V-lea. Era probabil „Rugăciunea pentru Majestatea sa Regele” din tipicul anglican al Utrechiei, unde rugăciunea către Dumnezeu este „să dea regelui

puterea de a învinge toți dușmanii”. Cu altă ocazie, Bayne era în casa unui prieten, când musafirii au izbucnit în cântece patriotice, inclusiv *Marseillaise*. Un ofițer german, încartiruit vis-a-vis, s-a simțit ofensat și a tras un glonte prin fereastră. Bayne s-a simțit și el ofensat de un asemenea gest și i-a strigat pe fereastră: „You God-damn Boche” („Neamț împuțit!”). Până la urmă germanii au negat că s-a tras vreun foc și au plecat cu glonțul care ar fi dovedit contrariul.

Un medic militar german vizita spitalul săptămânal, pentru a determina ce pacienți

sunt vindecați suficient pentru a fi transferați în lagărul prizonierilor de război; aceștia primeau un cartonaș alb. Cei care încă mai aveau nevoie de tratament primeau un cartonaș roz și se întorceau la paturile lor. Cei care n-aveau să mai fie niciodată apti de serviciul militar, amputați, orbi, afectați neurologic, erau trimiși acasă. Bayne avea toată simpatia pentru cei ce urma să ajungă în lagărul de prizonieri pe toată durata războiului, astfel că a născocit un procedeu de

... și aparate medicale

manipulare a inspectorilor germani. Seara, după ce se închideau ușile spitalului și santinelele germane se întorceau în barăci, Bayne îi pune pe pacienții care suferiseră afecțiuni iremediabile ale circuitelor nervoase, cu efect de paralizie, „mână moale” sau „picior moale”, să-i învețe pe camarazii lor cum să simuleze în fața doctorilor germani aceste afecțiuni și astfel să fie trimiși acasă.

La începutul anului 1917, autoritățile germane au început confiscarea masivă de alimente și spitalul lui Bayne a intrat în criză de mâncare.

EVENIMENT

VULTURUL BICEFAL LA MUZEUL COTROCENI

Mănăstirea Cotroceni...

Dr. MARIANA LAZĂR

În spațiile medievale ale Muzeului Național Cotroceni este prezentată publicului vizitator, în intervalul 6 octombrie 2016 – 8 ianuarie 2017, expoziția „Sub semnul vulturului bicefal – Cantacuzinii veacului al XVII-lea”. Organizată în cadrul programului cultural dedicat aniversării a 25 de ani de la înființarea acestei importante instituții muzeale, expoziția își propune să readucă în atenție una dintre cele mai reprezentative familii nobiliare române, Cantacuzino, într-una dintre cele mai prestigioase perioade din existența sa istorică. Și nu întâmplător, ci pentru că temelile ansamblului de la Cotroceni au fost puse de un reprezentant al acesteia. Șerban Cantacuzino, personalitatea cea mai puternică a familiei și domn al Țării Românești, a fost ctitorul Mănăstirii Cotroceni (1679–1682), așezământ care a devenit o necropolă cantacuzină și a beneficiat de donațiile rudelor sale.

Prin acest eveniment cultural se urmărește și comemorarea a 300 de ani de la tragica dispariție a ultimilor membri ai generației secolului al XVII-lea, stolnicul Constantin Cantacuzino, împreună cu fiul său Ștefan, domn al Țării Românești (1714–1716), cu fratele de care fusese apropiat o viață întreagă, spătarul Mihai, și cu ginerele, Radu Dudescu, executați din porunca sultanului

... și ctitorul ei, Șerban Vodă Cantacuzino;
miniatură de Dionisie din Pietrari,
Condica Mănăstirii Cotroceni

pentru atitudinea lor prooccidentală în luna iunie a anului 1716. Soarta lor a împărțit-o și unul dintre colaboratori, mitropolitul Antim Ivireanul (*Magazin istoric*, nr. 11/2016), caterisit pentru convingerile sale, la solicitarea primului domn fanariot, Nicolae Mavrocordat, și asasinat la sfârșitul lunii septembrie de otomani pe drumul către exilul la Muntele Sinai. Din această perspectivă, am

destinație, pentru a găsi populația locală înfometată din cauza rechiziționărilor masive de carne și grâne de către ocupant. În plus, vârstnicii și copiii erau obligați să muncească din greu la câmp, fiindcă bărbații în toată puterea erau în armată și alții, buni de muncă, erau mobilizați în zone unde era nevoie de ei. O dificultate în plus era faptul că în sate bântuia o epidemie sau alta. La Fundați era variolă, la Bâldana tifos. Bayne și-a continuat efortul de a trata țărani bolnavi. În starea lui de slăbiciune, se putea aștepta să se molipsească și el de o boală care să-i fie fatală. Era descurajat și se gândea să se întoarcă la București. Își aduce aminte că, în plină depresie, a auzit o Voce (cu literă mare în originalul lui

Bayne, marcând o experiență divină) care i-a spus: „Mergi înainte! Dacă-ți faci datoria, n-are să-ți se întâmple nimic.” Încurajat, s-a întors la munca lui istovitoare, primejdioasă: impunea bolnavilor carantina cu forță, ceea ce însemna, de multe ori, să despartă familii, instruia niște țărani superstițioși în principii de igienă cu mijloacele lui foarte limitate, înlătura păduchii tunzând oamenii la piele, pe cap și pe corp. Țărâncile mai ales se opuneau din răsuputeri tunsului, până când Bayne s-a dat singur de exemplu și s-a ras în cap.

O cină copioasă la Waldorf-Astoria

Bayne a reușit să aducă epidemia sub control, până în iunie 1918, când a fost convocat la București de Marghiloman. Acesta l-a informat că autoritățile germane organizau un tren ca să transporte în Elveția neutră niște persoane pe care doreau să le vadă plecate din România, una dintre persoane fiind politicianul Take

cișate, acordat de regele Ferdinand, de la Iași, căruia Marghiloman, la o vizită recentă în capitala în exil, i-a adus la cunoștință contribuția impresionantă a doctorului american. Bayne a trecut de inspecția germană, pentru că bagajul n-a putut fi descuiat. Autoritățile austriece de la frontiera elvețiană, în schimb, au fost mai eficiente, dar până la urmă Bayne a reușit să ajungă în Elveția cu tot ce luase la el.

A urmat călătoria la Paris,

unde a întârziat câteva zile, interogată de poliția secretă franceză, ceea ce s-a repetat, când a ajuns la Londra, și cu poliția secretă britanică. În sfârșit, a pornit spre casă din portul Liverpool, pe nava SS „Adriatic”. Sosit la New York, a comandat o cină copioasă la Waldorf-Astoria, apoi s-a

întors la Washington. Și aici autoritățile au fost interesate de ceea ce avea să le spună. Bayne a dictat un lung raport privind condițiile din România la vreme de război, lipsurile și relația cu ocupantul. Prezentarea lui a contrazis, într-un punct, impresia larg răspândită că sabotarea sondeilor petroliere de către Aliați, în 1916, ar fi diminuat semnificativ alimentarea cu petrol românesc a Puterilor Centrale.

(Va urma)

**În românește de
Ioana IERONIM**

Medici, bolnavi și infirmiere

Ionescu. Probabil din recunoștință că dr. Bayne a acordat o îngrijire exemplară, în 1916, și răniților germani, autoritățile ocupante au acceptat plecarea lui cu acel tren. I s-a spus că trenul va fi sigilat, ferestrele camuflate și că nu are permisiunea să ia cu el decât strictul necesar de haine și 12 dolari americani. Bayne n-a luat în seamă instrucțiunile și a plecat cu o mulțime de fotografii și documente, cu aparatul de fotografiat și 200 dolari împrumutați de la Crucea Roșie. Și Ordinul „Steaua României” cu spade încru-

se regăseau vechi manuscrise bizantine, cărți tipărite în Țările Române sau în alte țări ortodoxe, dar și în importante orașe europene, precum Veneția, Paris, Köln. Întrețineau raporturi deosebite cu mulți dintre cărturarii vremii, în special cu cei greci, fie că se aflau la Istanbul, Ierusalim, Veneția sau în alte părți ale Europei. Superioritatea intelectuală a stolnicului Constantin Cantacuzino, abilitățile lui diplomatice erau remarcate de toți cei care intrau în contact cu el. Împreună cu frații și nepotul său, Constantin Brâncoveanu, au contribuit la organizarea învățământului superior din Țara Românească, prin înființarea Academiei domnești de la Sfântul Sava, după modelul Universității de la Padova, unde studiasse stolnicul Constantin.

Alături de alți reprezentanți ai elitei laice și ecleziastice, în special mitropoliții Teodosie și Antim Ivireanul, Cantacuzinii au promovat și susținut introducerea limbii române în cult, „întru folosul neamului românesc”. Cu autoritatea și sprijinul lor intelectual și financiar au fost traduse în limba română și tipărite mai întâi *Evangelia*, *Apostolul* și *Biblia*, în timpul domniei lui Șerban Cantacuzino, inițiative asumate și continuate de nepoți, Constantin Brâncoveanu și Ștefan Cantacuzino. A fost perioada cu cea mai intensă activitate de tipărire a cărților destinate a fi citite în Biserică și în spațiul privat, împlinită prin cooptarea celor mai de seamă cărturari și tipografi români și greci ai vremii, precum

Mitrofan, episcopul de Huși, frații Radu și Șerban Greceanu, Mihai Iștvanovici, Mitrofan Gregoras.

Familia Cantacuzino s-a remarcat și prin activitatea ctitoricească, zidind sau renovând cel puțin o mănăstire sau o biserică. Mănăstirile Mărgineni, Comana, Cotroceni, Colțea, Sinaia, Râmnic, Poiana, Argeș, Cobia, Dintr-un Lemn, apoi cele din București:

„Sfinții Apostoli”, Biserica Doamnei, Curtea Veche și „Sfântul Nicolae”-Șelari, bisericile din Afumați, Filipeștii de Târg și de Pădure, din Măgureni, Fundenii Doamnei, pentru a enumera numai o parte dintre lăcașurile de cult ctitorite sau renovate de Cantacuzini, sunt considerate monumente marcante pentru spiritualitatea și cultura românească.

Prin cultura lor, prin receptivitatea pe care au manifestat-o la contactul cu alte civilizații, Cantacuzinii au fost principalii promotori ai inovațiilor ce se produc în arta și arhitectura românească a vremii, în special în artele decorative, care oscilau între tradiția artistică post-bizantină, cu anumite influențe arabo-otomane, Renaștere și baroc. Inovațiile au fost sintetizate într-un nou stil, cel brâncovenesc, în compunerea căruia contribuția cantacuzină a fost una însemnată.

Imaginea publică destinată memoriei posterității era cea a unei familii puternice, unite și numeroase, „Cantacuzena Domus”, așa cum era reprezentată în tablourile votive din principalele lor ctitorii. ■

Marele spătar Mihail Cantacuzino, fondatorul mănăstirii și spitalului Colțea (tablou de Theodor Aman), și Ștefan Cantacuzino cu soția și chivotul Mănăstirii Dintr-un Lemn

considerat potrivit să rememorăm nu numai finalul lor dramatic, ci, în special, realizările deosebite ale reprezentanților principali ai acestei familii în viața politică, spirituală și culturală a românilor.

Expoziția a fost realizată în colaborare cu Patriarhia Română-Biblioteca Sfântului Sinod, Arhivele Naționale ale României, Biblioteca Academiei Române, Muzeul Național de Artă al României și include cărți și manuscrise, hrisoave, argintărie liturgică, relevante pentru dimensiunea politică și culturală a Cantacuzinilor.

Familia Cantacuzino, constituită din postelnicul Constantin Cantacuzino și domnița Elina, cu fiii – Drăghici, Șerban, Constantin, Mihai, Matei, Iordache, fiicele – Anca, Maria, Stanca, Ilinca, Bălașa și nepoții, s-a individualizat în cadrul elitei aristocrate muntene din secolul al XVII-lea prin personalitatea deosebită, cultura și bogăția fiecăruia dintre membrii ei. Cantacuzinii și-au exprimat și și-au asumat în mod clar conștiința nobleței familiei lor prin dubla descendență – din Cantacuzinii Bizanțului imperial prin tată, de unde și preluarea, ca stemă a familiei, a vulturului bicefal, și din Basarabii Țării Românești, pe linia bunicului matern, Radu Șerban, domn al țării (1602-1611). Având o pregătire intelectuală și politică deosebită, Cantacuzinii au reușit să dețină o poziție preeminentă în stat în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, ca „sfetnici” ai domnilor și, ulterior, chiar ca domni. Concludent este faptul că toți cei șase fii ai postelnicului Cantacuzino au ajuns mari dregători, aceasta și ca urmare a influenței lor tot mai accentuate în exercitarea actului puterii în Muntenia, dar și a capacităților personale ale fiecăruia dintre ei.

Domniile lui Șerban Cantacuzino (1678-1688), Constantin Brâncoveanu (1688-1714) și Ștefan Cantacuzino (1714-1716) au reprezentat perioada supremației politice și

Scenă de la vernisajul expoziției

culturale a acestei familii în societatea munteană, deosebit de deschisă civilizației occidentale. Având o bună cunoaștere a situației geopolitice a spațiului sud-est european și a intereselor Marilor Puteri în zonă, dispunând de informații dintre cele

mai diverse în acest sens, Șerban Cantacuzino și frații săi au inițiat tratative cu Imperiul Habsburgilor, cu Rusia și Polonia, pentru a dobândi eliberarea țării și, chiar mai mult, a întregului spațiu al Ortodoxiei sud-est europene de sub stăpânirea otomană. Sub anumite aspecte, prin politica și realizările sale Șerban Cantacuzino a creat premisele pentru lunga domnie a urmașului său, nepotul Constantin Brâncoveanu, care a beneficiat mult timp de îndrumarea și competențele unchilor și verilor săi, boierii Cantacuzino.

Cantacuzinii au fost, totodată, principalii reprezentanți ai elitei culturale române, deținătorii uneia dintre cele mai importante și mai variate biblioteci, în cadrul căreia

Pagină din Istoria Țării Românești de stolnicul Constantin Cantacuzino

Biblia din 1688 a lui Șerban Cantacuzino și o candelă dăruită de el

● Doamne, ai grijă de mama! ● Decapitat de un obuz, mai călărește 30 m ● „Nu sudui!” ● Măcelarul nu vrea să piardă distracția ● Dacă eram beți, cuceream jumătate din Rusia ● Nu contează, atacăm din nou

Șarja Brigăzii Ușoare este una dintre cele mai renumite epopei de curaj. Știm despre cavaleriștii britanici că au fost trupe foarte disciplinate, care ar fi dat ascultare oricărui ordin de atac. Dacă li s-ar fi ordonat, probabil că ar fi pornit într-o șarjă și de pe marginea unei prăpăstii și poate că așa ceva ar fi fost mai puțin dezastruos decât șarja lor de la Balaclava.

Feldmareșalul FitzRoy James Henry Somerset, baron Raglan, a fost comandantul trupelor britanice pe frontul din Crimeea. A fost acuzat că nu a transmis ordinele suficient de clar, ceea ce a dus la eroica, dar inutilă șarjă a Cavaleriei ușoare

Mulți probabil că au murmurat rugăciuni înainte să-și fi îndemnat caii de la pas, la trap și apoi la galop. Cardigan și-a reamintit că a rostit cu glas tare: „Acesta este sfârșitul Brudenellilor” (numele familiei sale străvechi), iar un cavalerist de rând a rostit: „Doamne, apără-mă și ai grijă de sărmana mea mamă”. Când șarja sortită dezastrului a ajuns sub focul susținut al artileriei ruse, călă-

reții s-au prăbușit din șei, unii zburând crâncen, alții fără niciun sunet. Un bărbat care fusese decapitat de un obuz a continuat să călărească 30 m, strângându-și puternic lancia înainte de a se prăvăli. Un alt cavalerist rănit mortal s-a întors către prietenul lui și a izbutit să rostească, „Domino, amice”, după care a căzut mort. Domino însemna „Jocul s-a terminat”. Un soldat care a supraviețuit șarjei și-a descris emoțiile ca fluctuând între frică și paralizie, urmate de o furie frenetică.

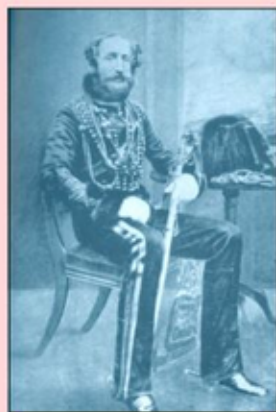
Se pot face multe speculații despre motivele care i-au împins pe acești soldați să-și continue atacul; totuși știm că un rol important l-au jucat mândria și concurența dintre regimente. Soldații din fiecare regiment „știa” că ei erau cei mai buni cavaleriști din lume și nimeni nu mai avea să-i conteste după această șarjă. Pe măsură ce se apropiau de țintă, liniile britanice de călăreți porniți la atac galopau chiar mai repede, astfel că regimentele

păreau să se întrecă între ele pentru a ajunge primele la ruși. Când un ofițer a căzut de pe calul său ucis l-a auzit pe alt ofițer strigând: „Haideți, nu-i lăsați pe ticăloșii din 17 [Regimentul 17 Lăncieri] să treacă în față!”

Nu numai competiția i-a împins însă pe oameni să lupte, ci și disciplina a jucat un rol important. În timpul șarjei Brigăzii Ușoare, atât ofițeri, cât și subofițeri au răcnit „Nu sudui!” unui bărbat care-și descărca sentimentele destul de libertin, dar firesc, ținând seama de circumstanțe.

Câtiva bărbați au recunoscut că le-a fost frică în timpul șarjei Brigăzii Ușoare. Un soldat britanic a povestit ulterior că inima „parcă-mi era un bolovan pe dinăuntru” și pentru moment a fost „paralizat”, dar când șarja nebunească a continuat și i-a putut zări realmente pe ruși, în scurt timp nu a mai simțit „nici spaimă, nici milă”. Același lucru a fost valabil și pentru chipeșul locotenent Alexander Dunn, un tânăr puternic, înalt de 1,90 m, care și-a folosit sabia mai lungă decât prevedea regulamentul pentru a spinteca un rus de la umăr până la brâu și a-i ucide pe alții. Dunn n-a fost doar curajos, ci și foarte bogat, iar după război s-a retras pe uriașul lui domeniu din Canada, cu fosta soție a locotenent-colonelului John Douglas, ofițerul său comandant din Regimentul 11 Husari.

Un alt bărbat care nu a dovedit nici teamă, nici milă a fost John Veigh, măcelarul

General-locotenent James Thomas Brudenell, conte de Cardigan, a comandat Cavaleria ușoară britanică pe frontul din Crimeea

Avampremieră editorială

Ce legătură geostrategică este între Crimeea și Orientul Apropiat și Mijlociu? Dacă evenimentele actuale din cele două zone nu vi se par suficient de lămuritoare, poate că o incursiune la mijlocul secolului al XIX-lea vă poate ajuta.

Editura Meteor are în pregătire cartea autorului britanic Robert B. Edgerton, intitulată *Pe front în Războiul Crimeii*. Este o lucrare care analizează acel conflict – primul în care ziariștii au fost prezenți până în linia întâi și au trimis acasă relatări cuprinzătoare și fotografii mai ales prin prisma oamenilor, importanți sau de rând, care au luat parte la lupte. Am desprins din acest volum un fragment în care autorul încearcă să deslușească mecanismele care au stat la baza unuia dintre cele mai eroice, dar și mai lipsite de sens acțiuni militare din toate timpurile: șarja cavaleriei ușoare engleze. La 25 octombrie 1854, comandantul forțelor britanice, lordul Raglan, a ordonat un atac contra unor poziții ale artileriei ruse, din așa-numita „vale a morții”. Atacul a fost declanșat de cavaleria ușoară, aflată sub comanda contelui Lucan, fără sprijin de infanterie.

Dar înainte de a-i da cuvântul autorului britanic, să lămurim frazele de la începutul acestei introduceri. În 1850, preoții greco-ortodocși și cei romano-catolici din așezările sfinte Ierusalim și Betleem, aflate sub protecția Imperiului Otoman, s-au luat la ceartă pe probleme legate de accesul la Locurile Sfinte. Țarul Rusiei s-a erijat în protectorul greco-ortodocșilor, în vreme ce Napoleon al III-lea, devenit din decembrie 1852 împărat al Franței, a luat partea romano-catolicilor. De fapt, Rusia dorea să își asigure controlul la Istanbul, Franța era interesată de Egipt, iar Marea Britanie se temea de avansarea rușilor către India. Pretextul Războiului Crimeii l-a constituit un atac al unei flote ruse asupra unor vase otomane din portul Sinope, la Marea Neagră. Țarul Nicolae i-a felicitat pe bravii mateloți, care apăraseră onoarea Rusiei, iar la Sankt Petersburg „Spectacolul Sinope”, care reproducea confruntarea, se juca cu casa închisă.

Finalul războiului avea să-i aducă Rusiei – căreia i s-au opus în Crimeea Marea Britanie, Franța, Imperiul Habsburgic și cel Otoman – o înfrângere umilitoare, în ciuda bătoșeniei de început a țarului, iar Principatelor Române – Unirea din 1859.

GALOP ÎN „VALEA MORTII”

ROBERT B. EDGERTON

BUSTURI UITATE

Prof. univ. dr. PAUL REZEANU

În ultimele două decenii ale secolului al XIX-lea în sculptura românească au fost executate câteva opere merituoase, care indiscutabil au reținut atenția. Eram totuși, în acest domeniu, la acel moment, mult rămași în urma țărilor din Europa apuseană. În primele patru decenii ale secolului al XX-lea am recuperat însă rapid terenul pierdut. Pe întreg cuprinsul țării au fost ridicate numeroase monumente și busturi publice. Mai mult, în instituțiile importante, cât și în casele și la mormintele familiilor cu posibilități, au apărut nenumărate lucrări de sculptură și mai ales busturi. Cu timpul parte din acestea au ajuns în muzee. La Muzeul de Artă din Craiova se află câteva busturi puțin cunoscute, care merită să fie prezentate.

Având drept criteriu cronologic anul execuției, începem cu bustul lui Mihail Dini. A fost realizat din marmură de Carrara, la mărimea naturală, de sculptorul Constantin Bălăcescu, în anul 1903, în timpul vieții comanditarului, acesta „pozând” direct. Este o lucrare plină de forță și expresie. Constantin (Dini) Mihail (1837-1908) provenea dintr-o familie de aromâni, venită pe meleagurile

noastre la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Pe la 1900 el era considerat al doilea om bogat din țară, după Constantin Cantacuzino-Nababul. La comanda sa a fost construit, între 1900-1907, la Craiova, palatul care îi poartă numele. Sculptorul care i-a realizat bustul, Constantin Bălăcescu (1865-1913), era absolvent al Academiei de Belle Arte din Veneția, se perfecționase la cea din Milano și realizase, până în 1903, Monumentul lui Tudor Vladimirescu, de la Târgu Jiu, Monumentul lui Mircea cel Bătrân, de la Tulcea, precum și o serie de busturi, dintre care amintim pe cele ale Elenei Theodorini (marmură),

**Bustul lui Mihail Dini,
de Constantin Bălăcescu**

Gheorghe Chițu (bronz), Grigore Cobălcescu (marmură), Al.I. Cuza (bronz), profesorului Gheorghe Candrea (bronz, 1901, la Graz, în Austria), August Treboniu Laurian (marmură) ș.a. Avea deci o carte de vizită remarcabilă, fapt ce l-a determinat pe Dini Mihail să apeleze la el.

**Eminescu,
de Eraclie Hagiescu**

Bustul lui Eminescu la 35 de ani este din ghips, are înălțimea de 0,60 m și este opera sculptorului Eraclie Hagiescu. A fost realizat în anul 1909, la împlinirea a 20 de ani de la moartea marelui poet, și este,

considerăm, o operă remarcabilă din punct de vedere artistic. Din păcate zace uitat, de zeci de ani, într-un depozit... Sculptorul Eraclie Hagiescu (1873-1961) a studiat la Academia de Belle Arte din Veneția, pe care a absolvit-o în 1903. În 1904 s-a înapoiat în țară. Spera să trăiască din profesiunea de sculptor, dar n-a reușit, astfel că a fost nevoit să intre în învățământ. Este autorul unei serii de busturi (dintre care câteva publice), machete de monumente cu care a participat la diferite concursuri, cât și al altor lucrări răspândite pe

Regimentului 17 Lăncieri, care era în toiul activității când a auzit că urma să aibă loc o șarjă de cavalerie. Fără a-și mai scoate șorțul îmbibat cu sânge, el a alergat spre calul său, răcnind: „Să dea naiba dac-o să fiu lăsat în urmă, să pierd toată distracția!” Pufăind dintr-o pipă scurtă și neagră, s-a alăturat regimentului la timp pentru șarjă. După ce a ucis șase ruși cu sabia, s-a întors neatins, continuând să-și fumeze pipa. Este imposibil de spus ce înțeles ar trebui atribuit acestui comportament. Oare Veigh era un bădăran insensibil, pentru care omorârea oamenilor, ca și a animalelor, făcea pur și simplu parte din ziua de muncă? A ignorat pericolul sau a fost pur și simplu prins în surescitarea acțiunii, în „frenesia luptei”?

Rușii, de pildă, n-au știut ce să înțeleagă din nepăsarea dovedită de Brigada Ușoară. Unii au declarat că probabil britanicii erau nebuni – „lunatici viteji”, a spus cineva –, iar alții au scris despre „bravura uimitoare” a cavaleriștilor britanici, care au luptat până la sfârșit, chiar și răniți. Un ofițer de cavalerie rus a insistat însă că toate acestea au fost posibile doar pentru că erau beți, adăugând că-l văzuse pe „lordul Lucan” legănându-și beat sabia într-o parte și alta. Ofițerul respectiv nu era cunoscut pentru seriozitatea sa. De fapt, Lucan n-a fost nici măcar în apropiere când a avut loc șarja Brigăzii Ușoare, iar Cardigan, care a participat la asalt, era perfect treaz, ca și oamenii lui.

Generalul comandant P.P. Liprandi (un rus de origine greacă) a insistat să stea de vorbă cu prizonierii britanici capturați în urma acestei șarje, deoarece nici lui nu-i venea să creadă că erau treji. Într-adevăr,

Unul dintre supraviețuitorii șarjei, fotografie de Robert Felton

Cât de importante ar fi lecțiile istoriei dacă am vrea să învățăm din ele

Samuel Taylor Coleridge, poet englez, 1772-1834

nu erau băuți, așa cum i-au răspuns indignați captivii. Un soldat s-a răstit: „Dumnezeule, îți spun că dacă măcar am fi mirosit butoiușul, am fi cucerit până acum jumătate din Rusia!” Un sergent-major rănit s-a ridicat cu greutate în picioare, a salutat și și-a cerut scuze pentru lipsa de respect a soldatului, dar a confirmat sobrietatea brigăzii. Impresionat, Liprandi le-a lăudat curajul și a ordonat votcă pentru ei, ca și hârtie și creion ca să le poată scrie celor de acasă.

Sentimentul cel mai comun exprimat de supraviețuitorii acestei șarje a fost fericirea, deoarece ei avuseseră șansa gloriei și nu-i lăsaseră pe „Grei” (Brigada Grea) să se bucure de toată faima. Era o epocă în care faima războiului era exaltată așa cum nu s-a mai întâmplat de atunci, iar ofițerii britanici le-au strigat „Moarte sau glorie!” soldaților când s-au năpustit spre tunurile rusești. Și nu numai ofițerii simțeau așa. După șarjă, Cardigan s-a adresat câtorva supraviețuitori: „Ostași, a fost ordinul unui creier nebun, dar nu-i vina mea”. Un soldat i-a răspuns: „Nu contează, milord, suntem gata să atacăm din nou.”

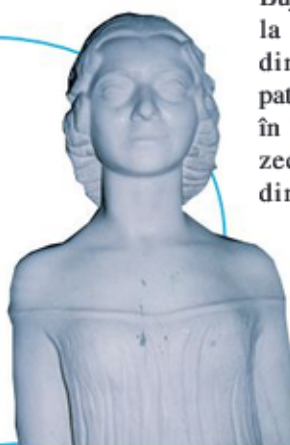
Privind retrospectiv, șarja Brigăzii Ușoare a fost o simplă încăierare prin comparație cu marile bătălii din acest război, în care de ambele părți au fost uciși mii de oameni. Doar 157 de cavaleriști britanici au murit. Așa cum a observat un chirurg, în scurtă vreme britanicii aveau să îngroape săptămânal de trei ori mai mulți oameni răpuși de boli și nimeni n-avea să clipească. Dar o astfel de moarte nu avea nimic glorios, tot așa cum nu era nimic glorios în nesfârșitul și epuizantul serviciu în tranșee.

Traducere de Mihai-Dan PAVELESCU

O altă reprezentare a șarjei cavaleriei ușoare, tablou de William Simpson

marmură de Carrara și are înălțimea de 0,68 m. Mai mulți sculptori și numeroși vizitatori și-au oprit, de-a lungul anilor, privirile asupra acestei frumoase opere și nu puțini au fost aceia care s-au întrebat cine a fost modelul. Întâmplarea a făcut ca în octombrie 1985 muzeul să fie vizitat de doamna Simona Vrăbiescu-Kleckner, care lucra pe atunci ca jurist la New York, la O.N.U. Cu surprindere dânsa a recunoscut bustul mamei sale. Cum aceasta trăia, am luat legătura cu ea și a avut amabilitatea să ne pună la dispoziție documentația necesară. Astfel, am aflat că bustul în discuție a fost executat de Milița Petrașcu între octombrie 1939 - ianuarie 1940 și o prezintă pe Mancy M. Radian, originară din Craiova. Mama ei, Lucreția Nicolae de Fleury, avea o voce de soprană pe care George Enescu o aprecia în

Regina Maria și Mancy M. Radian, de Milița Petrașcu

mod deosebit. Marele muzician i-a spus, în câteva rânduri: „Doamnă, cântați, pentru gloria statului român“. Lucreția Nicolae de Fleury a fost, și ea, o femeie deosebit de frumoasă. În străinătate era supranumită „La belle Roumaine“.

Bustul nu a fost o comandă. Inițiativa a aparținut sculptoriței, care, atrasă de frumusețea modelului, l-a executat în stil clasic. Totul a fost măsurat la milimetru și executat cu mare finețe. În timpul lucrului sculptorița nu vorbea sau vorbea foarte puțin. Modelul avea, pe atunci, 36 de ani și poza aproape zilnic, cam două ore. Între cele două s-a legat o prietenie care a durat. Bustul a fost expus, pentru prima oară, la București, pe Calea Victoriei, în sala „Jean Feder“, la expoziția personală Milița Petrașcu, din anul 1941, sub titlul „Zeita Artemisa“. Ulterior, sculptorița a mai executat un exemplar al acestui bust pentru familia

modelului. Din păcate acesta s-a pierdut. Mancy M. Radian a trăit între 1900-1993. S-a născut la Craiova, la 3 mai, și a murit la 18 iulie, la New York. Fiica lui Anastasie Cionea, renumit moșier din Dolj, a fost o femeie deosebit de frumoasă. În tinerețe a participat și la un concurs „Miss România“. A fost căsătorită de două ori, prima dată cu George Vrăbiescu, profesor de Drept Penal la Facultatea de Drept din București, iar a doua oară, din 1934, cu avocatul Radian. Mancy M. Radian a fost arestată, din motive politice, la 2 aprilie 1948 și implicată în procesul „inginer Bujoi“. A fost condamnată la cinci ani închisoare, dintre care a executat patru, apoi a fost arestată în 1955 și condamnată la zece ani de închisoare, dintre care a executat nouă. În total a stat 13 ani în temnițele comuniste. A fost eliberată la 29 iulie 1964, ca ultima deținută politic a închisorii din Arad. Între 1971-1993 a trăit în S.U.A., la New York.

O altă piesă puțin cunoscută este un bust (de fapt cap) al scriitoarei Henriette Yvonne Stahl, realizat de Irina Codreanu. Este din ghips, la mărime naturală, și nedatat. A fost realizat, credem, puțin timp înaintea începerii celui de Al Doilea Război Mondial. H.Y. Stahl (1900-1984) a fost fiica lui Henri Stahl și sora sociologului H.H. Stahl. A fost căsătorită cu scriitorul Ion Vinea și apoi cu Petru Dumitriu, de care s-a despărțit în 1954. Sculptorița Irina Codreanu (1896-1980, căsătorită cu un ziarist englez, King) o prezintă pe H.Y. Stahl la vârsta de sub 40 de ani, deci atunci când era căsătorită cu Ion Vinea. Lucrarea se remarcă prin modelajul subtil, rotunjimea și echilibrul planurilor, prin excluderea oricăror asperități și durițări. Opera a fost donată în anul 2001, de pictorul Dragoș Morărescu, nepotul sculptoriței.

te miri unde. După Primul Război Mondial, decepționat în urma unor insuccese la câteva concursuri naționale, a abandonat sculptura.

Ne oprim apoi privirea asupra a două busturi executate de sculptorul Ion Dimitriu-Bârlad (1890-1964). Ambele sunt din ghips, au fost achiziționate de noi în anul 1977 și au făcut cândva parte din colecția profesorului C.D. Fortunescu. Primul este bustul lui George Enescu și a fost executat în anul 1929. Lucrarea, de factură impresionistă, îl surprinde pe

marele artist cu viora sub bărbie, susținută cu ambele mâini. Enescu are capul acoperit de un păr bogat, cu cărare pe mijloc. Chipul, frumos modelat, pare concentrat la maximum. Privirea sa adâncă ne reține atenția. Este Enescu la apogeul vârstei și al carierei. Cealaltă lucrare, bustul lui Nicolae Titulescu, a fost executată în anul 1934. Dificultățile redării unui chip excepțional de complex și dificil, precum cel al marelui diplomat, au fost rezolvate în mod surprinzător de bine de sculptor, astfel că Titulescu parcă trăiește în fața noastră.

Spuneam că ambele busturi provin din colecția profesorului C.D. Fortunescu (1874-1965). Mare animator al vieții cultural-literar-artistice a Craiovei, mai ales interbelice, acesta a fost un spirit enciclopedic. A fost în relație de caldă prietenie cu marile personalități ale vremii, din rândul cărora amintim doar pe Nicolae Iorga, Nicolae Titulescu și Gheorghe Țițeica, a desfășurat timp de aproape o jumătate de secol o intensă activitate publicistică, a fost un conferențiar/orator de excepție, un colecționar remarcabil de artă.

De la sculptorul D. Pavelescu-Dimo (1870-1944) muzeul deține două opere: bustul lui Octavian Goga și bustul lui Jean Mihail. Ambele sunt din marmură de Carrara, cel al lui Octavian Goga fiind executat în 1933.

Poetul i-a „pozat“. Bustul lui Jean Mihail (1875-1936) a fost executat chiar în anul morții și urma să fie pus în cavoul familiei din Cimitirul Ungureni din Craiova. Atunci era considerat cel mai bogat om din țară; neavând urmași, el a donat, prin testament, totul statului român. Pavelescu-

Dimo a studiat la Academia de Arte Frumoase din Florența, oraș în care timp de peste trei decenii a avut un atelier de sculptură. Era un practician cu mâini agere și dibace, care a reușit să dea busturilor ceva viu, convingător, să creeze impresia vieții trăite.

Un bust al reginei Maria a fost donat Muzeului de Artă din Craiova în anul 1983, de profesorul Ion Mocioi, din Târgu Jiu. Este din bronz și a fost executat de Milița Petrașcu în anul 1937, deci cu un an înaintea morții reginei. Bustul se remarcă prin execuția îngrijită, cât și prin încercarea de a pătrunde în psihologia modelului. Sculptorița

reușește astfel să surprindă expresia personală a suferinței, pecetea bolii întipărită pe chipul încă frumos al reginei.

În urmă cu mai bine de patru decenii am introdus în expoziția permanentă a Muzeului de Artă din Craiova un bust de Milița Petrașcu intitulat „Zeia Artemisa“. L-am obținut în 1972, prin transfer, de la Oficiul Național de Expoziții. Bustul, mărime naturală, este din

De jos în sus, în sens invers acelor de ceasornic:
Nicolae Titulescu și George Enescu, de Ion Dimitriu-Bârlad,
și Jean Mihail și Octavian Goga,
de D. Pavelescu-Dimo

Pastila de cuvinte

Printre numeroasele eponime împrumutate, majoritatea din franceză, există și câteva create în limba română, ca adjectivul selenar, discutat în cele ce urmează.

EPONIME DIVERSE

Academician MARIUS SALA

Sardină este numele unui „mic pește marin asemănător cu scrumbia, care trăiește în Marea Mediterană și în Oceanul Atlantic”, specie care s-a adaptat și la condițiile de mediu din Marea Neagră (*Sardina dobrogica*). În română, cuvântul a fost împrumutat din fr. *sardine*, termen la a cărui origine îndepărtată se găsește numele insulei italiene *Sardinia* din Marea Mediterană. Prima atestare este din 1916, în lucrarea lui Grigore Antipa *Pescăria și pescuitul în România*. Sinonimul său este *sardea*, o formă de singular creată în limba română de la pluralul *sardele*, atestat prima dată în *Carte întru care să scriu mâncările de pește i raci, stridii, melci, legumi, ierburii și alte mâncări de sec și de dulce dupe orânduiala lor*, manuscris anonim de la 1749, păstrat în Biblioteca Academiei. Formele de singular *sardea* și

Vornicul Iordache Goleșcu

sardelă apar la Iordache Goleșcu în lucrarea *Condica limbii rumânești*, manuscris din 1832, aflat tot la Biblioteca Academiei. Cuvântul *sardelă*, folosit mai ales cu forma sa de plural *sardele*, a fost împrumutat din neogreacă.

Sardonie „(despre zâmbet, râs, voce etc.) care exprimă sarcasm, ironie ori satisfacție răutăcioasă” este un adjectiv împrumutat din fr. *sardonique*, cu prima atestare la Ion Heliade Rădulescu, spre mijlocul secolului al XIX-lea. Originea cuvântului francez este neclară, dar în dicționarele etimologice se face trimitere la lat.

herba sardonica, denumirea savantă a unei buruieni care crește în *Sardinia* și care, dacă este ingerată, provoacă o intoxicație ce se manifestă printr-o contractură musculară facială ca un rictus.

Satir este, în limba română, substantiv co-

Satir, de pe un sarcofag din Muzeul de artă american Paul Getty

mun cu sensul „nume dat unor divinități rustice, din mitologia greacă, reprezentate prin ființe cu corp omenesc acoperit cu păr, cu urechi ascuțite, cu coarne, coadă și picioare de țap, care personificau instinctele brutale” și a fost atestat prima oară într-o traducere manuscrisă din neogreacă de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, păstrată la Biblioteca Academiei. Ulterior, a dobândit și sensul figurat „om desfrânat, senzual, brutal în relațiile sexuale”, cu care apare în 1922,

Tot un bust, sau mai exact un cap de expresie, îl prezintă pe Emanoil Tătărăscu.

Este o operă în bronz, la mărime naturală, nesemnată, nedatată, a sculptorului Ion Lucian Murnu (1910-1984). De origine aromân, artistul a fost în timpul războiului pe front, până în 1943, iar apoi profesor la Academia de Arte Frumoase, respectiv Institutul de Arte Plastice „N. Grigorescu” din București, până la pensionare. Opera impresionează puternic prin expresia feței modelului, prin forța exprimării hotărâte a voinței acestuia. Presupunem că a fost realizată prin 1945-1946. Lucrarea impresionează și

reține sau mai bine zis captivează atenția celui ce o privește. Cât despre model, Emanoil Tătărăscu (1892- ?), a fost cel mai mic dintre cei trei fii ai generalului Nicolae Tătărăscu, frate cu Gheorghe, om politic, fost

prim-ministru, și Alexandru, general. Emanoil Tătărăscu și-a început cariera ca militar, dar în 1921 a demisionat. A fost apoi, timp de peste două decenii, director al Institutului de Arte Grafice, al Editurii „Scrișul Românesc”, iar în 1927 - 1928 primar al Craiovei. Și el, ca și frații săi, a fost închis la Sighetul Marmăției. Nu se știe dacă a supraviețuit închisorii, unde și când a murit.

H.Y. Stahl, de Irina Codreanu, și Emanoil Tătărăscu, de Ion Lucian Murnu

Oricum, prin lucrarea sculptorului Ion Lucian Murnu, el „trăiește”. ■

FOTOGRAFII DE LA CITITORI

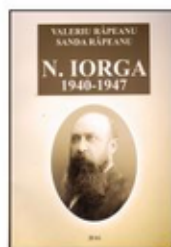
Doamna SABINA CENTEA, din Sibiu, ne-a trimis o fotografie, însoțită de următoarele rânduri: Cu ocazia împlinirii a 100 de ani de la intrarea României în Primul Război Mondial, vă trimit o fotografie care ne arată că și românii din Ardeal au căzut în luptele de la Mărășești pentru întregirea neamului românesc.

La sosirea lor din lagărele de prizonieri din Rusia, voluntarii ardeleni și bucovineni nu au mai trecut prin procesul obișnuit de instrucție,

care a durat o perioadă mai mare de timp. Din cauza declanșării luptelor din sudul Moldovei au primit în scurt timp botezul focului, ca soldați ai armatei române. Voluntarii ardeleni și bucovineni au luptat la Mărășești, în perimetrul localităților Zăbrăuți și Fitionești. Din rândul acestora au murit 31 și au fost înregistrați 453 de răniți. Au fost remarcați 129 de voluntari ardeleni și bucovineni pentru curajul și bravura lor prin primirea unor ordine și medalii. ■

PENTRU BIBLIOTECA DUMNEAVOASTRĂ

● **N. IORGA 1947 – 1947. RECONSTITUIRE CRONOLOGICĂ** (Ediția a II-a, revăzută și adăugită; Antologie, îngrijirea ediției, note și comentarii **Valeriu Răpeanu** și **Sanda Răpeanu**; introducere de **Valeriu Răpeanu**)

● **REGELE CAROL I ÎN RAPOARTELE DIPLOMATICE AUSTRO-UNGARE. VOLUMUL 3, 1908-1913** (Studiul introductiv, traducerea, adaptarea și notele **Sorin Cristescu**)

Editura Paideia, București, 2013, 454 pp.

● **Pavel Țugui – PRIMUL RĂZBOI MONDIAL ȘI REÎNTRIREA ROMÂNIEI. NĂZUINTE, IDEI, FAPTE...**

Editura Academiei Române, București, 2014, 144 pp.

● **Alexandru Armă – RĂNILE UNUI ORAȘ. BUCUREȘTI BOMBARDAT (4 APRILIE-26 AUGUST 1944)**

Editura Vremea, București, 2016, 150 pp.

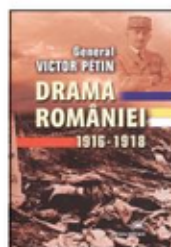
● **Petre Otu – SUB SEMNUL LUI MARTE. SECVENȚE DE ISTORIE MILITARĂ ROMÂNEASCĂ**

Editura Militară, București, 2016, 343 pp.

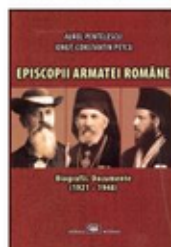
● **George Marcu – DOAMNE ȘI DOMNIȚE, PRINȚESE ȘI REGINE ÎN ISTORIA ROMÂNIEI** (cuvânt-înainte Acad. Răzvan Theodorescu)

Editura Meronia, București, 2016, 205 pp.

● **General Victor Pétin – DRAMA ROMÂNIEI. 1916-1918** (prefață de general **Maxime Weygand**; traducere de **Eugen Pelin**; postfață și note: **Adrian Pandea**)

Editura Militară, București, 2016, 164 pp.

● **Aurel Pentelescu, Ionuț Constantin Petcu – EPISCOPII ARMATEI ROMÂNE. BIOGRAFII. DOCUMENTE (1921-1948)**

Editura Militară, București, 2016, 291 pp.

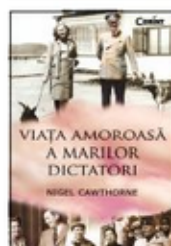
● **Marius Oprea – MAFIA ARABĂ ÎN ROMÂNIA. DE LA CEAUȘESCU LA ILIEȘCU**

Editura Corint, București, 2016, 394 pp.

● **EXPERIMENTUL PITEȘTI ASPECTE PRIVIND REPRESIUNEA ÎN REGIMURILE DICTATORIALE COMUNISTE, PITEȘTI, 25-27 SEPTEMBRIE 2012** (editor și coordonator **Ilie Popa**)

Fundația Culturală Memoria, Filiala Argeș, Pitești, 2016, 672 pp.

● **Nigel Cawthorne – VIAȚA AMOROASĂ A MARILOR DICTATORI**

Editura Corint, București, 2016, 298 pp.

● **CAIETE SILVANE** (Revistă de cultură editată de Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, sub egida Uniunii Scriitorilor din România)

Serie nouă, Anul XII, Nr. 8-9 (141), august-septembrie 2016, 96 pp.

în lucrarea *Spiritul critic în cultura românească* a lui Garabet Ibrăileanu (*E un satir ahtiat după femeile române tinerele și frumoșele*). Este un cuvânt cu etimologie multiplă, fiind împrumutat din neogreul *satiros*, lat. *satyrus*, fr. *satyre*, germ. *Satyr*. La originea îndepărtată a tuturor acestor termeni se află numele propriu grecesc, folosit la plural, *Saturoi* „demoni campestri și forestieri din miturile grecești, identificați cu faunii din mitologia latină”.

Saturnalii „sărbătoare populară la romani, care se celebra în fiecare an, în mai multe zile de la mijlocul lunii decembrie, la terminarea muncilor agricole, în onoarea zeului Saturn” apare în limba română în prima jumătate a secolului al XIX-lea, în lucrarea lui Iordache Golescu citată mai sus. Cuvântul are doar formă de plural și este înregistrat și cu varianta *saturnale*, prima dată în 1858, în periodicul anual *Calendar pentru poporul românesc*, editat la Iași de Gh. Asachi. Forma *saturnalii* provine din lat. *saturnalia*, iar forma *sa-*

turnale din fr. *saturnales*. Prin evoluție de sens, cuvântul a ajuns să însemne „dans cu caracter obscen executat în timpul petrecerilor respective”, atestat în cartea *Cireșul lui Lucullus*, scrisă de D. Anghel și Șt.O. Iosif (1910), precum și „petreceri libertine, desfrânate; orgie”, sens cu care figurează în lucrarea lexicografică *Nou dicționar portativ de toate zicerile radicale și streine reintroduse și introduse în limbă, coprinzând și termeni științifici și literari*, de E. Protopopescu și V. Popescu (București, 1862). La baza termenului se găsește numele propriu *Saturn*, zeul roman al semănăturilor și al cultivării viței-de-vie.

Saturnism este un substantiv care denumește o „boală profesională provocată de intoxicația cu plumb”, cuvânt împrumutat din fr. *saturnisme*, cu prima atestare în *Doctorul de casă sau Dicționarul sănătății* de Doctorul Vasile Bianu (Buzău, 1910). Cuvântul a fost format în franceză prin derivare de la

termenul *saturne* care, prin analogie, desemna plumbul în terminologia alchimistilor, plumbul fiind considerat „metalul rece”, după cum planeta Saturn era „planeta rece”. Așadar, la baza acestui cuvânt

Scenă din Saturnalii, pe un mozaic din Pompei

din terminologia medicală se află, la originea îndepărtată, substantivul propriu care denumește una dintre planetele din sistemul solar.

Din aceeași familie lexicală fac parte și două adjective: *saturnian* „referitor la planeta Saturn”, dar și „(despre oameni) trist, melancolic”, împrumutat din fr. *saturnien*, precum și *saturnin* „(despre o boală) provocată de intoxicația cu plumb”, provenit din fr. *saturnin*.

Selenar „referitor la Lună; lunar” este un adjectiv livresc derivat cu sufixul *-ar*, în limba română, de la numele propriu *Selene* „zeiță a Lunii, în mitologia greacă”. Prima atestare a cuvântului, conform dicționarului-tezaur al limbii române, a fost într-o poezie de Alexandru Macedonski, dar majoritatea citatelor sunt din autori aparținând perioadei interbelice (Eugen Lovinescu, Ion Pillat, Tudor Vianu, Tudor Arghezi, George Călinescu, Lucian Blaga). ■

Selene, zeița Lunii, în mitologia greacă

Continuăm seria articolelor (începută în numărul din luna august) consacrată proiectelor de construire a locuințelor-tip din București, derulate la începutul secolului trecut.

PARCELAREA CLUCERULUI

ANDREI RĂZVAN VOINEA

(Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”, București)

În 1911, Societatea Comunală pentru Locuințe Eftine – București ridică locuințele-tip din parcelarea Clucerului, simultan cu alte două proiecte, pe strada Lupească (actuala str. sergent Nuțu Ion), respectiv Candiano Popescu (în proximitatea Parcului „Carol”). Casele au fost proiectate în stil neo-românesc de arhitectul Ioan D. Traianescu.

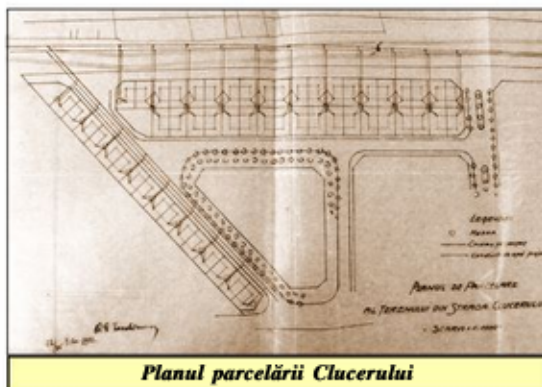
Casa unicat, pe strada Ady Endre nr. 2

Criza locuințelor de la începutul secolului al XX-lea, precum și lipsa implicării filantropilor sau a industriașilor în construirea de locuințe pentru clasele sociale vulnerabile au determinat autoritățile să ia măsuri în vederea construirii unor locuințe de calitate la un preț redus. Consiliul Comunal a început construirea primelor locuințe-tip, pe strada Lănăriei, în vara anului 1909, și a hotărât înființarea Societății Comunale pentru Locuințe Eftine, pe baza unei legi adoptate de Parlament în februarie 1910. Activitatea So-

cietății a început la 1 ianuarie 1911, iar în februarie 1911 directorul Societății solicita Primăriei aprobarea executării primelor trei parcelări de case-tip. Într-o adresă din 11 februarie 1911 se scria: „Men-

ționăm că [...] în strada Clucerului vom construi locuințe cu două etaje, tratate ca vile, de o valoare totală de 8.000 lei, cifra limită prescrisă de lege.” Aflăm, în 1912, că prețul unei locuințe a fost de 6.360 lei. Venitul lunar al unui muncitor era sub 100 de lei.

Principiul care a stat la baza proiectării era cel al orașului-grădină, considerat cel mai adecvat Bucureștiului, prin construirea de case înconjurate de grădini, refuzând executarea de imobile de apartamente, iar motto-ul Societății era „fiecare familie cu casa și grădina sa”.

Planul parcelării Clucerului

URDREA

7

1815. Oficial, în această zi la Paris este executat mareșalul Ney, pentru a-i fi rămas alături și a-l fi urmat pe Napoleon în cele „100 de zile“. Câțiva ani mai târziu, într-un sătuc din Carolina de Sud, Cheraw, funcționează un învățător cu aceeași vârstă, același păr roșcovan, aceeași rană la umăr, același trecut militar cu ilustrul său omonim; poartă numele Peter Stuart Ney. Vorbește, ca și mareșalul, mai multe limbi. Iar când află despre moartea lui Napoleon, în 1821, învățătorul leșină. Asemănările fiind multe, coincidențele la fel, încep să circule zvonuri că învățătorul ar fi... mareșalul. În 1903, mareșalul este reabilitat în Franța și rămășițele pământești îi sunt transferate în cimitirul Père-Lachaise. Atunci un propar constată că sicriul e gol. Câțiva istorici afirmă că, ajutat de francmasoni, Ney ar fi scăpat și s-ar fi refugiat în America. Ney, învățătorul, a murit în 1846.

8

1626. Gustav al II-lea Adolf, cel mai mare suveran al Suediei, care i-a învins pe danezi, pe germani și pe ruși și care își dorește cu ardoare un fiu care să-l moștenească pentru că altfel se stinge dinastia de Vasa, după un secol de existență, își vede visul împlinit în această zi, când Maria Eleonora de Brandenburg aduce pe lume un copil. Pruncul are corpul acoperit cu mult păr, pielea mată, vocea puternică și profundă. După toate aparențele, este un băiețel. Moașele se bucură prea devreme. Uitându-se mai bine, își dau seama de greșală și nu știu cum să-l mai îmbuneze pe rege. Dar acesta se adaptează. Își crește fiica, ce are un fizic masculin, ca pe băiatul pe care nu-l va avea niciodată. Copila va primi o educație potrivită pentru un băiat. Când regele moare, în bătălia de la Lützen, în 1632, Christina, la vârsta de cinci ani, îi succede tatălui, sub tutela unui Consiliu de Regență, dar impune deja respect și teamă.

19

1154. Henric Plantagenet, duce de Normandia și conte de Anjou, este încoronat la Londra rege al Angliei, pentru 35 de ani de domnie. Strănepot al lui William Cuceritorul, el domină vestul Europei, din Scoția până în Pirinei. În 1166 începe cucerirea Irlandei și extinde tutela anglo-normandă asupra Breitaniei. În 20 de ani de războaie și de reforme, energicul Henric, un caracter aspru, o forță vulcanică, un om de o cultură uimitoare, cu maniere seducătoare, face ca monarhia anglo-normandă să devină un principat de prim rang al Europei. Rivalitatea dintre cei doi fii ai săi, Richard Inimă de Leu și Ioan Fără de Țară, îi va umbri ultimii ani de domnie, anunțând descompunerea vastului „imperiu Plantagenet“, amenințat de ambițiile baronilor.

22

1921. Teatrul Mare din orașul Lille este arhiplin. Publicul este fascinat. Ascultă un concert *live*, retransmis de stația de radio de la Turnul Eiffel. Asociații franceze ale unor asemenea „fără-fir-iști“ pasionați organizează sedințe de ascultare colectivă în teatre și parcuri publice, în condițiile în care radioul, la începutul anilor 1920, nu e răspândit în Franța la nivelul marelui public. Auditorul este încântat de „puritatea, forța și fidelitatea transmisiei vocii umane“, scrie presa locală.

30

1703. Edo (actualul Tokyo) este lovit de un mare cutremur. Locuințele iau foc de la lămpile răsturnate, focul se întinde în multe părți ale orașului. În clădirile care se prăbușesc și incendiile extinse care urmează, mor 200.000 de japonezi. Patru ani mai târziu, erupe Muntele Fuji, ultima erupție a vulcanului în timpurile moderne. Dar, deși Edo este aproape total distrus, acesta este reconstruit 20 de ani mai târziu, când ajunge la o populație de peste un milion de locuitori. Cutremurul din 1703 este o secvență dintr-o serie de altele ce vor lovi regiunea: în septembrie 1923 au murit 100.000 de oameni. Japonezii nu vor muta însă niciodată capitala țării, păstrând-o acolo unde în 1590 a fixat-o șogunul Tokugawa Ieyasu.

jumătate de cărămidă [...] Separarea pivniței de încăperea de deasupra s-a făcut cu plăci de beton de ciment, turnat pe grinzi de fier profil 10 [...] Învelitorile s-au făcut din eternit, țiglă de pământ, țiglă de ciment și tablă [...] Tâmplăria s-a executat în lemn de brad cu pragurile de stejar. Parte din ferestre s-au executat rotunde în afară și drepte înăuntru. În interior, cum încălzirea se făcea cu lemne, s-au instalat sobe a căror calitate este apreciată și astăzi de locatari, iar învelitoarea de eternit se păstrează aproape intactă la multe dintre case. În același timp, au fost realizate și lucrările edilitare atât de necesare Bucureștiului acelor ani, precum electricitate (încă se mai folosesc vechii stâlpi de telegraf) și canalizare, iar trotuarele au fost pavate.

Locuitorii și viața cotidiană

Actualii locuitori păstrează încă o serie de detalii legate de istoria cartierului, mulți dintre aceștia confirmând că erau locuințe ieftine, construite în 1911. Conform arhivelor, la nr. 14 și 16 locuiau Margareta Gh. Nicolae, respectiv Ștefan Scutaru, la nr. 18, Maria I. Ivan, la nr. 24 N. Băilescu și Luisa Dumitrescu, la nr. 26 Ioan Constandichi, iar la 34-36 B. Danciu Velicu și Silvia Marcu. Proprietarii s-au schimbat în mai multe rânduri, însă în general proveneau din categoriile sociale care formau clasa de mijloc precum funcționari, militari, avocați, profesori, ingineri sau ceferiști.

Viața cotidiană postbelică își păstra multe dintre caracteristicile anterioare. Astfel, încă

Detaliu de pe fațada casei din strada Ady Endre nr. 2

până la sfârșitul anilor '60 mai existau lăptării, zarzavagii și furnizorul de gheață, care aduceau marfă zilnic, iar locuitorii își udau grădinița, trotuarul din fața casei și jumătate din stradă. Strada era pavată cu macadam, așa cum se mai ob-

Pentru mai multe detalii ale mărturiilor locuitorilor, accesați rubrica *De locuit și povestit*, de pe portalul cultural www.liternet.ro (autori Dana Dolghin, Andrei Răzvan Voinea)

servă pe strada Petofi Șandor. Teii bătrâni (plantați probabil în 1911) au fost înlocuiți între timp cu alt soi. Unele dintre case au fost naționalizate, iar unii dintre actualii proprietari își amintesc faptul că au fost nevoiți să accepte chiriași. În plus, menționează faptul că astfel de case au mai fost executate în Vatra Luminoasă și în Drumul Sării și că locuitorii primeau un certificat de proprietar „frumos lucrat”. Refe-

rindu-se la calitatea construcțiilor, locuitorii au subliniat că nu au fost afectate de cutremurul din 1977. Unii dintre locuitorii de azi și-au instalat centrale pe păcură și gaze. Din păcate, sobele nu au mai fost păstrate de actualii locatari, deși erau de o calitate aparte.

Parcelarea Clucerului a reprezentat prima parcelare a programului Societății Comunale pentru Locuințe Eftine, construită simultan cu parcelările Lupească și Candiano Popescu (pe care le vom analiza într-unul dintre numerele următoare ale revistei). În ciuda intențiilor pe care le anunțase Societatea, încă de la început, principalii beneficiari nu au fost membri ai claselor sociale vulnerabile, ci mai degrabă funcționari cu venituri stabile. Din această cauză, Societatea și-a atras și primele critici, formulate de medicul-șef al Bucureștiului, Constantin Gh. Orleanu, inițiatorul construirii locuințelor igienice încă din 1906. Acesta comenta în 1911 că „e adevărat că Societatea Comunală pentru construcțiuni de case economice aduce ajutor populației nevoiașă prin faptul că construiește case ieftine, dar dacă cercetăm îndeaproape cum stau lucrurile, vom vedea că cei mai mulți sunt cu oarecare stare materială bunicică și că ar fi putut să-și construiască o casă la mahala, pe

când familiile muncitorilor, despre care vorbesc, se găsesc cu totul lipsite de mijloace...”.

Cu toate acestea, parcelarea Clucerului rămâne în istoria Bucureștiului drept prima aplicare a programului social și arhitectural inițiat de statul român pentru creșterea calității locuirii în Capitală. ■

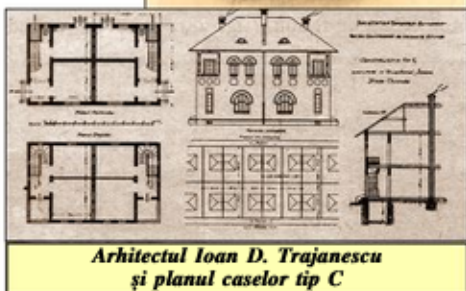

Casa de pe strada Ismail

Un rol important în constituirea Societății l-a avut Vințilă Brătianu, primar al Bucureștilui între 1907 și 1910. Legea pentru construirea de locuințe ieftine asigura o serie de înlesniri inițiatorilor, iar în București, Primăria a pus la dispoziția Societății o serie de terenuri în baza unei convenții semnate în decembrie 1910. Printre terenurile cedate de Primărie se număra și terenul de pe străzile Clucerului – Ady Endre – Petofi Sandor, care ținea de Parcul „Delavrancea”, unde se ridicau deja vile pentru elita bucureșteană a vremii. Pe suprafața de 11.400 m², Societatea a decis parcelarea și construirea a 60 de case-tip (grupate câte două sub același acoperiș), adoptând stilul neo-românesc. Beneficiarii puteau să le achiziționeze în rate sau să le închirieze.

Construirea caselor

Construirea a început în primăvara anului 1911, după planurile arhitectului Ioan D. Traianescu, care semna patru tipuri de case (A, B, C, D), dintre care decidenții au ales casele tip C, cu parter și etaj. În afara proiectării celor 60 de locuințe-tip, arh. Traianescu a proiectat și o casă unicat, pe strada Ady Endre nr. 2, în care a și locuit ulterior. Care au fost motivele care au determinat Societatea să proiecteze un astfel de imobil? În primul rând, casa marca, cel mai probabil, începutul simbolic al acestei reforme, un început imortalizat în piatră și dornic să demonstreze durabilitatea sa. În al doilea rând, marca faptul că acest program arhi-

tectural este tributar stilului neo-românesc, lansat de arhitecții români în căutarea unor compoziții originale prin care să concureze cu arhitecții străini, sprijinit de stat în căutarea unei identități (vizuale) naționale. De altfel, pe fațada casei au fost aplicate și patru ornamente, dintre care două îi omagiau pe Ion Mincu și Ermil Pangrati, fondatori ai școlii naționale de arhitectură, iar o placă memorială amintește faptul că acolo a locuit arhitectul. În ciuda plăcii memoriale, nici casa, nici parcelarea nu sunt clasate pe lista monumentelor istorice.

Casa recurge la câteva dintre elementele compoziționale caracteristice ale stilului neo-românesc, precum balconul de lemn care domină volumul vertical sau ancadramele semicirculare ale ferestrelor. Casele tip C au marchize deasupra ușii principale și ferestre semicirculare la parter, precum și foișoare cu stâlpi de lemn la etaj. Acest tip C nu a fost executat doar

în parcelarea Clucerului, ci și în alte trei parcelări pe care Societatea le-a realizat între 1912 și 1914, Zabłovschi, Raion (pe str. Ismail, actuala stradă Miletin, în zona Piața Alba Iulia) și în Parcelarea Grant-Belvedere.

Din punct de vedere al compartimentării, ing. Andrei G. Ioachimescu menționează în *Buletinul Societății Politehnice* că tipul C cu etaj era „compus din două camere la parter, una pentru bucătărie, și două camere de culcare la etaj, intrare, closet, pivniță. Pentru intrare în pivniță și așezarea closetului s-a folosit locul ocupat de scară; la etaj, deasupra acestora, s-a amenajat o terasă acoperită, care în timpul iernii se poate închide, și de unde e o vedere foarte frumoasă”. În plus, „camera destinată a servi drept bucătărie a fost astfel așezată, ca cumpărătorul unei asemenea locuințe să poată adăuga în dreptul ei o încăpere comunicând cu aceasta printr-o ușă anume amenajată, care încăperea despărțită în două să poată servi ca magazie, spălătorie și bucătărie, rămânând astfel disponibil în corpul clădirii încă o cameră destul de spațioasă [...] Camerele s-au făcut uniforme, 2,90 m înălțime”. Mulți dintre locuitori au folosit această cameră drept baie.

În ceea ce privește materialele de construcție, care au conferit atâta durabilitate locuințelor, Ioachimescu menționează că „fundatiile, pereții pivnițelor și soclul s-au făcut în beton de ciment sau de var hidroaulic [...] Zidăria de la soclu în sus s-a făcut cu cărămidă de mână, de una și una jumătate cărămidă grosime, pentru zidurile exterioare, și o jumătate de cărămidă pentru zidurile despărțitoare. Fiecare din pereții de separație dintre două locuințe s-a făcut la o

trec în țară. Iar voi, ca ostași români, aveți datoria de a apăra și muri pentru glia strămoșească. De aceea v-am chemat, ca să învățați a pune mine unde e nevoie, în punctele strategice, pentru a-i deruta pe dușmani din goana lor nebună de cucerire și ca să învățați să ne dați informații din spațele inamicului, prin aparatul ce vi-l dau fiecăruia. Vă dau și câte două lămpi [lanterne? – n.n.] cu baterie. Pe acestea le veți purta în buzunare, fără a fi observați de nimeni. Primiți și câte un mosorel cu sârme ca ața, cu o foarte mare putere de inducție. În câteva zile veți învăța punctuația semnalizării Morse.

Timp de patru zile, el a făcut școală cu noi, cu aparatele și cu diferite mine, cum să le așezăm, cum să punem capsă și cum să dăm foc fitilului. Alte mine erau numai cu sârme. Puse în locuri de trecere, prin frecarea și atingerea lor, explodau. Am terminat de învățat în câteva zile și, făcând proba cu fiecare în parte, ne-a dat câte un sector unde ne vom duce. Ne-a precizat în ce ore vom vorbi prin punctuație. Mie mi-a dat 7 dimineața și 7 seara. Dacă era ceva urgent și strategic, puteam vorbi și la ora 2 p.m., când e ora de informații.

A sosit și ziua plecării mele, 22 noiembrie, ora 4 seara. Am

mers până la Buzău. Acolo dau de Trenul Distrugerii, o locomotivă cu două vagoane. Un maior, patru plutonieri, doi sergenți și 34 ostași erau gata în orice moment. Eu mă prezint. – Hai, camarade, îmi spune maiorul, de când te așteptăm! – Acum am sosit, cu trenul acesta.

Mă urc în vagon. Maiorul mă întreabă: – Ești în regulă? Știi ce misiune ai? – Da, domnule

... oraș în care populația civilă se adaptează situației
fiecare cum poate

maior! Dă drumul trenului și la ora 8 ajungem în stație, la Ploiești. Aici, pustiu, întuneric beznă! De la Mizil la Ploiești, niciun impegat sau cfr-ist ori alt slujbaş, prin stații. Toți fugiseră, părăsiseră posturile. Afară, frig și lapoviță cu zăpadă, cu nori groși de fum de păcură. Ardea în diferite părți ale orașului, la Rafinării și pe la Băicoi, Țintea, Câmpina, Boldești. Era îngrozitoare și sinistru ceea ce privește [Distrugerea regiunii petrolifere s-a făcut după un plan sistematic, sub conducerea colonelului

englez Norton-Griffiths. În județele Dâmbovița, Prahova și Buzău au fost distruse 1.677 sonde, dintre care 1.047 productive, 26 rafinării de petrol, rezervoarele din schele și rafinării cu 827.000 tone de țiței și derivate de petrol cu toate instalațiile anexe. În 1927, o comisie anglo-franco-română a evaluat paguba la 9.980.527 lire sterline. C. Kirilescu, *Istoria Războiului pentru întregirea României*, vol. II, ediție anastatică, Ed.

KartaGraphic, Ploiești, 2014, pp. 245, 246 – n.n.]

În stația Ploiești erau, pe lângă linii și pe peroane, muni de cufere și diferite bagaje, saci cu zahăr, cu orez, stive de lăzi cu pesmeți și conserve, cutii mari, pachete de chibrituri suedeze și nu știu ce mai risipă de bogăție mai era.

Noi, cu Ștacele [pistol Steyr] încărcate, stam în vagoane, nu lăsam pe nimeni să se apropie de tren. Tunurile se auzeau bubuind în apropiere.

Ocuparea orașului Ploiești - 23 noiembrie/6 decembrie 1916, ora 2 p.m.

În noaptea aceea [22 spre 23 – n.n.] am stat în stație. La ziuă, am plecat încet cu locomotiva, observând acele de la macazuri. Mergem până la Băicoi, de acolo, încet, deval, înspre podul de fier peste apa Doftanei, la Bobolia. Ne dăm

În cursul lunii octombrie 1916, Armata 1, Armata a 2-a și Armata de Nord au respins atacurile trupelor austro-ungare și germane, care încercau să pună stăpânire pe trecătorile din Munții Carpați (bătălia trecătorilor). La începutul lunii noiembrie, inamicul și-a concentrat eforturile asupra unei singure trecători (bătălia de la Jiu), reușind să străpungă apărarea română, să ocupe Oltenia și, trecând Oltul, să se îndrepte spre București. Încercând să evite ocuparea Capitalei, forțele române au dat bătălia de pe Neajlov-Argeș. Lipsite de sprijinul aliaților ruși, copleșite de inamic, unitățile române s-au retras pe aliniamentul Râmnicu Sărat-Viziru.

Pentru a întârzia înaintarea inamicului prin distrugerea căilor de transport, a recupera documente importante rămase în zona ocupată și a obține informații despre acțiunile inamicului din această zonă, serviciul de informații al armatei române a pregătit și infiltrat în spatele frontului inamic personal special instruit pentru executarea acestor operațiuni.

Trupe de ocupație germane defilează pe străzile Ploieștiului...

THEODOR PÂSLARU

MISIUNE ÎN SPATELE FRONTULUI INAMIC

La școala de informații și puitori de mine – 10 - 22 noiembrie 1916. Era în luna noiembrie. În ziua de 10, sunt chemat la regiment, la mobilizare. Acolo, un locotenent îmi dă ordin să plec imediat la divizie. Acolo, mă prezint la Comenduirea pieței domnului maior Miculescu. Acesta mă cunoștea de activ, făcusem un an

serviciu la Comenduire ca agent în garnizoană, la Focșani, sub ordinele lui. Așteptând puțin, cam o jumătate de ceas, au mai sosit încă trei camarazi de la alte regimente. Domnul maior Miculescu ne ia pe toți patru și ne duce sus, la divizie, și ne dă în primire unui maior de stat-major. Acesta se uită la fiecare de sus până jos și ne

spune: – Văd că sunteți ostași deștepți, carte cred că știți bine. Acum să vedem de sunteți devotați țării și ostași credincioși neamului. Vedeți că țara este acum într-o grea cumpănă. Frați de-ai noștri se războiesc pe front, așa cum ați fost și voi, să oprească puhoiul de dușmani, nemți, unguri, turci, bulgari, ce pârjolesc pe unde

Eram singur în curte, în dimineața zilei de 24 noiembrie. Văd că vine un convoi de nemți. Intră în curte. Unul o rupea puțin românește. – Cine șade aici? Îi răspund: – Proprietăreasa și chiriașii. – Unde sunt? – De frică, au fugit! Și dă patru într-o cameră, în altă parte, patru și alți patru. În total 12, în curtea noastră.

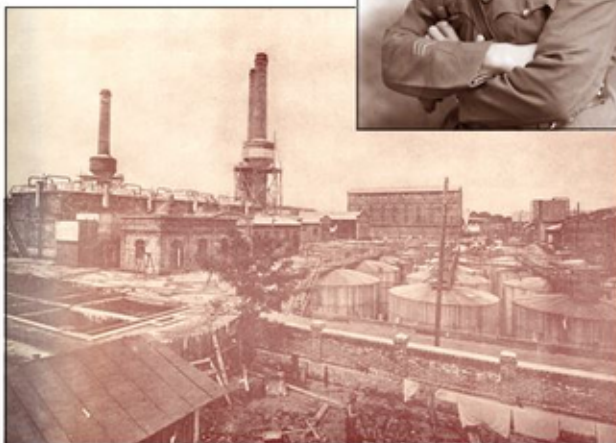
Eu încui și plec la Regimentul 19 Artilerie, unde aveam misiunea de a scoate niște acte foarte importante pentru Marele Stat Major, ascunse din grabă sub dușumeaua de la casieria regimentului, în partea dreaptă, sub dulapul cel mare, fost cu arhive. Gaura avea dimensiunile 50 pe 50 cm. Scândurile fuseseră strânse cu holșuruburi la colțuri și mascate.

Era greu de intrat în curtea regimentului. Erau vreo câteva mii de

ostași români din toate armele, făcuți prizonieri de nemți, și tremurau de frig afară. Nemți, peste tot. Caut pe plutonierul-major. Îl găsesc la prăvălia de vizavi, deși era închis în față. Era într-o odaie cu doi civili, se cinstea. Era îmbrăcat militar, dar descins. Îi spun negustorului: – Dumneata ești român. Te rog, cheamă-l pe plutonierul-major la mine. Când voi vorbi cu el, dumneata să pleci!

Vine plutonierul-major. Îi spun: – Haide, repede! Și mă

duc spre camera casieriei regimentului. – Nu-i timp de pierdut, până nu se cuibărescăștia! Îi arăt ordinul ce-l aveam. Mergem sus, descui camera, intrăm înăuntru. Îi spun: – Încui-o pentru moment. Apoi dăm dulapul mare la o parte, scot șurubelnița din brâu, desfac holșuruburile, scot capacul în sus și dau cutia de tablă de aluminiu afară. Iau plicurile mari galbene sigilate

Rafinăria „Steaua Română” de la Cămpina și colonelul inginer englez John Norton-Griffiths (1871-1930)

cu ceară roșie, le pun pe piele în sân, pun toate la loc și mă duc jos cu el. Ieșim afară din curtea regimentului. Plutonierul-major s-a uitat tot timpul mirat, la mine. Îi spun: – La revedere! Să nu-i spui negustorului nimic.

Merg direct acasă, bucuros că mi-am îndeplinit misiunea. Dar tunurile încă bubuiau, mitralierele nu încetaseră să păcăne, în depărtare. Pe străzi, ostașii români prizonieri, puși de nemți, strângeau ceea ce lăsaseră mai înainte: cheso-

ne, căruțe și alte piese. Ce credeau, că o să-i pună nemții la masă? Nu, o să-i muncească pe ticăloși, nu au vrut să-și facă datoria, să fie liberi și dârji!

În centru, în fața Primăriei, un convoi de răniți români, care aveau pansamente la mâini, la picioare, la șolduri. Mă dau pe

lângă ei. Îi în-

treb: – Unde v-au rănit? În comuna Cocorăștii Mislii [La Cocorăștii Mislii, în urma luptelor, a capitulat, la 7 decembrie 1916 (stil nou) Divizia a 4-a a cărei retragere fusese tăiată de tru-

pele germane. C. Kirițescu, *Istoria Războiului pentru întregirea României*, vol. II, p. 242 – n.n.], spun unii, alții pe la Găgeni și Țința. Mi-au spus că au avut lupte grele, au căzut și de la noi mulți, dar

de-ai lor au umplut câmpul și tot au venit mereu asupra noastră. Partea proastă este că ofițerii noștri fug, dispar, odată nu-i mai vezi! – Ce crezi dumneata, că ar fi putut nemții să treacă Carpații, dacă n-ar fi fost trădare? Cu câtă amărăciune îmi spuneau astea răniții!

Trecuseră abia trei zile de când orașul Ploiești era în flăcări și fum de păcură. Deși cerul era învolburat de nori negri încărcăți cu lapoviță și ninsoare, parcă se mai liniștise

jos câțiva și maiorul ne spune: – Trebuie minat! Eu îi spun: – Nu e cazul, domnule maior, nu-i strategic. Ei trec mai mult pe șosea. Mai bine mergem înapoi pe linie, între vâlcelele acelea, înainte de rafinăria „Aurora”, punem două mine cu sârme, fără fitil. Le așez eu. Dumneavoastră observați. Le-am pus și am plecat. Inamicul ne-a zărit și a tras cu tunurile după noi.

Am trecut prin stația Băicoi rapid, am ajuns în stație la Ploiești. Maiorul dorea să minăm podul de beton al șoselei. Am început a zâmbi și i-am spus: – Nici acesta nu-i [un obiectiv – *n.n.*] strategic. Facem o pagubă mare țării! Ei pot să treacă peste linie, cum a fost mai înainte.

Stăm în așteptare, mașina în presiune. – Domnule maior, eu am acum altă misiune. Dau capela jos și-mi pun șapca. Scot vestonul, rămân în haină civilă, dezbrac mantaua, rămân în manta de cauciuc de ploaie. – Și acum, unde te duci? – Mă duc pe acasă. Mai îmi iau una sau două flanele pe dedesubt și încă o pereche de pantaloni de flanelă și vin imediat, cu toate că eu voi rămâne aici. Așa am ordin. Dar vin să ne vedem, dacă așa doriți. Lăsați un camarad, care vreți, să meargă cu mine. Stau aproape de gară.

Merge unul. Descui odăile, intru înăuntru, mă schimb.

Mantaua și vestonul le urc în pod și le bag la iuțală între plafon și dușumeaua podului. În curte la mine, nimeni, nici proprietăreasa, niciunul dintre chiriașii ceilalți. Încui și merg la gară însoțit de celălalt. În drum, pe strada C.A. Rosetti, fost Grădinari, chesoane de-ale noastre, cu caii băgați unul în altul, și nici cu piciorul, cum eram noi, nu puteam trece. Pe bulevard, alții, la fel. Ticăloșii de ostași

ceilalți. Mă urc sus, pe vagon, îmi strâng sârma și îi zic: – Să trăiți, domnule maior și iubiți camarazi.

Trenul s-a pus în mișcare și a plecat. Eu am mers pe bulevard. Cât era de larg și tot erau înghesuie atâtea căruțe de la coloane, chesoane, care de baterii, furgoane încărcate, căruțe cu refugiați și diferate. Văd că apar vreo opt ulani nemți călări. Se uitau și în dreapta și în stânga. În centru se predase, au ieșit cu steag alb, cu pâine și sare ticăloșii.

După ocuparea Ploieștilor – 24, 25 noiembrie 1916.

Ajung acasă pe 23 noiembrie. Eram curios să știu, ce ticăloși de oameni au ieșit în întâmpinarea nemților? Aflu: fostul director la [rafină-

ria, atelierele? – *n.n.*] „Concordia”, Nazarie, Costică Ionescu, zis Savantu [patronul unui atelier – *n.n.*], legător de cărți, un trădător și un mișel, o iudă fost de formă în Partidul Social-Democrat, acum un meschin și agent al Siguranței Statului, fost în timpul ocupației primar al orașului și încă vreo câțiva ticăloși și vreo câteva doamne, numai românce nu au fost.

Retras în casă, îmi fac mica instalație și punctez [comunic în Morse – *n.n.*] cele văzute. O ruină și jale peste tot, o bejanie și groază în toate direcțiile.

Trope rusești trec prin Buzău, în decembrie 1916

au lăsat totul în voia soartei și au fugit. Îi spun maiorului toate acestea. Unii dintre ostașii aceia au văzut locomotiva în gară și cereau să-i ia și pe ei.

E ora 2. Eu îmi așez o sârmă sus, mă urc pe vagon, scot o baterie din buzunar, fac contact cu cutia ca o tabacheră mare și încep a puncta [Morse – *n.n.*]. Ei se uitau mirați la mine. Comunic că sunt în stația Ploiești și acum plec în oraș. Domnul maior cu trenul e cu mine. Cartea de punctuație Morse i-am dat-o maiorului în mână. După ea băteam. S-a mirat și el, ca și

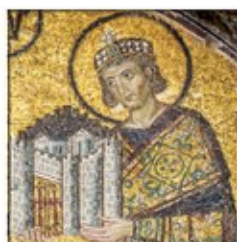
A fost odată ca niciodată

ZILELE, SFINTELE...

Dr. GEORGETA ROȘU

În Calendarul popular zilele săptămânii sunt patronate de sfinți sau sunt închinatelor unor aștri. Săptămâna de șapte zile datează din vremea domniei împăratului Constantin (306-337). Timpul a fost împărțit în funcție de fazele Lunii, perioada de la o lună plină la alta fiind împărțită în patru intervale de câte șapte zile. Săptămâna este menționată pentru prima dată în Geneza (Vechiul Testament).

Calendarul geto-dac și cel roman au fost înlocuite treptat de cel creștin, acesta marcând timpul cu nume de sfinți. În imaginarul popular zilele își aveau hramul lor personificat. Atributele fiecărei zile au fost preluate de sfinți creștini: luna de Sf. Ioan, marțea de Sf. Ilie, miercuria de Maica Domnului, joia de Sf. Nicolae, vinerea și-a primit sfințenia ca zi a Crucificării, sâmbata e a Sf. Lazăr, iar duminica e ziua Învierii.

Împăratul Constantin I, din vremea căruia săptămâna are șapte zile (mozaic din Catedrala Sfânta Sofia, Istanbul)

Lunea, Lunae dies (ziua lunii), femeile începeau țesutul pânzei; cele care terminaseră de țesut croiau cămășile sau iile, le coseau și le brodau. În această zi nu era bine să împrumuți nimic și nici să scoți gunoierul din casă, pentru că alun-gai sporul căminului. De asemenea, nu era bine să fie îngropați morții (se credea că puteau urma și alte decese în familia celui înmormântat în zi de luni). Imaginarul colectiv acreditează ideea că luni ar fi bărbat și ar fi deținătorul cheilor primei Porți a Cerului și, în această „calitate”, este cel care îndruma sufletele aflate în călătoria spre lumea de dincolo, arătându-le drumul pe care să meargă. Luni este și prima zi de post a săptămânii și ziua Sfântului Ilie, deținătorul cheilor ploilor binefăcătoare câmpurilor.

Lunea, Lunae dies (ziua lunii), femeile începeau țesutul pânzei; cele care terminaseră de țesut croiau cămășile sau iile, le coseau și le brodau. În această zi nu era bine să împrumuți nimic și nici să scoți gunoierul din casă, pentru că alun-

Marți, Martis dies (ziua lui Marte), este personificarea celei de a doua zi a săptămânii; este considerată zi nefastă; marțea pot începe conflicte, războaie, scandaluri sau neînțelegeri între oameni. Este păstrată în mentalul colectiv ca zi fără noroc, în care toate merg de-a-ndoaselea; de aceea i se mai zice „marți, trei ceasuri rele”. Marțea nu se merge la pețit, nu se fac nunți, nu e bine să ari la câmp sau să pui temelie unei case și nici să pleci la drum. După unele legende, Marți ar fi tot bărbat și ar purta asupra sa un săculeț în care ține ferecată grindina. Când oamenii păcătuiesc fără măsură, Marți revarsă peste câmpuri, grădini și livezi grindina, ca semn al supărării sale. Femeile nu aveau voie să urzească în această zi, pentru că se credea că într-o zi de marți Dumnezeu a urzit pământul. Nu se croiau și nu se coseau haine, pentru că acestea ar fi putut aduce moartea celui care le purta.

Lunea, a Sf. Ioan, țesutul pânzei la război

Miercuri, Mercurii dies, este ziua lui Mercur, zeul comerțului și al călătoriilor; de aceea în multe locuri „se țineau” târguri; este o zi bună și pentru arat, semănat, cosit, adu-

puțin; lumea, ce-a fost speriată de groază, a început a scoate capul din bârloage, căutând hrană, în primul rând pâinea cea de toate zilele. Corbii de pradă n-au încetat de a-și face obiceiul. Românii și țiganii de prin Mimișcărau tot ce găseau în cale de prin stația Ploiești, de la magazii și de prin Triaș, până ce au băgat de seamă. Căci se făcuseră mulți dintre jidani iudele nemților. Atunci au început și nemții a face ordine.

Fratelui proprietarului meu, ce era birjar, îi luaseră caii la rechiziție. Acum își luase patru cai mai buni din grămadă

Germani în inspecție, după distrugerea exploatărilor petrolifere de la Ploiești

de la chesoane și alte căruțe. El a tras o căruță de pe str. C.A. Rosetti, cu totul, la el în curte. Așa că, [având mijloace de transport – n.n.] în ziua de 25, a ieșit omul și și-a adus saci cu făină de la Jac-Leon, cu zahăr, de a avut cel puțin doi ani, lăzi cu conserve, cu pesmet, cu orez și multe de toate.

Proprietăreasa mea tânără și chiriea, soția mecanicului C.F.R. Dumitru Aioanei, au revenit acasă. Aveau acum în odăi câte doi nemțșori. Când m-au văzut, s-au mirat și m-au întrebat: – Ce-i cu dumneata, nu mai ești militar? Le arătă ordinul de mobilizare pe loc la rafinăria Româno-Americană. Le părea bine că sunt și eu în curte. Le întreb pe amândouă: – Ce faceți cu nemțșorii ce-i aveți? O să vă învețe nemțește! – Hci, asta-i acum!

(Va urma)

**Prezentare și editare
Traian D. LAZĂR**

BLITZ... CONCURS

Trimiteți, până la 15 ianuarie 2017, răspunsul la această întrebare (cu mențiunea **Pentru concurs**) și puteți câștiga un abonament pe un an de zile la revista **Magazin istoric**.

**În ce localitate s-a întâlnit Hnat Porohivski
cu Dmitrenko Pavel, în anul 1938?**

Răspunsul corect la **Blitz... Concursul** din luna octombrie 2016 este:

*Băutură răcoritoare indigenă cu fructe
carbonată de origine română*

Premiul de un abonament pe un an la revista **Magazin istoric** a fost câștigat de domnul **Ion Sârbu**, din comuna **Osica de Sus**, județul **Olt**.

Abonamentul se efectuează începând cu luna iulie 2017.

Adresa noastră: **Magazin istoric**, C.P. 15-702, Of. P. 15, sect. 1, București

Sâmbăta, Saturni dies (Ziua lui Saturn, zeul timpului), este fixată în mentalul colectiv ca zi de rugăciune și de pomenire a sufletelor trecute în „lumea de apoi”, dar și ca ziua care simbolizează forța creației lui Dumnezeu, cel care „a făcut cerul și pământul și marea”.

Sfânta Sâmbăta este destinată îndeplinirii unor treburile mărunte pe lângă casă, dar, mai ales, nu se începeau lucrări noi, deoarece la sfârșitul săptămânii energia gospodarilor scădea. Este o zi nefastă, în care nu se pleacă la drum pentru rezolvarea unor treburile. Credincioșii își încep ziua rugându-se și închinându-se ca să fie ocrotiți, ei și familiile lor,

Sâmbăta, a Sf. Lazăr, pomenirea morților (imaginele din pp. 75 și 76 – din arhiva de imagine a Muzeului Național al Țăranului Român)

de Ucigă-l Toaca, despre care se spune că, de luni până sâmbătă, se chinuie să-și roadă lanțurile, pentru a coborî pe pământ și a pune stăpânire pe oameni și doar crucea făcută sâmbăta dimineața de credincioși îl împiedică. Sâmbăta putea fi folosită pentru vrăji sau alte practici magice. Se crede că un copil care se naște în această zi ar putea avea haz la vorbă.

Duminica, Dies Domini (Ziua Domnului), este ziua asociată cu Învierea lui Iisus. Este personificarea celei de a șaptea zi a săptămânii, zi de repaos și petrecere. Se spune că este ziua cea mai frumoasă, rezervată nunților, cume-triilor și ieșitului la horă. Imaginarul popular îi păstrează imaginea de sfântă, îmbrăcată în veșminte albe, care sălășluiește într-un palat de aur, așezat „dincolo de apa Sâmbetei”. Imaginarul colectiv acreditează ideea că acesta se află la mare depărtare de lumea pământească și că aceia care se încumetă să-l găsească

înfruntă mari pericole; cei care îl descoperă sunt recompensați cu daruri neprețuite: o furcă lucrată din aur, care toarce singură, o cloșcă cu pui de aur. Unele legende spun că ar fi mama Mântuitorului nostru, Iisus Hristos, altele că ar fi vară primară cu însuși Soarele. Este ziua cu cea mai mare încărcătură sacrală, în care se săvârșesc Sfânta Liturghie și Tainele Euharistiei. Se spune că persoanele născute duminica au mare noroc în viață. Nu-i bine să tai cu barda sau cu cuțitul, pentru că e ca și

cum ai da în Dumnezeu; nu trebuie să te piepteni duminica dimineața, pentru că îi zgării pe cei morți. Este însă o zi propice pentru găuritul urechilor fetițelor, pentru a putea purta cercei, iar bărbații își tăiau unghiile și își tundeau părul, ca acesta să crească frumos.

Așadar, fiecare zi își avea în mentalitatea populară o încărcătură și un profil spiritual propriu, exista un cod „de bună purtare” pentru fiecare. În satul tradițional țăranii reușiseră să deprindă acele cuvinte pe care să le rostească când începea o nouă zi, gesturile și faptele pe care aveau voie să le facă, de luni până duminică, deoarece știau că un lucru făcut altfel decât regula le putea provoca necazuri atât lor, ca indivizi, cât și celorlalți membri ai comunității. ■

*Joia, a Sf. Nicolae, la târg
(și în pagina următoare, sus)*

nat otava; este o zi a șanselor, potrivită pentru negocieri și semnarea unor contracte care să aducă belșug. În plan religios este a doua zi de post a săptămânii pentru credincioșii creștini; aceștia postesc pentru Maica Domnului; după unele legende, Miercuri ar fi bărbat. Tot într-o zi de Miercuri Iuda l-a trădat pe Iisus pentru 30 de arginți.

Nu este bine să împrumuți pe cineva cu sare, lapte sau carne în această zi. Pentru a proteja sănătatea oamenilor nu se făcea leșie în zi de miercuri (oamenii puteau să se umple de bube).

Joi, Jovis dies (ziua lui Jupiter), este personificarea celei de a patra zi a săptămânii. Jupiter este zeul tunetelor și al fulgerelor; este o zi care îi face pe oameni mai încrezători; satul începea să se anime de pregătirile pentru nunți sau cumetrii. În așezările din Maramureș și Bucovina joile erau interzise pentru șezători, dar erau rânduite nunților.

Joia aduce bucurie în familie, noroc și încredere în reușitele membrilor ei; multe lucruri iau o întorsătură în bine în această zi. Este o zi fastă, în care e bine să facem daruri; e cunoscută și ca apărătoarea holdelor de ploile excesive, de grindină și de focul care putea distruge roadele câmpului și ucide animalele, motiv pentru care mulți țărani își numeau vitele cu apelative ca Joian sau Joiana. Dacă femeile puneau cloști joia, se credea că din ouă ar fi ieșit mai mulți cocoși. Imaginarul popular acreditează ideea că

Joi ar fi fost o fecioară frumoasă sau o bătrână înțeleaptă și milostivă ca și surorile ei (Sf. Vineri și Sf. Duminică). Unele legende vorbesc despre Joi ca despre un bărbat, că ar aduce noroc celor născuți în această zi. Este o zi bună pentru făcut rânduială în casă și gospodărie și pentru scăldat copiii. În această zi e bine ca femeile să-și spele și să-și pieptene părul pentru ca acesta să crească frumos și să fie îndrăgite de toată lumea. Este o zi fastă pentru peștii, logodit și chiar pentru nunți. Se spune că lucrurile începute joia sunt sortite reușitei.

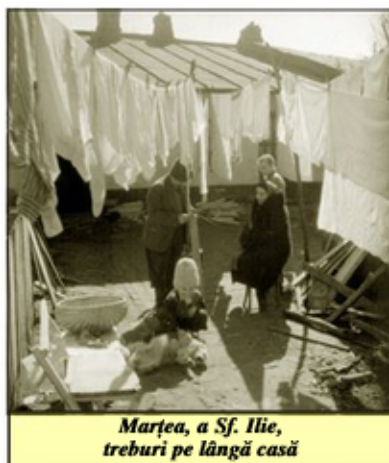
Vinerea (Sf. Vineri, Veneris dies) este ziua iubirii, a întâlnirilor și a petrecerilor; mai ales tinerii se adunau și petreceau în cadrul clăcilor și al șezătorilor. Pentru credincioșii creștini are

*Duminica, a zilei Învierii, la nuntă
(și în pagina următoare jos)*

o mare încărcătură sacrală, este a treia zi de post a săptămânii, post închinat Răstignirii, într-o zi de vineri, a lui Iisus. Sf. Vinere este închinată zeiței Venus, zeița frumuseții și a iubirii, de aceea ajută fetele tinere să se căsătorească. Unele legende vorbesc despre ea

ca despre o bătrână care trăiește în singurătate, la Miază-noapte, îngrijind animalele pădurii, ținându-le astfel departe de casele și gospodăriile oamenilor, sau că umblă pe pământ, printre oameni, îmbrăcată în mantie albă, sprijinindu-se într-un toiag, având corpul plin de rănilor provocate de femeile care cos, țes, torc, spală sau frământă pâine în această zi. Vinerea nu se începeau lucruri noi și nu se lucra cu obiecte ascuțite: ace, seceri, coase, cuțite.

*Marțea, a Sf. Ilie,
treburi pe lângă casă*

Vechea clădire a liceului

construiește prima parte dintr-o clădire nouă, care se dă în folosință la începutul anului școlar, în septembrie 1943.

Nu voi uita niciodată acea zi, când suntem noi, toți elevii, în băncile din clasele noastre și ascultăm, datorită unui sistem modern de radiodifuzare internă, vocea mareșalului Ion Antonescu, care se găsea în clădire și ne adresa un mesaj de început de an școlar. Din nefericire, soarta este din nou nemiloasă și survine refugiul liceului în martie 1944. Liceul „Ion Creangă” își încetează, pentru 51 de ani, existența. După dispariția U.R.S.S., în Republica Moldova se revine la folosirea limbii române și liceul este reînființat în 1995, ca liceu teoretic mixt de limba română, în cadrul Universității de Stat „Alec Russo”.

Trebuie explicat acum un moment extrem de important din viața acestui liceu. În Republica Moldova instituțiile de învățământ se găsesc în subordinea organelor administrative locale. În momentul în care s-a dorit reînființarea liceului, organele respective nu au fost de acord, declarând că „liceul nu trebuie să amintească de perioada ocupației române”. În schimb, se înființaseră Liceele „Mihail Eminescu”, „Bogdan

Petriceicu Hasdeu”, „Lucian Blaga”, „George Coșbuc” și „Alexandru Ioan Cuza”, dar de limbă... moldovenească. Existau de asemenea în oraș șase licee cu predare în limba rusă. Reînființarea liceului „Ion Creangă” ca liceu românesc a fost totuși posibilă datorită inspiratei atitudini pa-

Colectivul didactic al liceului, anii 1926-1929; în centru, părintele Ion Bălțeanu; în stânga lui, directorul T. Hodonoagă

triotice a rectorului de atunci al Universității, domnul Nicolae Filip, care a intervenit ca acesta să funcționeze ca liceu teoretic universitar în cadrul Universității de Stat „Alec Russo” din oraș, dar în subordinea Ministerului Educației de la Chișinău!

Neprietenii hotărâsc în anul 2009, pe vremea regimului comunist al lui Voronin, încetarea înscrierilor în liceu, ceea ce însemna în scurtă vreme desființarea sa. Din fericire oamenii, în special tinerii, ies în stradă, curge

și sânge, regimul de la putere cade și înscrierile la liceu se reiau în anul 2010.

În luna iulie 2013 are loc un moment important în viața liceului: acesta devine o unitate independentă din punct de vedere juridic, fiind și unicul liceu teoretic republican din Republica Moldova. Liceul beneficiază de o structură complexă, având trei profiluri: real, umanist și arte.

În conjunctura prezentă am plăcuta veste să primesc o invitație de participare la sărbătorirea a 110 ani de la înființarea Liceului „Ion Creangă”, stabilită pentru ziua de 23 septembrie 2016. În consecință plec în orașul meu de suflet Bălți și retrăiesc un nou

episod de puternice sentimente răscolitoare de aducere aminte, regrete, dar și speranțe. Să nu uităm că nu basarabienii au trecut prin istorie, ci istoria a trecut prin ei.

Centrul orașului Bălți este dominat și azi de monumentul tancului sovietic „eliberator”. În schimb, cimitirul soldaților români căzuți în Primul Război Mondial – când armatele română

și rusă fuseseră aliate – a dispărut fără urmă, inclusiv frumosul monument care era în cadrul lui. Pe amplasamentul cimitirului s-a construit un atelier de reparații auto, precum și un ansamblu de locuințe individuale. Ar trebui ca Asociația „Cultul eroilor” de la noi să intervină și să se marcheze cel puțin locul unde a existat acel cimitir. La Bălți, în lunca Răutului, a funcționat în timpul ultimului război un mare lagăr de prizonieri, în special români, dar și italieni, germani și unguri, care au suferit și pierit aici. Locul este

Clio
anunță

UN LICEU DE 110 ANI

ALEXANDRU BUDIȘTEANU

Este vorba despre Liceul „Ion Creangă” din Bălți, Republica Moldova. Istoria acestuia începe în anul 1906, când a fost înființat ca liceu mixt în limba rusă. După Unirea din 1918, liceul se divide într-un liceu românesc de băieți cu numele de „Ion Creangă” și unul de fete, „Domnița Ileana”. În scurt timp liceul de băieți se afirmă ca un liceu de elită al României, bucurându-se de un prestigiu binemeritat la nivel național, prin calitatea profesorilor și modul cum se făcea carte. Printre elevii liceului s-au numărat personalități cum ar fi: Eugen Coșeriu – lingvist de talie mondială, Nicolae Testemițanu – rector al Universității de Medicină și ministru al Sănătății din Republica Moldova, Constantin Țăbărnă – savant medicinist, membru de onoare al Academiei de Științe a Moldovei. Clase memoriale poartă numele acestor personalități, precum și pe cele ale lui Marcu Valuță – profesor de istorie, Cavaler al Ordinului „Coroana României” și director al liceului în perioada 1929-1939, precum și pe al lui Simion Vărzaru – eminent profesor de limba română și director al liceului în perioada 1941-1944.

În anul 1940 are loc ultimatumul sovietic și România cedează fără luptă. Eu învățasem că atunci când ești atacat, pui mâna pe armă, indiferent de șansele tale. Am asistat la umilința retragerii

trupelor române. Liceul este desființat de autoritățile sovietice, din fericire numai pentru un an. În 1941 începe războiul de eliberare. Clădirea liceului arde în luna iunie în urma unui bombardament

aerian german. Liceul își reia activitatea în toamna aceluiași an, într-o clădire de împrumut, din cadrul actualei Universități de Stat „Alecu Russo”. Deși în plin război, administrația românească

Creatorul (tablou de Thomas Gainsborough) și sediul de azi al casei de licitații

CASA CHRISTIE'S 250 DE ANI

THEO STĂNESCU-STANCIU

Operațiunea de a licita este una dintre cele mai vechi în istoria omenirii. În scrierile sale, Herodot povestește, de pildă, că, în Babilon, licitațiile pentru căsătorie erau ținute anual, obiceiul fiind de a începe cu cea mai frumoasă femeie, care primea, după cum era și firesc, cel mai mare preț. Dar, cu adevărat prima casă de licitații cunoscută a apărut pe teritoriul Suediei, la Stockholm, fiind înființată de baronul Claes Ralamb (1622-1698), guvernatorul orașului, în 1674. La câteva decenii distanță, la 11 martie 1744, Sotheby's, cea de-a doua mare casă de licitații din lume, organizată de buchinelul Samuel Baker (mort prin 1778), vindea, la Londra, 457 de volume extrem de valoroase pentru prețul de 826 de lire sterline.

A ajunge cât mai departe, a depăși orice limite și a câștiga respectul semenilor iată dorințele cu care a plecat la drum scoțianul James Christie (născut la Perth, în 1730, din relația Florei Macdonald cu un englez de familie bună). Mai întâi a fost atras de o carieră navală. Nemulțumit, James s-a reîntors pe uscat, dar într-o zonă destul de... mișcătoare: licitațiile. După alte surse, decizia de a părăsi milităria și a se îndrepta spre zone în care circula mulți bani s-ar fi datorat și unei povești de amor, în care era implicată o doamnă înstărită și un pic mai în vârstă, dar care nu se

putea decide să își lege viața de un tânăr lipsit de avere.

Un anume domn Annesley l-a luat, inițial, ca ucenic și apoi, văzând pasiunea, dar, mai ales, priceperea tânărului, l-a făcut partener de afaceri. Însă drumurile celor doi s-au despărțit repede, în 1763. Christie dorea să fie unic patron și să-și deschidă firma la care visase o viață.

Vecinii să trăiască!...

La 5 decembrie 1766, în Marea Sală de pe strada Pall Mall, într-un depozit al cărui proprietar era Richard Dalton

(1715-1791), bibliotecarul regelui George al III-lea (1760-1820), în fața unei audiențe destul de numeroase, a reușit să încheie prima sa licitație: o bibliotecă și câteva lucruri dintr-o gospodărie. Patru ani mai târziu, Christie a decis să se mute, alegând un spațiu mai generos, aflat tot în apropiere. Mâna destinului: acesta se afla chiar lângă atelierul lui Thomas Gainsborough (1727-1788), unul dintre cei mai faimoși portretiști și peisagiști britanici ai veacului, recent venit la Londra din Bath. Între cei doi se va lega repede o prietenie ce va dura o viață.

Sediul de azi al liceului, decretul de decorare și stema liceului, desenată de autorul articolului

abandonat. Se găsește acum numai o troiță destul de modestă, pentru românii care au murit aici și care evident nu sunt comemorați în mod corespunzător. Impozanta Catedrală „Sfinții Constantin și Elena”, sfințită de regele Carol al II-lea în 1935 (când am asistat și eu, având șapte ani) și care ține acum de Patriarhia Rusă, a fost vopsită parțial într-o culoare albastră agresivă, conform tipicului bisericilor ruse.

Reuniunea festivă de comemorare a celor 110 ani ai liceului „Ion Creangă” a avut loc în sala de festivități a Universității „Alec Russo”, având în vedere coexistența liceului în cadrul complexului universitar. Acolo a funcționat cândva capela liceului de fete „Domnița Ileana”. Iar în timpul regimului sovietic era o sală de adunări a pionierilor. În perioada 1940-1941, când

eram pionier sovietic, ascultam aici instrucțiunile șefei detașamentului de pionieri, care, printre altele, ne-a explicat cum Uniunea Sovietică a fost obligată să declare război Finlandei, ca să curme atacurile gardiștilor albi, care omorau cu cuțitele noaptea, la graniță, soldați sovietici... Câte ar putea spune pereții unor clădiri martore în timp la tot felul de acțiuni, dacă ar putea vorbi...

După 1989, am restabilit legătura mea de suflet cu Basarabia și cu liceul meu drag. Am ajuns și *doctor honoris causa* al Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți. La Liceul „Ion Creangă” există în prezent o clasă omagială, care îmi poartă

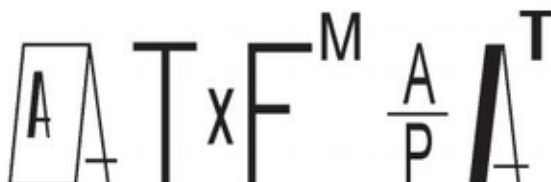
numele. Am creat prin Fundația Culturală „Alexandru Budișteanu” distincția de Premiant de Onoare, care îmi poartă numele și pe care o acord personal, de 20 de ani, absolvenților cu cele mai mari medii ai secțiilor Liceului „Ion Creangă”. La acest liceu există în prezent o clasă omagială, care îmi poartă numele.

La 23 septembrie, în sala de festivități arhiepiscopale a universității au fost auzite felicitări și urări din partea unor instituții și personalități, demonstrând că liceul este bine cunoscut. I s-au urat ani fericiți cu noi succese. Am luat și eu cuvântul. În general s-a menționat și existența spiritului unionist. A doua zi m-am întors acasă, simțind că lucrurile se îndreaptă aici în direcția cea bună pentru România și Republica Moldova.

În ziua de 20 octombrie 2016, președintele Republicii Moldova, Nicolae Timofti, în baza numelui liceului și a succeselor sale consistente, în special din ultimii ani, a conferit liceului „Ordinul de Onoare” al Republicii Moldova. ■

PREGĂTIRE DE RĂZBOI LA VERSAILLES

(Criptografie: 1, 7, 8, 2, 5)

Gheorghe BRAȘOVEANU

Soluția rebusului **KRETZULEȘTI**, din nr. 11 /2016

CONSTANTIN – UB – FAD – NOE – LIBERAL – RT – TEST – NARD – IC – NICOLAE – TAIA – Z – CC – ZINC – DIEHL – IVI – AU – SEA – DIMITRIE – T – ARMATURA.

Soluția jocului **LA CĂLUGĂRENI**, din nr. 11/2016

PAȘA-I CĂZUT ÎN MLAȘTINĂ
(P – ASA – I – CA – Z / U TIN M LA S / T ÎNĂ)

recunoscută iubită a regelui Ludovic al XV-lea, Christie's i-a scos la vânzare bijuteriile, pe care reușise să le ia din Franța revoluționară, pentru suma de 10.000 de lire.

Într-o altă licitație, din februarie 1882, Casa Christie a reușit să tranzacționeze o altă importantă colecție privată, conținând șase tablouri aparținând unuia dintre cei mai importanți pictori ai Quattrocentoului (Renașterea timpurie italiană): Andrea Mantegna (1431-1506), un Velazquez, mai multe Rubens și Van Dyck, un Botticelli, un da Vinci, tapiserii și mobilă creată de renumitul ebenist Jean-Henri Riesener (1734-1806).

Și lui Gainsborough, în-tâlnirea cu James Christie i-a adus o turnură pozitivă în carieră. În 1788, în sălile Academiei Regale din Londra, a fost expus portretul realizat de pictor prietenului său. Lucrarea prezintă câteva note extrem de interesante și novatoare: ea promova, în același timp, atât opera lui Gainsborough (Christie fiind reprezentat... vânzând un peisaj al acestuia), cât și succesul omului de afaceri scoțian. Astăzi, pânza poate fi admirată la Muzeul J. Paul Getty din Los Angeles. Reclama inteligentă era, se pare, la începuturile ei!

Și al treilea prieten din „Fraternitate”, Sir Joshua Reynolds, a ieșit pe plus. Și asta datorită unei licitații organizate de Christie în 1795, unde au fost puse la bătaie lucrările din studioul pictorului pentru suma de 25.000 de lire sterline.

Odată cu intrarea în noul secol, Christie devenise o mare personalitate. Succesul i se datorase, în mare parte, șarmului și capacității de a se adapta

Charles de Beaumont, cavalier d'Eon

și a atrage atenția oricărei categorii sociale. După unele mărturii ale contemporanilor, era o persoană „cu o elocvență remarcabilă și un entuziasm profesional de neegalat”. John Taylor, un cunoscut scriitor al veacului al XIX-lea, în memorii, îl descrie folosind termeni extrem de flatanți. „Era ceva în el, în felul său de a se purta, totodată interesant și persuasiv, dar și agreabil. Un individ foarte viu; reușea să te atragă când prezenta orice obiect la licitațiile sale, chiar să te cucerească de-a dreptul, cu efuziunile sale de umor de bună calitate. În același timp, era prietenos, o fire mereu deschisă și ospitalieră, mereu înconjurat de prieteni, printre care și figuri din lumea celor avuți sau cu rang”

Reclama - sufletul unei licitații reușite!

De câteva ori, James Christie a fost atras și de alte afaceri. Se pare că ar fi investit și în presă, fiind binecunoscută importanța, chiar și în acea perioadă de început, acestea în publicitate și în formarea de comportamente. S-ar fi numărat printre cei 12 proprietari inițiali ai gazetei *Morning Chronicle* (Cronica de dimineață), care a văzut pentru prima dată lumina tiparului în iunie 1769, sub conducerea lui William Woodfall (în triplă ipostază, de altfel, atât editor, cât și reporter și tipograf). Nu se știe cu siguranță câtă vreme s-ar fi înscris printre acționari, cel mai sigur nu foarte mult timp și, cu siguranță, nu mai

Madame du Barry

târziu de 1789, când Woodfall ar fi părăsit barca. Oricum, Christie a văzut în presa scrisă un mijloc de afirmare foarte interesant. Încă de la înce-

Patru dintre membrii „Fraternității nașilor lui Christie“, de la stânga la dreapta: Thomas Gainsborough, Horace Walpole, Joshua Reynolds, David Garrick (în rolul lui Henry al III-lea)

Odată cu dobândirea unei reputații puternice în lumea afacerilor londoneze, James Christie a reușit să atragă și alte figuri influente ale timpului: politicianul și istoricul Horace Walpole (1717-1797); pictorul Joshua Reynolds (1723-1792), promotorul așa-numitului „Mare Stil“; actorul, dramaturgul și proprietarul de teatre David Garrick (1717-1779); scriitorul irlandez Richard Brinsley Sheridan (1751-1816). Christie, Gainsborough, Reynolds și Walpole au devenit aproape de nedespărțit. Cînu împreună, își împărtășeau planuri, idei, dezbăteau problemele timpului.

Din solida relație (grupul celor patru fiind cunoscut în epocă sub numele de „Fraternitatea nașilor lui Christie“), fiecare a avut de câștigat.

În special anii Revoluției franceze au fost unii prolifici pentru Casa Christie și asta datorită abundenței de obiecte de artă venite din țara vecină. Printre cele mai importante colecții pe care a reușit, în 1772, James Christie să le liciteze s-a numărat cea a fostului Papă Paul al IV-lea (1555-1559).

... dar și prietenii!

În 1778, după ce mai făcuse unele tentative, destul de discrete, de a scoate la licitație obiecte de artă, Christie depășește un mare prag, prin vânzarea colecției de tablouri aparținând familiei prietenului Walpole. Operațiune încununată de succes, căci reușește să obțină puțin peste 40.000 de lire sterline, venite tocmai din îndepărtata Rusie, de la țarina Ecaterina (1762-1796). Întreaga afacere are o istorie aparte. Inițial, George, nepotul lui Sir Robert Walpole, premierul Marii Britanii între 1721-1745, îl contactează pe Christie pentru a-i cere sfatul cu privire la cele aproximativ 200 de tablouri extrem de valoroase (inclusiv unele purtând semnăturile lui Rubens sau Rembrandt). Datoriile rămase în urma bunicului îl forțau să le scoată la vânzare. În scurt timp, acesta îi prezintă câteva opțiuni. Cea mai atractivă părea, de departe, cea a unui politician, John Wilkes, care ar fi preluat colecția cu scopul de a o pune la dispoziția englezilor, expunând-o în galeriile de la

British Museum (National Gallery a fost fondată doar câteva decenii mai târziu, în 1824). Până la urmă însă varianta a căzut, căci nu s-au găsit fondurile necesare acoperirii importante achiziții. În acel moment, opțiunile externe au primat, iar oferta Ecaterinei cea Mare nu a putut fi refuzată. Christie s-a luptat pentru a obține cel mai bun preț și, din spusele contemporanilor, chiar a făcut o treabă bună. Pânzele au fost urcate la bordul fregatei „Natalia“ și, în ciuda unor zvonuri că ar fi naufragiat, au ajuns cu bine la Sankt Petersburg, unde au devenit parte importantă a Muzeului Ermitaj. În 2013, colecția s-a reîntors pe meleagurile natale, cu prilejul unei expoziții organizate în palatul Houghton, reședința premierului Walpole.

Din 1784, Christie și-a diversificat aria, oferind spre vânzare și fotografii sau documente; printre cele mai interesante pot fi considerate cele aparținând diplomatului și... spionului Charles de Beaumont (1728-1810), recunoscut pentru abilitatea de a se deghiza în femeie. În 1795, după execuția Doamnei du Barry (1743-1793), ultima

Vin recordurile

Tânărul Christie primise o educație aleasă, la Eton, în speranța că va alege calea Bisericii. Dar viața palpitantă din sălile de licitație l-a atras și l-a cucerit până la urmă. Nu numai că a preluat conducerea firmei, ci i-a insuflat și un aer proaspăt. Două decenii mai târziu, în 1823, a mutat sediul general în spațiul unde se află și astăzi (cu o scurtă întrerupere, între 1941-1953, cauzată de distrugerile provocate de război, când totul s-a relocat la Derby House, lângă Oxford Street, apoi, din 1947, pe Spencer Street): pe King Street, la numărul 8. Au urmat ani cu succese financiare de răsunet. Iar afacerea a rămas mereu una de familie. La moartea lui James Jr, i-au succedat fiii: James Stirling și George Henry, care s-au asociat cu William Manson și fratele acestuia, Edward. În 1848, o licitație a înregistrat câștiguri de proporții. Dar care, din păcate, nu prea i-a servit proprietarului: al doilea duce de Buckingham și Chandos a fost un aventurier și un mare cheltuitor, astfel încât a ajuns rapid la fundul sacului, mai ales că nici nu primise o moștenire prea generoasă. Situația generală și, în special, cuantumul datoriilor (după unele calcule, în jur de 1,5 milioane de lire) l-au obligat să scoată la licitație proprietatea din Stowe. Acțiunea a durat 40 de zile și încasările s-au ridicat la 75.000 lire sterline, pe atunci

o sumă deloc de neglijat! În 1859, cei patru l-au luat și pe Thomas J. Woods și au format Christie, Manson și Woods. Primul record a fost înregistrat în 1876, când portretul ducesei de Devonshire a devenit prima operă de artă vândută cu 10.000 de lire!

Pentru a face față în special concurenței Casei Sotheby's, odată cu intrarea într-un nou

O licitație la Casa Christies din secolul al XVIII-lea și azi

veac și după revigorarea post-război, firma a decis extinderea și în afara Regatului Unit al Marii Britanii, deschizându-și birouri în Roma (1958), Geneva (1968) sau Tokyo (1969). Sunt deceniile în care se înregistrează și primele licitații la care s-au făcut auzite sume de peste șase cifre. La 27 noiembrie 1970, vânzarea unui tablou purtând semnătura lui Velazquez („Portretul lui Juan de Pareja”) înregistra 2,31 milioane: era pentru prima dată când o operă de artă se comercializa la

un preț de peste 1 milion de lire sterline. Inițial, nimeni nu credea că tabloul se va vinde nici măcar cu 1 milion. S-a început de la suma de 315.000 și doar în aproximativ două minute s-a și ajuns la 1 milion! Ca într-o clipită, s-a supralicitat: 2 milioane. Ciocănelul a căzut apoi la 2.310.000! Mulți dintre cei prezenți au rămas cu gura căscată. Apoi, după un moment de confuzie, ropote de aplauze au zguduit sala. Se înregistrase un record spectaculos!

Astăzi, sub conducerea unei femei (Patricia Barbi-zet), Casa de licitații înregistrează 54 de birouri repartizate în 32 de țări. În 2015, două tablouri au adus încasări uriașe: în mai, prin „Femeile din Alger” al lui Pablo Picasso (vândut pentru 179,4 milioane de dolari), iar în noiembrie, „Nud culcat” al lui Amedeo Modigliani (pentru 170,4 milioane de dolari).

Au fost și români bine catalogați la licitațiile Christie. Cel mai recent, în octombrie 2016, un tablou al pictorului Adrian Ghenie, „Nickelodeon”, a fost vândut, la Londra, pentru 9 milioane de dolari. Dar cea mai cunoscută rămâne opera lui Constantin Brâncuși, casa Christie scoțând la licitație 15 sculpturi, dintre care „Pasăre în vâzduh” a înregistrat, în mai 2005, la New York, 27,4 milioane de dolari. ■

puturi a ținut să fie prezent în paginile gazetelor ce erau citite la Londra și oriunde în spațiul de limbă engleză. Una dintre primele reclame cunoscute ale Casei sale de licitații se pare că ar fi apărut la 14 decembrie 1768 în *Lloyd's Evening Post*, pentru a anunța că în joia viitoare, la 17 decembrie, „Dl. Christie va vinde, în Marea sa Sală de Licitații din Pall Mall, o valoroasă colecție de picturi aparținând unor maeștri italieni, francezi și flamanzi, aflate în proprietatea unei persoane de mare influență”. Tot în același jurnal au apărut mai multe anunțuri conform cărora, chiar după Crăciun, același domn Christie va scoate la licitație „toate obiectele de valoare – mobilă și decorațiuni – ale unei importante figuri a societății londoneze, care își avea locuința pe Charles Street”.

Numele îi apare des printre figurile legendare ale capitalei britanice, un adevărat obiectiv... turistic. După cum o atestă și câteva mărturii aparținând unor călători germani prin Londra acelor vremuri. Pentru Christian August Gottlieb Goede, care a stat la Londra doi ani, între 1802-1803, chiar dacă mai avea un rival o anume casă de licitații Phillips, fondată, se pare, în 1796, în New Bond Street, cel mai bun poate fi considerat, de departe, Christie. Vorbele meșteșugite, descori împrumutând limbajul poeziei, talentul oratoric, punerea în scenă – totul concurează pentru asigurarea unui public serios, de calitate și cu... bani.

William Woodfall

Multe dintre tehnicile folosite de James Christie pentru a convinge publicul să scoată cât mai mulți bani din buzunare sunt și astăzi considerate deschizătoare de drumuri. De cele mai multe ori încerca să își și educe audiența, să o formeze și să îi deschidă gustul pentru adevărata artă. Iar dacă nu puteai să ai un tablou al unui mare pictor, puteai să cumperi ceva care să îl înlocuiască, să fie în spiritul, în culoarea, în tehnica acestuia...

O caricatură de epocă înfățișând vizitatori ai galeriei de pictură a Casei Christie's

Era anul 1803, din păcate sfârșitul lui James Christie. Se stinge din viață, în casa din Pall Mall, la 8 noiembrie, în vârstă de 73 de ani, după o lungă perioadă de suferință, lăsând în urmă multe onoruri și respectul semenilor, dar, din păcate, nici pe departe o mare avere.

Dispărea o personalitate puternică. În ceea ce privește viața de familie, a încercat să o țină mereu sub discreție. Dacă despre faptul că a susținut până la moarte dinastia Stuartilor – lucru ce s-a văzut și în numele pe care le-a dat copiilor: James, Charles, Albany, Edward și Samuel Hunter – se știa în epocă, foarte puțini i-au cunoscut și cele două soții, Isabella Chapman, fiica unui proprietar de terenuri din Suffolk, și o anume domnișoară Urquhart, fiica unui vânzător scoțian de vinuri.

James Junior (1773-1831) îi calcă pe urme părintelui și devine expert renumit în sculptură și artă greacă și italiană. Încă de tânăr a stat lângă tată, pentru a afla tainele licitațiilor. În primăvara lui 1794 este atestată prima sa vânzare, când l-a înlocuit, după încercarea de a obține cel mai bun preț pentru bunurile rămase în urma artistului și colecționarului J. Alexander Gresse, acțiune care a durat șase zile! (Era un obicei ca licitațiile să se întindă pe mai multe zile, de cele mai multe ori, sălile deschizându-se în jurul prânzului, ultimul ciocănel fiind auzit odată cu căderea serii).

Pippidi spunea: „Inspirat din cea mai curată dragoste de patrie, stilul patetic al lui Goga autor între altele și al unui vibrant poem închinat lui Avram Iancu a dobândit o valoare exemplară. Conștient că «nu se intră în universalitate decât pe poarta ta proprie», acest rapsod – «sortit prin simplitatea aparentă a liricii lui să pătrundă tot mai mult în sufletul mulțimii, poet național totodată și pur ca și Eminescu», cum l-a apreciat G. Călinescu – s-a simțit fericit să se știe mereu «o verigă într-un lanț de evoluție», «continuatorul normal al simțirii generale». Poezia de inspirație istorică își așteaptă deci înflorirea cerută și de prețuirea de care se bucură în zilele noastre tradițiile poporului. Printr-înșă se va întregi o frumoasă literatură, izvorâtă din realitatea națională, atentă pentru latura estetică, în consonanță cu marea literatură universală.” Este completat de Lucian Boia, student în anul V: „Cine vrea să se convingă de trăinicia pe care o are acest gen și astăzi, să recitească poemul închinat de Marin Sorescu lui Eminescu [...] Poeții au datorita de a decanta sentimentele pe care le încearcă omul față de aceste mărețe transformări, sentimentul cald al bucuriei și demnității, acelea ale dragostei pentru istoria, tradițiile și înfăptuirile poporului nostru în versuri de o înaltă ținută artistică.” Răspund unei anchete pe tema *Cu ce vă ocupați în afara orelor de studiu?*, printre alții, Dan Grigore, student anul V la Conservatorul „Ciprian Porumbescu” – merge la spectacole, de teatru, de film, la meci, citește literatură beletristică, face sport –, și Cazimir Ionescu, student anul II la Institutul de Petrol, Gaze și Geologie – viața din Capitală este plină de atracții și când vine sesiunea de examene realizezi că nu ai studiat destul, așa că îți petrece acum cea mai mare parte a timpului studiind.

Nu se poate spune că lipsesc polemicile. În *Informația Bucureștiului*, Tudor Caranfil ana-

Deszăpezire

lizază un text critic semnat de Fănuș Neagu în *Gazeta literară*, despre Abecedă. Fănuș Neagu comenta un text din manual – „Elevii seamănă grâu. Elevii din clasa întâi au pus pământ în ladă. Apoi au semănat boabe de grâu. Grâul a răsarit” astfel: „Acest titlu a fost smuls din viața reală. E un lucru arhicunoscut că în toamnă copiii de șapte ani ies pe ogoare și aruncă grâul în brazdă. Ei duc greul campaniilor de toamnă. Normal ar fi ca părinții lor să facă aceste trebură, dar în septembrie-octombrie toți părinții – și în special cei de la țară – pornesc călduri-călduri spre Monte Carlo, ca să joace bacara”. Tudor Caranfil nu înțelege de ce este ironic Fănuș Neagu. La altă pagină, pentru a ilustra exclamația „Au!”, sunt desenați un băiat și o fată, care avansează dinspre plajă spre largul mării. Potrivit lui Tudor Caranfil, băiatul o stropește pe fată, care scoate respectiva exclamație. Potrivit lui Fănuș Neagu, fata se avântă spre larg, foarte dispusă să termine cu viața.

Răspunzând unui articol din *Scânțiea*, semnat de Lucian Giurchescu, Emanoil Petruț combate ideea că în teatre s-ar afla un mare număr de actori care nu prea au de-a face cu această profesie, deși recunoaște că, într-adevăr, unii ar trebui îndreptați către alte preocupări. Nu vede nimic rău în împrumutarea unor actori de la alte teatre, dacă în colectivul respectiv nu se găsește unul potrivit pentru a interpreta un anumit rol. Dar crede că aceste împrumuturi nu trebuie făcute atunci când există actori tineri cărora li se poate încredința interpretarea rolurilor respective. Sau consideră că un teatru nu ar trebui să pună în

scenă o anumită piesă dacă nu dispune de actorii de care este nevoie. Și dă drept exemplu montarea de la „Bulandra” a piesei lui Caragiale, *D-ale carnavalului*, pentru care fuseseră aduși de la alte teatre Marin Moraru și

Se mai întâmplă și așa: călătorii să împingă tramvaiul

ÎN BUCUREȘTI ACUM 50 ANI

Un reporter al ziarului Informația Bucureștiului însoțește ofițeri de Miliție într-un raid menit să depisteze pe cei care nu respectau ultimele reglementări privind ținuta. În holul cinematografului „Lumina“, un ofițer oprește un tânăr cu „păr negru, tapat, trecut mult peste guler, breton à la Brigitte Bardot, pantaloni gen «fustă»“. Tânărul este nedumerit, nu înțelege de ce a fost oprit: nu a trecut pe stop, n-a vândut bilete cu suprapreț, n-a provocat scandal, n-a jignit pe cineva. „Ați jignit grav oamenii pe care i-ați întâlnit, prin simpla dumneavoastră înfățișare“, îi replică ofițerul de Miliție. În același ziar apare semnalarea unui cititor, deranjat de faptul că în vitrina unui magazin de confecții din Calea Griviței manechinele nu au... o ținută capilară corespunzătoare. „Acum, când se pune un accent deosebit pe ținuta decentă și comportarea tineretului, prezentarea unor asemenea manechine este, după părerea mea, anacronică“ – scrie anonimul corespondent. Potrivit ziaristului care a mers să verifice sesizarea, o asemenea coafură nu găsești nici în... Matto Grosso!

Nici siguranța cetățeanului pe stradă nu pare să fi fost chiar totală. Sunt semnalate câteva cazuri, „elemente izolate, străine de etica noastră, care săvârșesc astfel de acte huliganice“. Într-o stație I.T.B., doi tipi, tocmai ieșiți dintr-un bufet, unde consumaseră băuturi alcoolice, au tăbărit pe un cetățean, care a trebuit dus la urgență. Un tânăr bine îmbrăcat, cu papion, student în anul III la Facultatea de Stomatologie, a văzut o tânără care i-a plăcut și a urmărit-o în scara blocului unde locuia. Când portarul l-a întrebat unde merge, l-a luat la bătaie și a făcut scandal. În fața la cinematograful „Doina“ mai mulți bișnițari de bilete s-au luat la harță încă de la ora 03.00.

B.N.R. pune în circulație, din 21 noiembrie, o nouă bancnotă de 1 leu, cu denumirea statului „Republica Socialistă România“. Este imprimată pe hârtie albă, cu filigran în zigzag pe în-

treaga suprafață a hârtiei. Culoarea predominantă este oliv deschis. La 22 decembrie este pusă în circulație și noua bancnotă cu valoarea de 3 lei. Culoarea predominantă este albastru deschis.

Se pare că sunt la modă anchetele ziaristice. Într-o anchetă pe tema primului contact al noilor studenți cu mediul universitar, printre propunerile consemnate fără explicații, dar nici nu era nevoie – și aceea a organizării unor cursuri sau seminarii de limba română pentru toți studenții anului I. Printre cei care răspund unei anchete a ziarului *Scânteia*, cu titlul *Studenții și poezia*, se numără și Andrei Pippidi, anul II, Facultatea de Istorie. Criticându-l pe Ion Alexandru, un poet îndeobște apreciat, pentru platitudinea versurilor consacrate lui Avram Iancu, în *Gazeta literară*, din 29 septembrie, Andrei

Octavian Cotescu,
Ștefan Bănică și Rodica Tapalagă
în piesa lui I.L. Caragiale D-ale carnavalului

ȘEDINȚĂ LA P.N.T.

Iată noi pagini din procesul-verbal al Ședinței Comitetului Central Executiv al Partidului Național-Tăranesc din 4 ianuarie 1938, păstrat în Arhivele de la Hoover Institution on War, Revolution and Peace. Putem reproduce acest document grație doamnelor ELENA DANIELSON și LAURA COSOVANU, cărora le mulțumim și pe această cale.

Dl. Goga, fără nicio rezervă în întreaga sa campanie din urmă, s-a pronunțat pentru o politică externă pe care noi o socotim catastrofal de greșită pentru noi. Acesta nu este un teren pentru creier de a face distracții momentane; nici nu este o materie din care se poate face propagandă politică internă. Politica externă trebuie să fie condusă, fie din opoziție, fie de la guvern, cu cea mai mare delicateță, cu cea mai mare prevedere, în așa fel, încât națiunea să se prezinte ca o unitate solidă și puternică în fața statelor în vederea cărora neamul românesc vrea să-și croiască soarta și viitorul.

Or, dl. Goga nu a făcut aceasta. D-sa s-a dedicat la manifestări evident contrarii sistemului nostru de politică externă și el a arătat simpatii direct opuse sentimentului public al acestei țări. Dânsul are preocupări și prieteni în politica externă pe care națiunea română nu poate să le aprobe, care nu sunt în crezul și în mersul evoluției politice a neamului nostru. Sunt idei poate poetice, poate rezultatul unei vii fantezii, poate a unei combinațiuni oarecare ieșite dintr-un creier inventiv, dar nu sunt tendințe și nu o politică care să se reazime pe sentimentul public al acestei țări și pe judecata obiectivă a intereselor de viitor ale acestui neam. Și aici este bine să se știe că politica d-lui Goga involvă în sine supărarea celor mai puternice state care ne-au fost în trecut protectoare și care pot fi și în viitor pentru asigurarea integrității țării noastre. Dl. Goga are anumite simpatii, pe care simpatii, când ele rămân în domeniul vieții subiective, nu le putem contrazice. Care dintre noi n-are simpatie pentru poporul italian sau pentru poporul german? Dar nu despre aceasta

este vorba. Este vorba de altceva: în ce combinație de politică externă își găsește România mai mult asigurat viitorul și integritatea statului său (aplauze).

Aici nu este vorba de simpatii personale, nici de devotament în sens cultural.

Noi care am venit din Ardeal în politica țării românești ne-am adaptat la cultura germană: o prețuim, o cunoaștem, o știm și avem tot respectul pentru poporul german. N-am avut niciodată cu el ceva de verificat, ci am avut cu poporul maghiar și cu monarhia austro-ungară, ale cărei milioane de baionete susțineau dominațiunea maghiară contra noastră; dar contra poporului german n-am avut nimic. I-am admirat cultura, am înșușit-o în bună parte. Dar de aici nu înseamnă că noi pentru legătura pe care o avem cu această cultură să schimbăm axa politicii noastre externe, mergând cu Germania într-un neant în care nu știm nici cum intrăm, necum să știm cum vom ieși.

Inșărcinarea d-lui Goga cu formarea guvernului dă prin urmare guvernului român două caractere esențiale: un caracter reacționar și dictatorial, antidemocratic pe de o parte, iar pe de altă parte, îi dă un caracter de schimbare a politicii noastre externe, lucru pe care nu putem să-l tolerăm (aplauze).

Întreaga mea ființă se cutremură la gândul dacă aceste tendințe manifestate prin numirea d-lui Goga s-ar preface în realitate. Or, ca să nu se facă, trebuie să adresăm conștiinței noastre și opiniei publice românești un categoric apel ca acest guvern să fie imediat înlăturat.

(Va urma)

Ștefan Bănică. Dacă pentru o piesă cu șapte roluri trebuie să aduci doi actori din alte teatre, atunci mai bine nu mai pui piesa în scenă. Dă și o listă lungă de actori care n-au prea fost distribuiți în ultima vreme: Geo Barton, Gheorghe Cozorici, Draga Olteanu, Cosma Brașoveanu, Olga Tudorache, Rodica Sanda Țuțuianu, Septimiu Sever, Virgil Ogășanu.

Vremuri grele, vreme grea. Când a început să plouă, s-a anunțat că s-a creat la Sfatul popular un colectiv menit să asigure măsurile necesare pentru buna circulație în condiții de ninsoare. La 29 noiembrie a căzut prima zăpadă. Deși a fost un strat subțire, s-a dovedit că măsurile erau doar pe hârtie. Străzi și chiar bulevarde principale s-au transformat în fântâni. În ciuda asigurărilor date de directorul general al I.T.B. cu puțin timp în urmă, circulația mijloacelor de transport în comun s-a desfășurat cu mare greutate. Nici cuplajul de fotbal programat pe stadionul „Republicii” nu s-a mai putut disputa. La ora 12.15, echipele Rapid și Petrolul, arbitrii și spectatorii erau prezenți. S-a fluierat începutul jocului, dar după câteva minute a devenit evident că el nu putea continua, din cauza zăpezii căzute și arbitru l-a oprit. S-a anunțat că va fi reluat la o dată ulterioară (probabil în primăvară) și că biletele rămân valabile pentru acel moment.

Aurel Baranga semnează un text de sezon. „Omule de la volan, îți propun un cod de morală necesară. Dacă te afli, de pildă, în mașină și treci pe lângă un trotuar la marginea căruia se află, acum, toamna, o băltoacă și câțiva pietoni, nu e absolut obligatoriu să mărești viteza și să servești celor pedestri o baie nedorită. Încetinește, omule de la volan, vei pierde o secundă, îți vei feri, în schimb, semenii de o surpriză violentă.”

Au încetat din viață, la 20 decembrie, drama-

turgul Mihail Sorbul și peste trei zile actorul Ion Iancovescu.

Virgil Cândea scrie, la rubrica „Opinii”, din *Scântea*, articolul intitulat *Confesiune cu geniul artistic al înaintașilor*. „Gândul ni s-a dus cu o speranță pe care am dori-o cândva împlinită la o înfăptuire fără pregătire, nici program: la «încăperea românească» pe care fiecare locuitor al satelor noastre și-o va

rezerva în cuprinsul casei sale noi, casă întru nimic deosebită, de pe acum, de aceea a locuitorilor orașelor [...] Între încăperile cu mobilier nou și confortabil, cu aparatul modern menit să diminueze efortul unei gospodării productive, cu înfățișarea adusă pretutindeni de un standard ridicat de viață, va fi una în care se vor aduna țesături și lăzi de zestre, blidurile înflorate cu oale și străchini vesele, velințe întinse pe lăviți și paturi cu cerce grele în culori mai sobre, înconjurând vechea masă de lemn cu scaunele pe care au stat părinții noștri, la care au lucrat în nopțile iernilor de altădată sau la care au petrecut cândva cu snoave și balade.”

Si încheiem cu o problemă care i-a frământat pe oamenii de știință: mersul pe Lună. Cum gravitația este de șase ori mai scăzută decât pe Pământ, ar fi mai greu de pășit. Cadența nu ar putea depăși 20 de pași pe minut, adică 1,5 km pe oră. Dar de-

plasarea va solicita eforturi mai mici. Cel mai bun mijloc de deplasare l-ar reprezenta salturile. Un astronaut sovietic este de altă părere. Mersul omului pe lună va fi îngreunat din cauza problemelor pe care le pune contactul piciorului cu solul lunar. Lipsa totală a atmosferei ar face să nu existe, ca pe Pământ, o peliculă de aer între talpa piciorului și sol și ar apărea o forță de adeziune de 40 kg. Soluția ar fi folosirea unor lubrifianți speciali.

La Mulți Ani! ■

Câteodată, cei mici reușeau să se strecoare printre tătică și să se uite la diorama cu trenulețe din vitrina magazinului „Romartia copiilor”

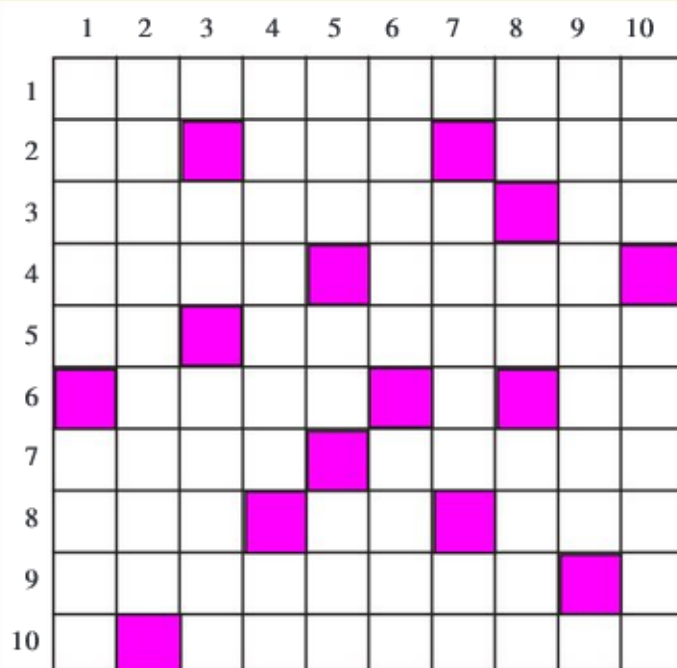
DIALOG CU CITITORII

Urăm tuturor cititorilor și colaboratorilor, colegilor tipografi un An Nou cu bucurii și sănătate. La Mulți Ani!

APEL

Mă numesc NICOLAE M. VIȘAN, m-am născut la 8 februarie 1939 în Satu-Costi, comuna Filești, județul Covurlui, plasa Prutu de Jos, actualmente comuna Vânători, județul Galați, își începe cititorul nostru scrisoarea. Bunicul meu, Ion (Ivan) Lovin, născut la adresa menționată mai sus, a murit în Primul Război Mondial. Vreau să aflu unde a murit și unde au fost depuse osemintele. Până acum toate eforturile mele de a afla un răspuns nu au dus la vreun rezultat.

Sper că prin publicarea acestor rânduri în revistă să primesc mai multe indicații pentru cercetarea mea de la cei avizați să se ocupe de memoria soldaților noștri căzuți la datorie sau chiar de la cititorii care sunt în temă cu acest subiect.

REBUS CU PROBLEME

Domnul DUMITRU CIREAȘĂ, fidel colaborator al revistei noastre, ne-a semnalat faptul că la careul rebusului din nr. 11/2016 „Kretzuleștii” s-a strecurat o greșală. Pe această cale, ne cerem scuze și vă oferim șansa să rezolvați rebusul corect.

Dragi cititori, vă puteți asigura continuitatea colecției revistei Magazin istoric prin abonarea la oficiile Poștei Române. Revista Magazin istoric figurează în catalogul Poștei Române, la poziția 19.356.

Revista poate fi ridicată și de la sediul redacției din Piața Valter Mărcineanu, nr. 1-3, etajul 3, camera 14, sector 1. Vă punem la dispoziție, cu abonament, și versiunea on-line a revistei www.magazinistoric.ro, unde aveți acces de la primul număr, aprilie 1967.

Îi rugăm pe autorii și colaboratorii revistei noastre să ne trimită fotografiile care însoțesc articolele în format tiff sau jpeg pe adresele de e-mail: mistoric@gmail.com și mistoric1967@yahoo.com; de asemenea, să redacteze articolele cu diacritice românești.

MUNCILE LUI HERCULE

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1											
2											
3											
4											
5											
6											
7											
8											
9											
10											
11											

ORIZONTAL: 1) Ținut din Elida, unde eroul a ucis leul înspăimântător care teroriza populația – Dușmănos. 2) Zeu al războiului, rănit de Hercule în timpul expediției împotriva regelui Neleus din Pylos – Fiul gigant al lui Poseidon, ce a fost sugrumat de erou, în timp ce era suspendat în aer. 3) În acest ținut Hercule a omorât înspăimântătoarele păsări de pradă – Cald. 4) Economic Comission for Europe – Jumătate oameni, jumătate cai, au murit după o luptă cu Hercule (sing.). 5) Ulise, la început! – Centaur omorât cu o săgeată de erou – Cel mai mare mamifer din munții noștri (pl.). 6) Fiica lui Uranus și

a lui Gaea – Spiritele naturii la birmani. 7) Deu! – Personal mitic din colinde – Cep! 8) Vestit erou grec din Attica, readus pe pământ din Infern de către Hercule – Proroc evreu. 9) Sălbaticile cabaline ale lui Diomedes, îmblânzite de carne din trupul stăpânului lor, ucis de Hercule – Zeiță a înțelepciunii care l-a ajutat pe Hercule să îl aducă din Infern pe temutul Cerberus. 10) Câine al lui Geryon, ucis de Hercule – Sălaș al zeilor, unde a fost purtat după moarte eroul, devenind astfel nemuritor. 11) Instrumentul lui Pan – Uriași puternici, deveniți tâlhari, care au fost prinși și ulterior eliberați de Hercule

VERTICAL: 1) Enea! – Uriaș ce păzea boii lui Geryon, omorât de Hercule, pentru a îndeplini munca a zecea. 2) Erou grec, neîntrecut în vitejie și forță, fiul lui Zeus și al Alcmeniei (pop.) – Soția lui Zeus, dușman declarat al lui Hercule. 3) Fructele de aur ale zeiței Hera, culese de erou din grădina Hesperidelor – Partizani ai cuiva. 4) Sufix pentru „calitate” – Ușier (pop.). 5) Acela – Ucis! 6) De multe ori – Veche divinitate romană a ispășirii. 7) Peninsula în Noua Guinee – Fiul înțelept al regelui Neseus, unicul cruțat de Hercule de la moarte, dintre cei 12 frați. 8) Monumental – Electronic (mil.). 9) Tecău Emilian – Articol (abr.!) Zeiță războiului la greci. 10) Nume purtat de Ascanius, fiul lui Aeneas, și adus de ultimul în Italia, după asediul Troiei – Interjecție. 11) Supuși ai regelui Dryopos, învinși de către erou și puși pe fugă – Început de Pirinei!

Laurian BUTURE

Iluzia unei victorii ușoare	- Otu P.	4(589)	16
Operațiunea de la Flămânda	- Otu P.	10(595)	20
Sacrificiul grupului „Cerna“	- Otu P.	12(597)	21
Octav Băncilă plastografiat	- Pavel M.	7(592)	63
Memorii din război	- Păslaru Th., Lazăr T.D.	8(593)	24
		9(594)	72
		10(595)	25
		11(596)	14
		12(597)	69
1914. Scenarii britanice pentru România	- Pițigoi Al.	7(592)	20
Ce dorea România, ce urmăreau Aliații	- Retegan M.	9(594)	77
Ion Bălăceanu, un diplomat cu probleme financiare	- Smeu Th.	10(595)	56
Vasile Stoica, victima unei tentative de răpire	- Spănu A.	4(589)	43
Ultima lună de pace	- Stănescu-Stanciu Th.,		
	- Pițigoi Al.,		
	- Matei D.	7(592)	13
Prima lună de război	- Dolghin F.,		
	- Stănescu-Stanciu Th.,		
	- Pițigoi Al., Matei D.	8(593)	23
Excursie în Bucegi	- Stănescu-Stanciu Th.	7(592)	51
Neculai Culianu sau papa Culianu	- Stavinschi M.	3(588)	70
Nicolae Coculescu în excursie la aromânii săi	- Stavinschi M.	7(592)	66
Locuințele-tip de pe strada Lănăriei	- Voinea A.R.	8(593)	61
Parcelarea Clucerului	- Voinea A.R.	12(597)	66
Regina Elisabeta despre Ferdinand și Maria	- Zimmermann S.I.	7(592)	40
Contemporană			
Ultima cazemată din poarta Focșanilor	- Adafini M.	11(596)	58
Explozia primei locomotive cu aburi fabricate la Uzinele Reșița	- Aldescu-Aldea G.	7(592)	90
Nicolae Doicaru omul Securității sau al sovieticilor?	- Banu F.	1(586)	79
		2(587)	45
Vânătoarea baronului de Rothschild	- Banu F., Banu L.	5(590)	38
		6(591)	45
Mareșalul Joffre în România	- Bădescu E.	11(596)	50
Mislea, închisoarea femeilor	- Bălănescu Fl.	1(586)	60
România în publicațiile rusești din ultimii ani	- Bitkova T.G.	10(595)	15
		11(596)	66
Căminul lui Iuliu Maniu	- Borz Cr.	2(587)	31
Incomodul Ion Lăncrăjan	- Bucur I.	5(590)	66
Un liceu de 110 ani	- Budișteanu A.	12(597)	7
Povestea monumentului lui Ion I.C. Brătianu	- Buiumaci C.P.	1(586)	42
Crime ale soldaților sovietici în Basarabia	- Cașu I.	2(587)	27
Obiceiuri și credințe premaritale în satele din Argeș	- Călin F. G.	5(590)	61
Grevele studențești din 1946	- Centea O.,		
	- Sofonea V.,		
	- Zugravu C.,		
	- Croitorescu R.	5(590)	5
1940. Întunecatul drum al expulzării	- Centea O.	8(593)	51
Liviu Rebreanu, bărbatul devorat de soție	- Chiru A.	6(591)	17
Reclame la români	- Chiș A.-L.	7(592)	29
		10(595)	72
„Răsplata” lui Pan Halippa	- Constantin I.	6(591)	10
Generația „Steaua 1986” la ora amintirilor	- Constantin P.N.	5(590)	15
Episcopul martir Anton Durcovici	- Dobos F.	3(588)	41
Ioana Lichter	- Dolghin F.	9(594)	44
România „dezastrului roșu”	- Dubić J.	12(597)	16
1948. Drama Academiei Române	- Edroiu N.	4(589)	8
Alternativa comunistă pentru fresca Ateneului	- Enache M.	9(594)	85
Martha Bibescu. O existență fabuloasă	- Filitti G.	7(592)	5
Raport despre situația evreilor din Transilvania de Nord	- Gidó A.	4(589)	38
Românii în prizonieratul sovietic	- Gladîșeva A.S..	6(591)	22
		7(592)	57
Nikolai Vasilievici Sablin arestat de SMERȘ	- Guzun V.	9(594)	14
		10(595)	51
Hnat Porohivski. Asul ucrainean al S.S.I. în ghearele SMERȘ	- Guzun V.	11(596)	19
		12(597)	38
Carol Loncear	- Gyuris A.	1(586)	83
Stalingrad, noiembrie 1942 - februarie 1943, Volgograd, octombrie 2015	- Ionescu M.E.	1(586)	5
Cafeneaua „Corso”	- Ioniță M.	6(591)	54
Destin mutilat. Din amintirile unei copilării furate	- Ioniță M.	9(594)	9
		10(595)	66

SUMARUL SUMARELOR, 2016

Istoria României

Veche

Cadrane solare în Dobrogea antică	- Ionescu D.	7(592)	71
O descoperire de la Tărtăria-Gura Luncii	- Luca S. A.	4(589)	66
Antonio de Guevara despre războaiele daco-romane	- Pogăciaș A.	4(589)	59

Medie

Ordinul cavalerilor teutoni în Țara Carașului	- Bota I.	9(594)	60
În camera de naștere	- Fehér A.	7(592)	47
Manuscrise medievale din România pe scena culturii europene de azi	- Feodorov I.	3(588)	29
Despre bucătări și nu numai...	- Senciuc O.	2(587)	22
Foamea, vrăjmașul jiganic	- Senciuc O.	5(590)	47
Masa – Ritual social	- Senciuc O.	11(596)	46
Antim Ivireanul	- Solcan Ș.	11(596)	41

Modernă

Primul bombardament aerian din istoria Bucureștiului	- Armă A.	9(594)	82
Prima zi de ocupație	- Armă A.	12(597)	27
Acci români minunați și aparatele lor de zbor	- Avram V.	3(588)	80
Academia Română – 150 de ani	- Berindei D.	4(589)	5
La ocnă, la Telega	- Bilgă Gh.	6(591)	59
O medalie mărtisor	- Cacuci B.	3(588)	31
O prințesă, un diplomat, o scrisoare...	- Căpușan A.A.	10(595)	59
Reclame la români	- Chiș A.-L.	5(590)	70
Amințirile din copilărie ale unui bancher	{ Coandă Gr.,		
	- Sturdza M.D.	9(594)	20
C. Stere despre unirea Basarabiei cu România	- Cojocaru Gh. E.	10(595)	10
Mitropolitul basarabean Arsenie (1862-1936)	- Colin A., Stikalin A.S.	3(588)	21
Draga mea Marthe	- Cristescu S.	1(586)	32
Un scandal în familia regelui Carol I	- Cristescu S.	6(591)	5
Doamna Elena Cuza	- Dinu Șt.	1(586)	21
România acum 100 de ani	- Filitti G.	1(586)	73
		3(588)	53
		5(590)	53
		9(594)	51
		11(596)	37
Pe vremuri oamenii își trimiteau scrisori	- Filitti G.	2(587)	58
		4(589)	68
		6(591)	50
		8(593)	75
		12(597)	43
Operații preliminare mobilizării armatei	- Georgescu M.	8(593)	15
Căile ferate ardelenne și modernizarea	- Gidó Csaba	10(595)	47
Intrarea României în Primul Război Mondial	- Guzun V.	7(592)	14
Propaganda rusă în perioada neutralității. Studiu de caz: „Adevărul“	- Hentea C.	3(588)	49
		4(589)	47
Gâlceavă în teatre: protagonist Ion Livescu	- Ilie O.	5(590)	59
Un carnet de schițe cu portrete militare de Constantin Lecca	- Ionescu A.-S.	1(586)	33
		2(587)	66
Spectacolele cinematografice în Bucureștii ocupați	- Ionescu A.-S.	12(597)	30
Intrarea României în războiul reîntregirii	- Ionescu M.E.	8(593)	10
		9(594)	66
Nicolae Brăiloiu, un erou din 1916	- Iorga F.-L.	4(589)	21
Dr. J. Breckinridge Bayne. Un erou american pe frontul românesc	- Latham Jr. E. H.	11(596)	9
		12(597)	47
Turism cu automobilul la începutul secolului XX	- Macovei N.	2(587)	78
Eroul de la Porumbacu	- Moșneagu M.	12(597)	24
Dobre Nicolau	- Noica N.	5(590)	11
		6(591)	66
Ion I.C. Brătianu, inginer constructor și om de stat	- Noica N.	12(597)	11

		8(593)	90
		9(594)	93
		10(595)	93
		11(596)	89
		12(597)	88
Contribuția României la semnalul Trînh	- Watts L.	2(587)	8
„Legea seacă“ în R.S.S. Moldovenească	- Xenofontov I.V.	3(588)	44
Simpozionul de istorie și civilizație bancară		11(596)	86
„Cristian Popișteanu“: „ Banca Națională a României			
și Primul Război Mondial “	- Isărescu M.,	6(591)	86
	- Pop I.-A.,		
	- Bolovan I.,		
	- Costache B.,		
	- Păunescu C.,		
	- Păuleanu D.,		
	- Manca N.,		
	- Spănu A.,		
	- Scăiceanu C.		

ISTORIE UNIVERSALĂ

Veche

Editarea enciclopediilor în China	- Budura A. E.	10(595)	37
„Nu corespunde veacului nostru“	- Ionescu V.	4(589)	86
Forme de trai ascetic în monahismul creștin	- Moise C.	4(589)	71
Buflăia. Zece superstiții și legende	- Stănescu-Stanciu Th.	9(594)	55
Maimuța. Șapte ipostaze mai puțin cunoscute	- Stănescu-Stanciu T.	11(596)	77
Luptele de gladiatori în Roma Antică	- Streinu M.	6(591)	73

Medie

Brutăria	- Dolghin F.	3(588)	57
Carol al IX-lea – Marie Touchet	- Dolghin F.	8(593)	38
Podul Carol	- Ianculescu H.	5(590)	29
Carol al IV-lea	- Ionescu A.I.	5(590)	24
Invenții care au schimbat fața Europei	- Mihalcea D.	1(586)	27
Hieronymus Bosch, un pictor straniu	- Nicolau M.	12(597)	33
Femeile ninja între poveste și adevăr	- Stănescu-Stanciu T.	8(593)	80
„Afacerea Jarnac“, disputa care a legitimat duelul în Franța	- Șenchea C.	4(589)	81
Corida. O istorie de 1.200 de ani	- Șenchea C.	7(592)	88

Modernă

Pitu Guli	- Andrei I.G.	1(586)	66
Povestea drapelului francez	- Delpard R.	7(592)	33
O „Ioana d’Arc“ a Rusiei	- Dolghin F.	2(587)	53
Richelieu al Odesei sau Odesa a lui Richelieu	- Dolghin F.	4(589)	75
Doamna doctor de la Verdun	- Dolghin F.	5(590)	75
Ciocărlia	- Dolghin F.	7(592)	53
Viena lui Franz Joseph	- Dolghin F.	11(596)	18
Strania dinamică a istoriei sau civilizației	- Dragomir C.T.	11(596)	33
Războaiele aparțin muzeului	- Edelman Th.	5(590)	33
Galop în „Valea Morții“	- Edgerton R.B.	12(597)	55
Sofronie Vranceanski (1739-1813), primul scriitor bulgar modern	- Ionescu A.I.	3(588)	85
Jan Neruda	- Ionescu A.I.	9(594)	37
Trei secole de relații Rusia-Europa	- Ionescu V.	1(586)	10
Evreii de la granițele nord-estice ale Serbiei	- Jakovljevic R.	9(594)	22
Bătălia de la Verdun. Un mit al memoriei contemporane	- Midan Ch.	8(593)	66
Ultima bătălie a samurailor	- Mihalcea D.	11(596)	82
Infernul de la Verdun	- Otu P.	8(593)	70
O armă controversată: pușca mitralieră CSRG, model 1915	- Scafeș I.	9(594)	47
Strategii feministe	- Stănescu-Stanciu T.,		
	- Damian G.	3(588)	75
Butch Cassidy	- Stănescu-Stanciu T.	5(590)	83
Misterele primei femei detectiv din America	- Stănescu-Stanciu T.	7(592)	75
De 200 de ani, Frankenstein	- Stănescu-Stanciu T.	10(595)	82
Casa Christie’s 250 de ani	- Stănescu-Stanciu T.	12(597)	81

Contemporană

Disputa teritorială dintre Iugoslavia și Austria	- Andrei I.G.	8(593)	56
Karadjordjevo	- Andrei I.G.	11(596)	24
Operațiunea „Furtuna 333“	- Braithwaite R.	2(587)	72

Muzeul tezaurului B.N.R. de la Tismana	- Isărescu M.	10(595)	5
Ioan I. Lapedatu și Banca Națională a României	- Isărescu M.	12(597)	5
Reflector	- Matei Al.	5(590)	50
Historia Magistra Vitae o vorbă goală?	- Musteață S., Preda E.	2(587)	5
Titulescu	- Mareș N.	3(588)	63
Neagu Djuvara combatant la Tiraspol	- Moșneagu M.	7(592)	38
Bricul „Mircea” la bicentenarul S.U.A.	- Moșneagu M.	8(593)	30
Reluarea relațiilor diplomatice cu S.U.A.	- Nițulescu C.	7(592)	24
Grija pentru administrația satului românesc	- Noica N., Noica R.	9(594)	5
Satele Basarabiei, ca peisaje etnografice	- Onica D.	3(588)	11
Cât câștiga secretarul general al Partidului Comunist în ilegalitate	- Opreș P.	10(595)	42
În memoriam George G. Potra	- Păiușan-Nuică C.	2(587)	57
Decăderea familiei Racottă și a altor familii boierești din Teleorman	- Pătrașcu-Chefani S.	11(596)	53
Problema minorităților din Transilvania în viziunea Foreign Office-ului	- Pițigoi Al.	2(587)	3
Muzeul Național de Istorie a Moldovei	- Ploșniță E.	6(591)	15
23 august 1944 la cold	- Pokivailova T.A.	8(593)	43
Reflecții despre trecut și despre istorie	- Pop I.-A.	8(593)	5
Nicolae Bocșan un om dedicat oamenilor de ieri și de azi	- Pop I.-A.	10(595)	33
Congresul Național al Istoricilor Români	- Pop I.-A.	11(596)	5
O întâlnire ratată	- Popișteanu C.	7(592)	8
Povestea unei deportări	- Prisac L.	3(588)	16
„Acordul” de la München și planul „M”	- Prisăcaru D.	1(586)	16
Trei iubiri ale lui Brâncuși	- Rezeanu P.	2(587)	13
Busturi uitate	- Rezeanu P.	12(597)	58
A fost odată ca niciodată	- Roșu G.	2(587)	62
		4(589)	31
		6(591)	31
		8(593)	49
		10(595)	60
		12(597)	74
Pastila de cuvinte	- Sala M.	1(586)	77
		2(587)	76
		3(588)	61
		4(589)	79
		5(590)	73
		6(591)	70
		7(592)	61
		8(593)	88
		9(594)	45
		10(595)	75
		11(596)	62
		12(597)	62
Brâncuși la ruși	- Samoșkin V.	7(592)	82
„Boabe de grâu” și Emanoil Bucuța	- Șimion Fl.	3(588)	33
1945-1949. Repatrierea cehilor și slovacilor din România	- Sisler F.	1(586)	46
		2(587)	48
Serghei Nicolau se confesează	- Șiperco A.	2(587)	38
Aurel Vijoli își amintește	- Șiperco A.	3(588)	25
		4(589)	55
Din amintirile lui Vasile Modoran	- Șiperco A.	5(590)	57
Iosif Berman revine în actualitate	- Ștefan A.	6(591)	33
„Sa vadă toată lumea că și românele noastre au fost pe front în linia întâi”	- Ștefan A.	8(593)	45
Valeriu Buduru	- Ștefan M.	10(595)	63
Asasinarea unei mănăstiri	- Theodorescu R.	4(589)	11
Eugeniu Iordăchescu, un inginer de aur	- Todireanu A.B.	11(596)	28
Operațiunea „Neptun”	- Tone M., Păunescu C.	1(586)	38
		2(587)	41
Operațiunea „Tismana”	- Tone M., Păunescu C.	3(588)	66
Matila Ghyka în memoriam	- Varia R.	3(588)	38
În București, acum 50 ani		2(587)	89
		4(589)	83
		6(591)	80
		8(593)	91
		10(595)	87
		12(597)	85
Documente românești la Hoover Institution		1(586)	93
		2(587)	93
		3(588)	93
		4(589)	93
		5(590)	93
		6(591)	93
		7(592)	93

CONTENTS (Romanian History) N. Iorga Resistance to the end and faith in victory ● M. Isărescu Ion I. Lapedatu and The National Bank of Romania ● N. Noica Ion I.C. Brătianu, construction engineer and builder of United Romania ● J. Dubié How I wrote the story about the true face of Ceausescu's dictatorship ● P. Otu 1916. A useless sacrifice: The „Cerna“ Detachment ● M. Moşneagu A hero from WWI: George Garoescu ● Al. Armă December 6th, 1916, the first among 707 days of German occupation of Bucharest ● A.-S. Ionescu Movie shows in occupied Bucharest ● V. Guzun Hnat Porohivski, Ukrainian, S.S.I. officer, arrested by SMERSH (II) ● G. Filitti Letters from the former days: Martha Bibescu writes to Constantin Argetoianu ● E. Latham Jr. The American doctor J. Breckinridge Bayne in Romania, 1916-1919 (II) ● M. Lazăr The Cantacuzino from the seventeenth century, an exhibition at Cotroceni Museum ● P. Rezeanu Forgotten busts from the Craiova Art Museum ● M. Sala Different eponymous ● A. R. Voinea Houses for the poor: the Clucerului parcelling ● Th. Pâslaru, T.D. Lazăr Unpublished memoirs from World War I (V) ● G. Roşu The days of the week and their saints ● Al. Budişteanu The „Ion Creangă“ high school from Bălţi celebrated 110 years of existence ● In Bucharest, 50 years ago ● Romanian Documents at Hoover Institution (CLXXIX)

СОДЕРЖАНИЕ (Румынская история) Н. Йорга Сопротивление до конца и вера в победу ● М. Исэреску Ион И. Лапедату и Национальный Банк Румынии ● Н. Нойка Ион И.К. Брэтиану, инженер-строитель и создатель объединённой Румынии ● Дж. Дюбие Как я написал статью о настоящем лице диктатуры Чаушеску ● П. Оту 1916. Безмысленная жертва: Отряд „Черна“ ● М. Мошнягу Герой Первой Мировой Войны: Джордже Гароеску ● Ал. Армэ 6 декабря 1916. Первый из 707 дней немецкой оккупации Бухареста ● А.-С. Ионеску Киноспектакли в оккупированном Бухаресте ● В. Гузун Украинец Хнат Порохивский, офицер румынских секретных служб, арестован СМЕРШом (II) ● Дж. Филитти Когда-то люди посылали письма друг другу: Марта Бибеску пишет Константину Арджетояну ● Е. Лэтэм мл. Американский врач Ж. Брэкинридж Бейн в Румынии (1916-1919; II) ● М. Лазэр Выставка в Музее Котрочень: Род Кантакузину 17 в. ● П. Резэну Забытые бюсты в коллекции Художественного Музея в Крайове ● М. Сала Разные эпонимы ● А.Р. Войня Типовые жилья для людей со скромными доходами в Бухаресте: Клучерулуй квартал ● Т. Пыслару, Т.Д. Лазэр Неопубликованные мемуары о Первой Мировой Войне (V) ● Дж. Рошу Дни недели и их святые ● Ал. Будистяну 110-летие лица „Ион Крянгэ“ в городе Бэлць ● В Бухаресте 50 лет тому назад ● Румынские документы в Гуверском Институте (CLXXIX)

magazin istoric

Apare lunar, se găseşte de vânzare la chioşcurile de difuzare a presei. Abonamentele se fac la oficiile poştale, factorii poştali de la oraşe şi de la sate sau la redacţie (pentru cititorii din Bucureşti).

Cititorii din străinătate se pot abona direct la redacţie, pe adresa Piaţa Valter Mărăcineanu, nr. 1-3, sector 1, PO Box 15-702, cod 010155, Bucureşti, România; e-mail: mistoric@gmail.com sau mistoric1967@yahoo.com; cont bancar B.C.R., sucursala Sala Palatului, RO80RNCB0080005630130002 (USD) sau RO15RNCB0080005630130008 (EURO). Plata se poate face prin virament sau cec bancar. Preţul unui abonament pe un an este de 75 EURO sau 90 USD. Vă rugăm să indicaţi adresa poştală unde doriţi să primiţi revista şi data de la care să înceapă abonamentul

ISSN 0541-881X

Lei 6,00

Avertismentul lui Churchill la Fulton:

să ne unim pentru a-i opri pe ruși
Cartea Atlanticului, o piatră la fundația lumii de astăzi
Moscova în miez vară
Doi mentori ai lui Hitler
Privilegiații regimului sovietic
Mesaje decriptate în arhivele naționale ale Finlandei
Bazarul cu secrete al generalului Onodera
Soldatul german în pelicule postbelice

- Ciochinaru Șt.	3(588)	5
- Ciochinaru Șt.	8(593)	33
- Dolghin F.	10(595)	77
- Dolghin F.	11(596)	72
- Fitzpatrick S.	5(590)	80
- Gatea I.	1(586)	70
- Gatea I.	9(954)	26
- Hentea C.	6(591)	37
	7(592)	43
- Leca V.	2(587)	18
- Leca V.	6(591)	42
- Lemny Ș.	9(594)	33
- Macovei N.	9(594)	41
- Păușan-Nuică C.	4(589)	51
- Păușan-Nuică C.	7(592)	92
- Roth H.	5(590)	43
- Soldatov A., Borogan I.	10(595)	43
- Stanciu C.	9(954)	29
- Stănescu-Stanciu T.	1(586)	50
- Stănescu-Stanciu T.	4(589)	26
- Ștefan Ch.	1(586)	55
- Troncotă C., Matei D.	1(586)	85
	2(587)	85
	3(588)	89
	4(589)	89
	5(590)	88
	6(591)	77
	7(592)	84
	8(593)	84
	9(594)	89
	10(595)	90
	11(596)	89
- Văjitoriu A.-M.	6(591)	26
- Xenofontov I.V.	5(590)	19
	2(587)	92
	10(595)	32

Moscopol, Atlantida aromânilor uitați în Balcani

Ohrida

Istoria unui sat care a cucerit lumea: Montailou

Duel automobilistic Petre Cristea – prințul zu Sayn-Wittgenstein

Odette, casnica ajunsă spion

Clio anunță: Un furt cu final fericit

Vânător în infern

Când războinicii devin neguțatori

Sănătatea subredă a tovarășului Brejnev

De la Ur, numai dragoste...

O nuntă de poveste

Schacht, bancherul lui Hitler

Slujitorii Maiestății Sale, care nu... există

Dieta mediteraneană în Croația

Cernobil. Un simbol al colapsului Uniunii Sovietice

100 de ani de la Primul Război Mondial

Cuvinte din bătrâni

Cuza și întemeierea României moderne

Prejudecățile modei

Vești din Basarabia

Unde-s pădurile de altădată?!

Mania vehiculului

Țăranul din Basarabia

O tristă aniversare

Proclamația către națiune. Ordinul de zi al

M.S. Regelui către armată

Când clădirile strigă unele la altele

Turtucaia

Muzele în aer liber

Rezistență până la capăt

- Xenopol A.D.	1(586)	4
- Arion C.C.	2(587)	4
- Iorga N.	3(588)	4
- Pavelescu G.	4(589)	4
- Călinescu G.	5(590)	4
- Iorga N.	6(591)	4
- Sadoveanu M.	7(592)	4
- Regele Ferdinand	8(593)	4
- Sfințescu C. I.	9(594)	4
- Topârceanu G.	10(595)	4
- Tzigara-Samurçș A.	11(596)	4
- Iorga N.	12(597)	4

Interviurile noastre

Seninătatea unui campion: Ioan Moser
„Putin nu duce un război rece“ (Engerman D.)

- Constantin P.N.	1(586)	89
- Gogun Al.	4(589)	37

Eveniment

Forum de educație Asia-Europa la București
Centenarul intrării României în Marele Război evocat
la New York și Washington
Proiectul și site-ul verdun.mapn.ro
Vulturul bicefal la Muzeul Cotroceni
Lecție de istorie la Cracovia
Muzeul unei povești de succes
Eleganță și tradiție în moda feminină
Tancul a împlinit 100 de ani
Cinstirea memoriei eroilor
Premiile Fundației Culturale Magazin istoric
Telex

- Gârlea O.	2(587)	82
- Ionescu A.-S.	8(593)	28
- Iosipescu S.	7(592)	19
- Lazăr M.	12(597)	52
- Matei D.	7(592)	80
- Matei D.	9(594)	18
- Păușan-Nuică C.	4(589)	63
- Pițigoi Al.	10(595)	79
- Stănescu M.	10(595)	30
	9(594)	87
	1(586)	92
	2(587)	84
	5(590)	92
	7(592)	79

magazin istoric

